

1015-054
4
Mus. Th.

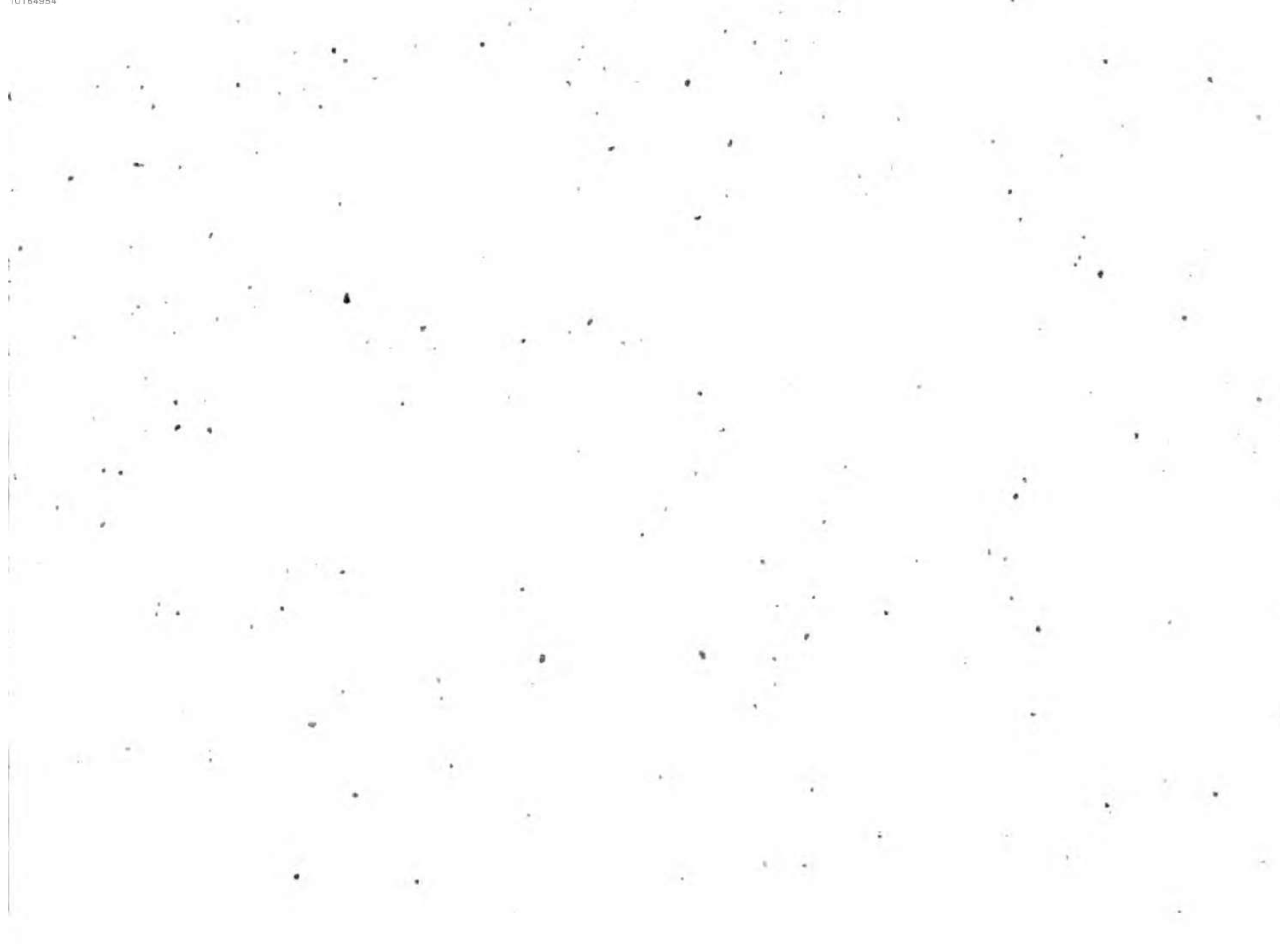
916

4° Mus. Th.

916

Luscinius

M V S V R G I A

feu praxis M V S I C A E.

Illius primo quæ Instrumentis agitur certa ratio, ab Ottomaro
Luscínio Argentino duobus Libris absoluta.

Eiusdem Ottomari Luscini, de Conventus polyphoni, id est,
ex plurimarum uocibus compositi, canonibus, Libri totidem.

¶ Argentorati apud Ioannem Schottum,
Anno Christi, 1536.

Cum gratia & priuilegio Imperiali,
ad Quinquennium.

Magnifico uiro Domino Andrea Caluo Mediolanens. Ottoma-
rus Luscinus, Argentinus, S. D.

Quoniam ob alias insignes uirtutes tuas, magnifice Andrea, summamque eruditio-
nem, plurimus tibi honos ab omnibus iure optimo debeat: tum in primis in-
gens præconium, & fauorem immensum apud studiosos cura tibi tua conciliat,
qua ueterum monumenta librorum, per chalcographiam ab interitu uindicas:
& nouam ingeniorum foeturam, diuite semente spargis in orbem. Nam (ut mea
fert opinio) sicut non minoris est meriti, res præclaras gessisse, quam gestas foelici sti-
lo exarasse, adeo, ut non paucos inuenias (si alterum expetendum sit) qui Ho-
meri esse malint quam Achilleis: ita non minus consultum uniuersæ reipub. litera-
riæ crediderim, per eos qui ceu Iupiter ex capite partum edunt, nouis quibusdā
inuentis literas illustrando, quam illos demum qui partum huiusmodi in sinum
excipiunt ac confouent. Denique mille exemplis sua ope, aut impensa excusum,
protrudunt in lucem: tantaque librorum propagatione id demum agunt, ne sit (quod
aiunt) τυφλὸν πλῆθος. Itaque nescio, cuinam potissimum referamus acceptum,
quod quamplures (ut in prouerbio dicitur) mutos magistros domi habemus, quibus
cum uegetandi ingenij gratia, diurnum nobis existat nocturnumque commer-
cium: an ne authoribus ipsis, qui ea nobis peperere: an ijs, quorum ope ad hæc
usque tempora integre seruata sunt. Tuo igitur ductu, quoniam subinde alij atque alij
insignes libelli, ex officina Ioannis Schotti chalcographi impedio solertis, haud
secus, quam ex duratæo equo fortissimi armati prodierint: superioribus diebus be-

a 2 nigne

nigne me adhortatus es, ut libellum Sebastiani Virdung de Instrumentis Mus-
ficis, ex Germanico Latinum facerem: sic enim fore, ut etiam ab exteris Musicae
studiosis legi possit. Ea tamen lege, ut liber essem ab hac fide, quae abs quouis in-
terprete exigitur: liceretque nobis (si modo ex re lectoris id futurum speraremus)
ab authore longo interuallo dissentire. Nam quo licentius id fieret, multorum
nobis proponebas exemplum: qui in alienis libris restituendis non sine gloria
laborassent. Id quod in hoc libello operae precium existimabas: cui, ut ex certis
coniecturis deprehendere licet, propter ereptum praemature e uiuis Sebastia-
num, supremam manum constat haud quaquam contigisse. Igitur tantum abesse di-
cebas, ne quis interim uicio mihi uertat, sicubi a Sebastiani sententia tota ratione
desciuero: ut etiam gratiam non mediocrem hac occasione a studiosis sim repor-
taturus: uix enim futurum arbitraberis, ut haec qualiacumque sint, diligentius quisquam
amplexetur, ob id, quia summa cura sint translata, quae ex aliqua saltem parte ui-
deantur utilia. Ego quamuis primo contra officium arbitrarer futurum, ut meo
nutu in alieno solo aedificium extruerem. Deinde, ut tempus seuerioribus stu-
dijs destinatum, in his leuioribus sarmentis legendis perderem. Vicit tandem
apud me ratio, tibi uir optime, atque omnibus simul Musicae studiosis gratifican-
di. Et quidem in ipso statim operis ingressu (quo uotis tuis responderem) satis
affabre Sebastiani perpendiculum aequando aedificio nostro congruebat. Verum
cum subinde alias atque alias quaereremus excursiones, quibus utile dulci com-
misceremus, nescio quomodo fit, ut amphora incepta, iam tandem urceus exie-
rit.

rit. Cæterum nihil moror ob id amicum lectorem: neq; admodum magni refert,
sub cuius nomine legantur dialogi isti, nostro Marte utcunq; ue Se-
bastiani & Andreæ: quando illis libelli congruit principium: Iue Ottomari &
Bartholomei Stoffleri: est is enim municeps noster, uir in literis & re Musica
non parum exercitatus: cum illo enim eodem freti contubernio, succisuiis horis
de Musicis multa iucundissime fabulamur: quæ neq; nos unquam scripsisse pu-
debit: neq; uti cōfidimus, lectorem (nisi forte magnopere delicatus fuerit) one-
rabunt. Quod idcirco admonui, ne Sebastiano adulterinum quasi partum sup-
posuisse uiderer, uulgando eius nomine id quod ipse haud quāq; scripsisset. Be-
ne ualeto uir præstantissime, Argentorati anno Christi. 1536.

Andreas Silvanus,

Sebastianus Virdung.

¶ MVSVRGIAE LIBER PRIMVS.

Díalogi Primí Interlocutores.

Andreas Siluanus, Sebastianus Virdung.

Siue malis,

Bartholomeus Stoflerus, Ottomarus Luscinus.

ANDREAS.

N C O lumem aduenisse te, Sebastiane suauissime, uehementer gaudeo: non tam eius rei gratia, q̃ tibi ex sententia res cesserint, q̃ q̃ nobis iam pridem restitutus es. Quis enim semel tibi iunctus amicitia, non egre careat tuo contubernio? Sed illud queso in primis (si uacat) exponas nobis, quid nam rei te impulerit, ut alienas peregre lustrares regiones: uix enim crediderim, te incassum laborem tam arduum tentasse. S. Non falleris Andrea charissime. Qui enim externas penetrarem regionum oras, nisi me spes aliqua teneret, eas conquirendi merces, quas apud nostrates non ita passim inuenias obuiam? Nam quæ undique in promptu sunt, atq; omnibus exposita, non perinde habentur in precio, atq; ea, quæ ingenti sudore, summoq; studio comparantur. Neq; uero id meum est exemplum; quin uideas plerosq; nulla uitare maria, nullam uiarum asperitatem declinare, nullosq; latronum horrefcere insultus, quo exoticum quiddam ad corporis cultum afferant. Cæterum ad animi decus comparandum, quis non magis Platonem imitetur, atq; Pythagoram,

M V S V R G I AE

goram, reliquosq; qui nihil terrarum non adiere: ubiq; gentium id solum indagarunt, ut alioqui docti euaderent doctiores: quæstumq; facerent earum rerum, quæ cum domino simul enatare possent, quocunq; illum uis uentorum illisa nauis, tempestaq; adegisset. Nam quis non uidet, merces illas longe omnium esse laudatissimas, quæ uili ære prorsus estimari non possunt: Quod genus est in primis omnium ore celebrata Musice, inuentum inter cæteras nimirum animi doctes uel ob id magis frugiferum, q; solum (uti putat Theophrastus) male affectis corporibus medeatur, & animis. Huius perdiscendæ gratia non parum laboris suscepimus: quando ad eam assequendâ non unus ac simplex patet aditus. Sunt enim, qui circa numerorum habitudines, unde & sonos regulatos prodire constat, occupati, perpetua contemplatione, quibus rationibus illæ consistant, explorare nituntur: & sunt, qui uim eius uarijs explicant instrumentis: deniq; inuenias, qui uoce produnt, quid uirium contineat harmonia. Neq; uero unq; impense me poenituit, aut operæ: quando iam palam est, hanc præclaram disciplinam, anxij cuiusq; laboris gratissimum esse lenimentum. Hæc mentis tetrum discutit nubilum: adeoq; mire leuat animum pressum erumnis, ut nemo non deo immortalis acceptum referat tam frugis inuentum. Mitto Orpheum, & Linum, utrunq; dijs genitum: quorum alter dum rudes atq; agrestes animos mulceret, non modo feras, uerum etiam syluas & saxa dicitur traxisse. De origine Musicæ iam lubet differere, Homerus omnis prorsus antiquitatis impense gnarus, quum iam uul-

gore-

Locus musicæ.

go receptum esset, Musicen artem omnium ingeniosissimam, nobis non hominis cuiuspiam, sed Diuorū esse traditam beneficio, instructo artificiose Deorum conuiuiō, Apollinem immortalium longe sapientissimum, tanq̃ Musica inuentorem, citharæ impulsu exhilarare Deos facit, Iliados α.

ὅυ μέρ φόρμιγγος περικαλλέος, ἥν' ἔχ' ἀπόλλων
μοσάων θ, αἱ αἰείδον ἀμειβόμεναι ὅπι καλῇ.

Id est, Præpulchram citharam Musas tenet inter Apollo,
Vicissim dulces quæ miscent murmure uoces.

Lucianus ptoinde, qui Deos omnes suis depinxit coloribus, Mercurio eloquenti & cordato deo, Musicen tribuit, atq; ab illo eam ait fortuito repertā, hīs quidem uerbis: ἀλλ' ἦδ' ἡ καὶ μουσικόν, χελώνῃ περ νεκρὰν εὐρώ, ὄργανον ἀπ' αὐτῆς συνεπήξατο πήχεις γὰρ ἐναρμόσας, καὶ ζυγώσας, ἐπειτα καλὰ μους ἐμπήξας καὶ μαγάδιον ὑποθείς, καὶ ἐντεινάντων ἑπτὰ χορδὰς, μελωδῇ πανυγλαφυρόν, καὶ ἐναρμόνιον, ὥς καὶ μὲν αὐτῷ φθονεῖν τὸν πάλαι κυθαρίζειν ἀσκῶντα. Id est, iam uero Mercurium esse Musicum noueris. Testudinem enim alicubi emortuam reperit, ex qua, iuncto ei manubrio, & compositis calamis, fundi lyrae impositum organum compegit, in quo septem extensas chordas argute admodum, & impendio concinne pulsatur: adeo, ut me urat inuidia, sicubi simile quiddam aggredi in cithara tentauero. Haecenus Lucianus. Cæterum quisquis huius insignis disciplinae author extiterit, iam in propatulo est, plurimum eam undiq; inualuisse:

b adeo

adeo, ut ne ulla quidē gens tam feris sit moribus, a qua Musica prorsus exulet, neq; ulla sit in parte recepta. Proinde, ut ego propemodum suspicor, natura non parum confert adminiculi, ut Musici ferme omnes ultro simus, paucissimis quibusdam amusis tantum, ex hoc albo, tanq; monstris, reiectis. Rari enim illi *μοναδικοί*, quibus rerum parens natura, non suggerit Musicam: quicq; illam non tam ob aliam causam habent exosam, q; quia sunt ueluti ὄντο λύρας. Ego non minus portenta dixerim, q; chymeras, tragelaphos, aut hippocentauros illos, qui præter solitum animantium nascendi ritum, editi feruntur. A. Non possum non probare institutum tuum. Præclare enim tecum agitur, si id tibi esse liceat, quod sapientissimis quibusq;, qui uniuersam uitam peregrinationi destinarunt, doctrinæ consequendæ gratia. Id quod ad sapientiam comparandam non parum habet momenti, teste Marone, qui Aeneam suū terris mariq; iactatum inducit, & Homericus Vlysses, πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω. Sed quum (ut ais) natura Musicen suppeditet, quid attinet obsecro, tot subiisse labores, erumnas, pericula, etiam cum uitæ discrimine? S. Etsi nihil in omni re, quæ saltim usui esse potest, nō fere palam fecerit natura, ita, ut hac sola refragante, nihil ulli credamus esse tentandū, tamen haud mediocriter in uniuersum profuit, ars atq; industria: qua si careas, quantumcunq; stipatus fueris naturæ beneficijs, in opere aggrediundo inops eris consilij, neq; multum absimilis feraci quidem agro, at neglecto atq; inculto. Deniq; si solis naturæ dotibus contenti, artes contempse-

rimus,

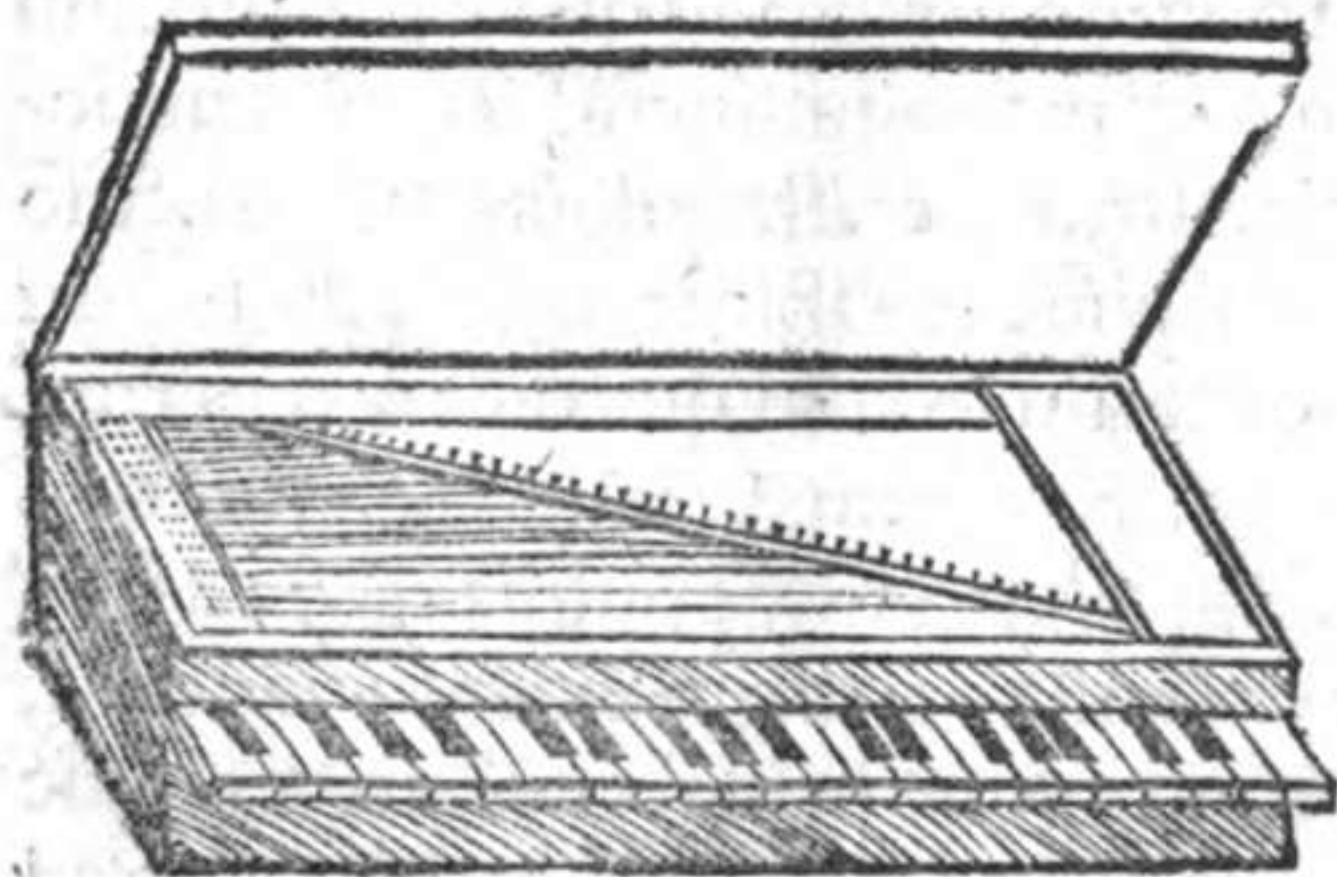
rimus, cur non nudī, quemadmodum prognati sumus, prodimus in publicum, cum beluis idem nobis sit cībī potusq̃ commercium, inertes ac ociosi uitam agamus? At iam palam est, naturam hominī non parum in arte constituīssē prēsidiū, sine qua sordida iam plane, inculta, manca, atq̃ etiam pudenda sunt omnia. A. Præclare hæc non minus q̃ acuto iudicio recensuisti Sebastianæ Camœnis tuis ornatissime. Iamq̃ nos in spem erigis, tua & aliorum ope futurum, ut ferox a plebisq̃ scriptoribus prædicata Germanorū natura, tot egregijs disciplinis aliunde conuectis ad nos imbuta, mitescat parumper, ac reddatur mansuetior. Vix enī adducor, ut credam Germaniæ nostræ tam infensos esse Superos, aut fuisse unq̃, ut non illa æque cum alijs gentibus eruditione certare possit, si modo animus nostratium ingenua excolatur doctrina. Nam quod ad mores attinet, quo pacto probitate ullo hominum generi inferiores simus, ego non uideo. Sunt enim nationes quædam suo iam notatæ cauterio, quod fœda morum labes iam olim illis inuulerat. Quale est illud, *τρία καὶ ππα καὶ κισα*. Et illud Epimenidis, quod Paulus citat Apostolus, *κρη̃τες ἀεὶ ψεύσθαι κακὰ θηρία γαστέρες ἄγροι*. Quo contra Germanis, ob summam ingenij dexteritatem, nil aliud q̃ simplicitas obijci-
tur; uirtus nimirum, quam Christus, recti atq̃ equi uerus magister, in seruis magnopere defyderat. Sic enim ait apud Mattheum, *γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραὶ*. Id est: Estote prudentes ueluti serpentes, & simplices sicut columbæ. Itaq̃ si ad nihil aliud conducit prudens illa simplicitas, hoc potissi-

mum lucris nostris debet accedere, q̃ a morum quorundam portentis liberi red-
 dimur, quibus fœx ista hominum scatet, quæ doli ac fraudis cōmenta iugiter ani-
 mo uersat: πολυτρόπος sane licebit huiuscemodi appellare, uersatili quopiam
 ingenio præditos, uafros, ac uersipelles Catilinæ mimos, qui (ut Crispus tradit)
 cuiusq̃ rei simulator erat, ac dissimulator. Sed ut ad literas redeam. Sicut facile
 fuit Homero & Demostheni, palmam eloquentiæ Latinis præripere, nemine
 admodum reluctante, eoq̃ potissimū tempore, quo Romani a literis ferias age-
 rent: ita maiorib. nostris non operosum fuit, a Marone ac Tullio superari doctri-
 na & eloquio: cum hic moueret Euphrates, illic Germania bellum. Verum em̃
 uero quantum promouere potuerint nostri in literis, si unq̃ maiore studio artes,
 q̃ rem militarem tractassent, non pauci nobis fuerūt documento, quibus totum
 illud noīse contigit, quicquid a clarissimis scriptoribus in nobilioribus linguis
 passim est comprehensum. Videberis autem & tu non mediocri adiumento esse
 omnium disciplinarum studiosæ Germaniæ nostræ, si ei utcunq̃ aperueris recte
 modulandi rationem: quandoquidem & illa non parum habet momenti ad κυ-
 κλοπεδία, id est, disciplinarum uniuersum orbem feliciter absoluendum. S.
 Recte mones, facisq̃ tuo instituto satis, qui nihil unq̃ lucris tuis accessisse arbitra-
 ris, nisi id fuerit cum summa eruditione coniunctum. At iam in confesso est, pro-
 dente Platone, & item Aristotele, inter egregias artes Musicam minime extre-
 mas tenere. Cæterum, quod ad me attinet, uereor ne parum ualida tibi nostra In-
 stitutio

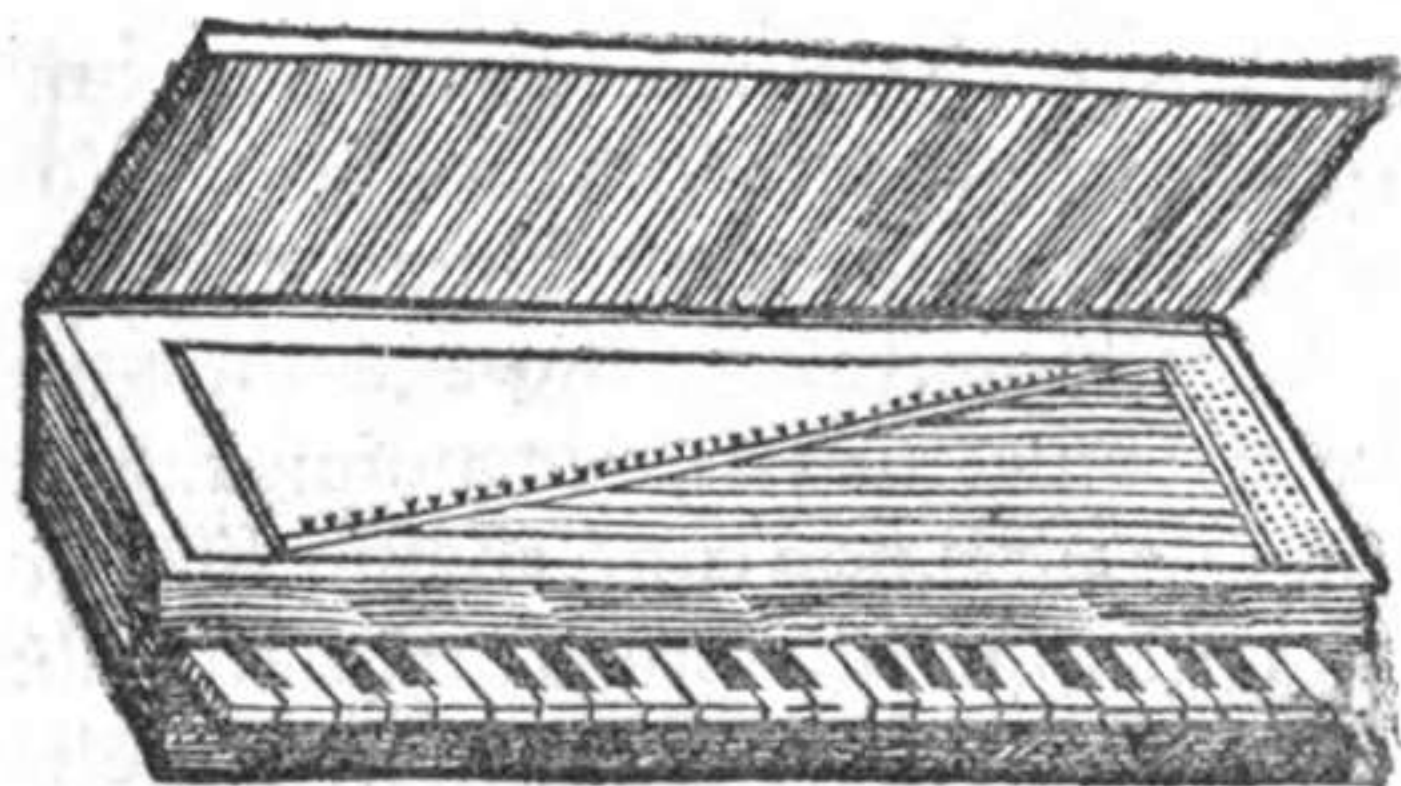
stitutio uideri possit, ad omnia ea assequēda, quæ prestare de se debebit, quisquis Musicus insignis haberi uolet. A. Vt uidere uideor, schedæ quas manu gestas, iucundam quandā, & minime ingratam nouitatē præ se ferunt, quæ mihi usui futura foret ad rem Musicā aspiranti, si tibi molestum non esset, mihi harū uidendi potestatem facere. Nam etsi nulla in te collata merita hoc uideantur exposcere, id tamen pro uirili curabo, ut in posterum tanto a te affectus beneficio utcunq; respondeam. S. Facerem quod petis, ac lubens, si id modo ex re tua futurum perspicerem. Quomodo enim tibi non gratificarer, cui ob amicitiam, quæ cum annis creuit simul, nihil uideor non debere. Verū quo pacto ad te redire possit uel exiguus fructus ex solo istarum rerum obtutu, mihi haud quāq; perspicuum esse potest, ob raritatem operis potissimum, atq; magnitudinem. A. Quandoquidem non admodum conducibile tibi uidetur, obiter ista cuipiam offerri, & solum a limine, ut dicitur, salutarī, te obsecro, nisi aliud te distinet negotium, tuo ductu, introspicere nobis liceat, ac sinus omnes harum rerum, quas abs te repertas, certis coniecturis deprehendimus, penetrare. S. Qum, ut uideor, te huius non piget laboris, non cunctabimur, breuiter simul atq; dilucide omnia, quæ ad Musica Instrumēta, legitima ratione uocalia reddenda, pertinere uidentur, aperire, tu modo fac attento sis animo. A. Vellē primo omniū in partes digereret ea, de quibus dicturus es, quo aptius sibi cohererent singula. S. Ita faciam. Vasa ad harmoniam reddendam apta, quæ a Græcis Organa dicuntur, possumus nos In-

Instrumenta appellare: ea in triplici reperiuntur uarietate. Quædam enim ex nervis in se protensis sonora fiunt; alia spiritum recipiunt, qui iuxta receptaculi magnitudinem grauius intonat, aut acutius. Sunt præterea, quæ ex ære conflantur, atq; pro ponderis habitudine diuersum reddunt sonum. Et quidem ea quæ nervos recipiunt, nostri Lusum chordarum uocant (uulgo Seytenspil) Ego quæ sint figura, quoue nostratum nomine censeantur, nunc oculis subiiciam.

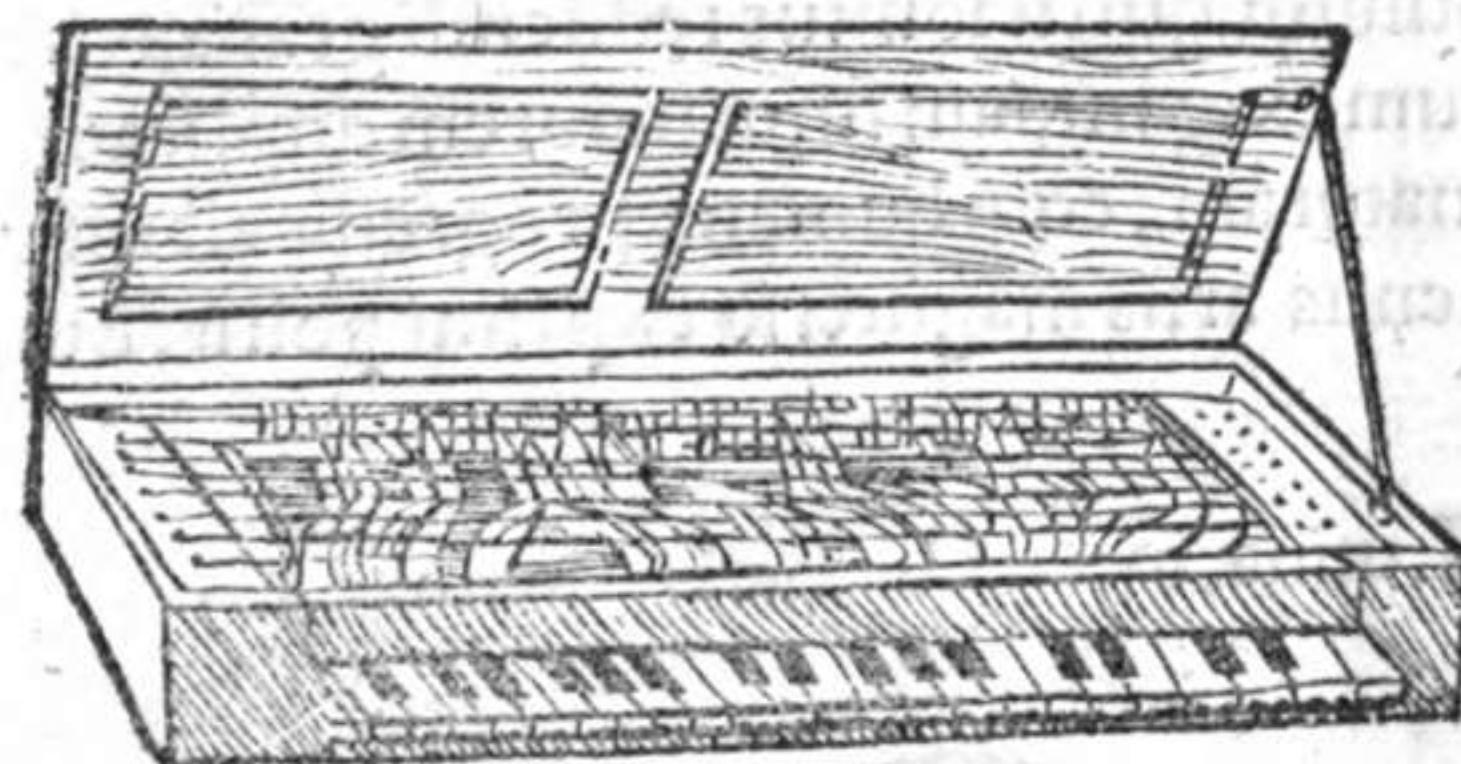
Clauicitherium.

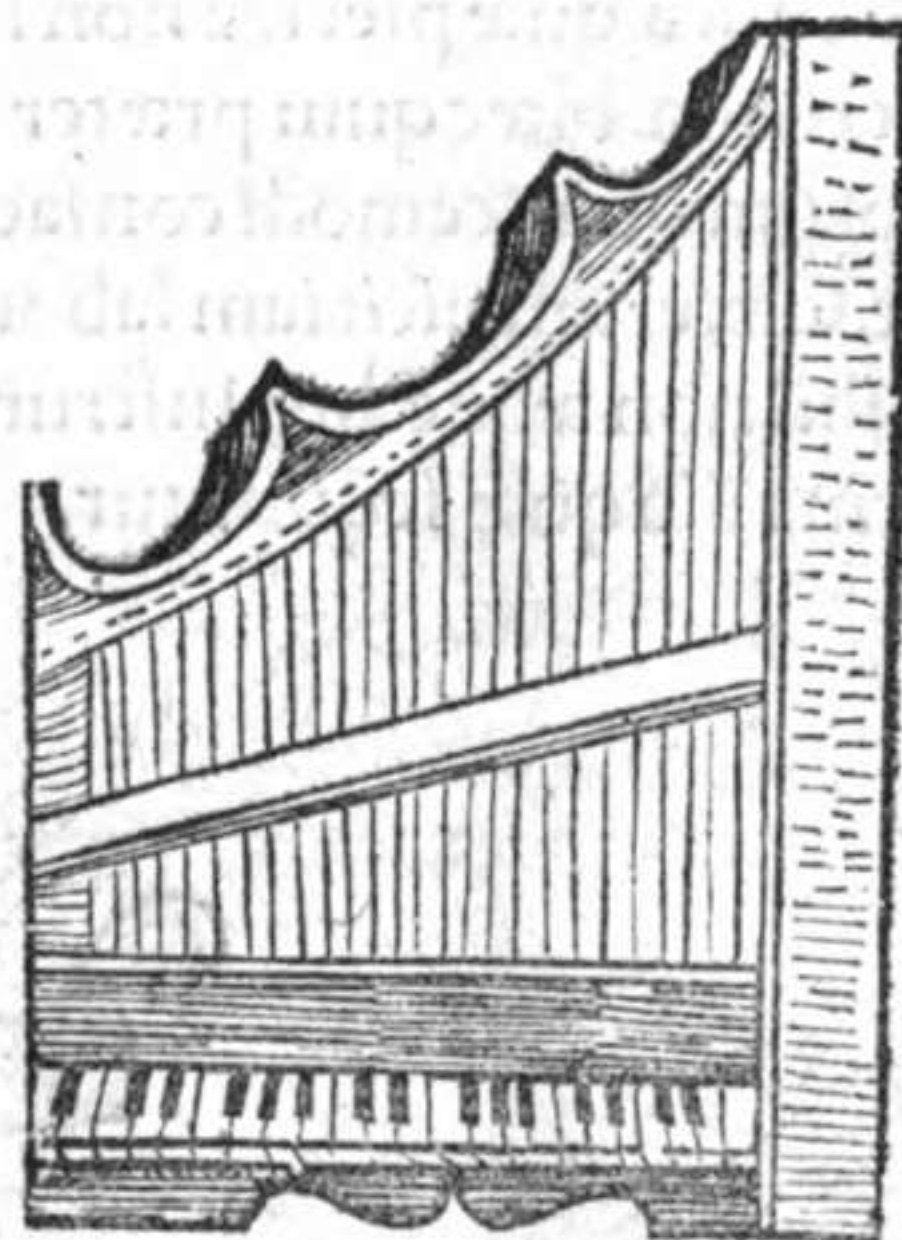
Virginale.

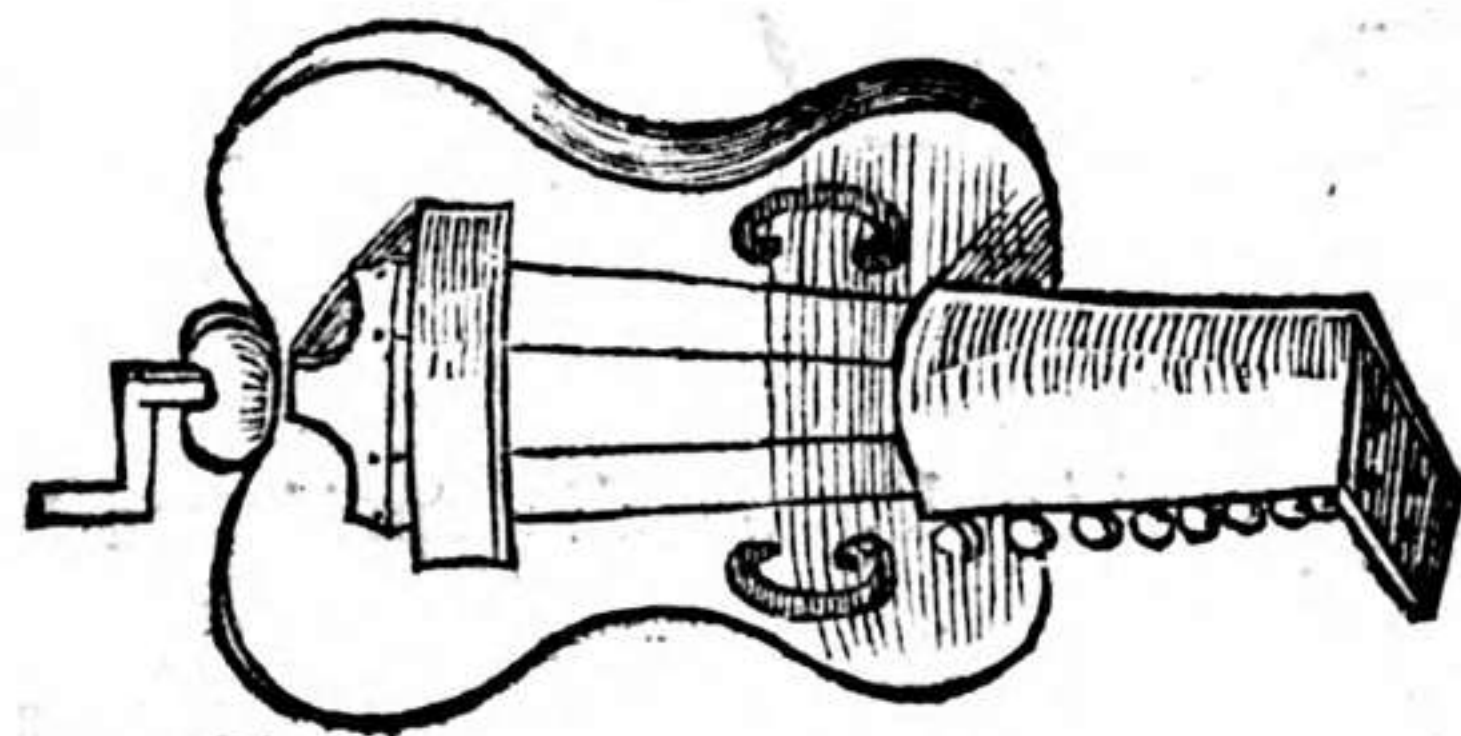
Clauichordium.

Clauicimbalum.

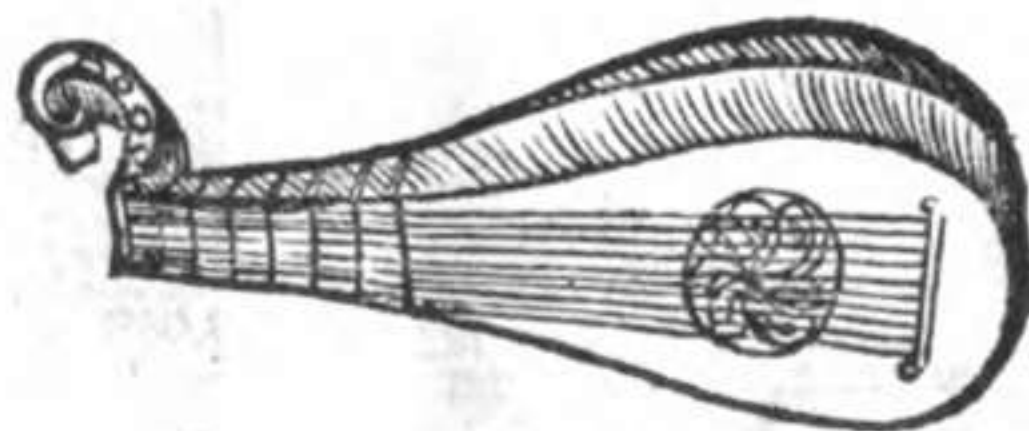
Lyra.

Omnia hæc Instrumēta habent
plectra (sic enim illa uocant) chor-
das diuersis in locis contrectantia;
quæ dū manibus agitantur, uniuersum
rei harmonicæ concentum ab-
soluunt; ita, ut nihil ultra desyderare
queas,

re queas, quod illis Instrumentis possit accedere. Sunt proinde ex hoc genere alia uasa Musica, quæ plectra non habent, sed eorum loco certis locis uocum signata interualla. Hæc cum præter pulsum, qui fit sonitus reddendi gratia, etiam interuallorum huiusmodi contactum exigant, iam fit, ut laborem duplicatum requirant. Cæterum uicit iam labor naturam, eoq; humana progressa est industria, ut nihil non æque his Instrumentis artis magisterio exprimi possit. Sunt autem ferme illa quæ sequuntur,

Lutina.

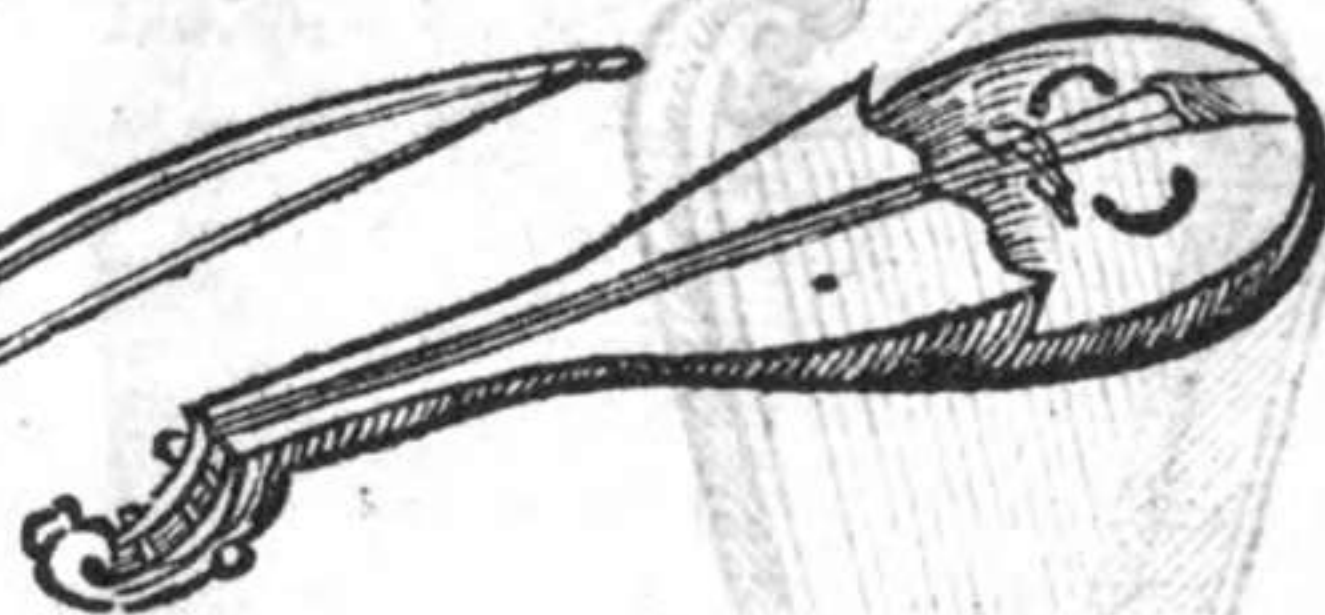
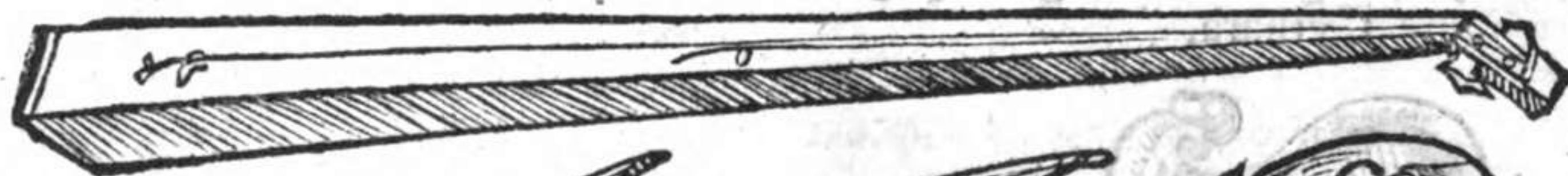

Atq; ista quidem Organa ad plurifariam reddendam uocalitatem idonea sunt, ideo maxime Musica uidentur,

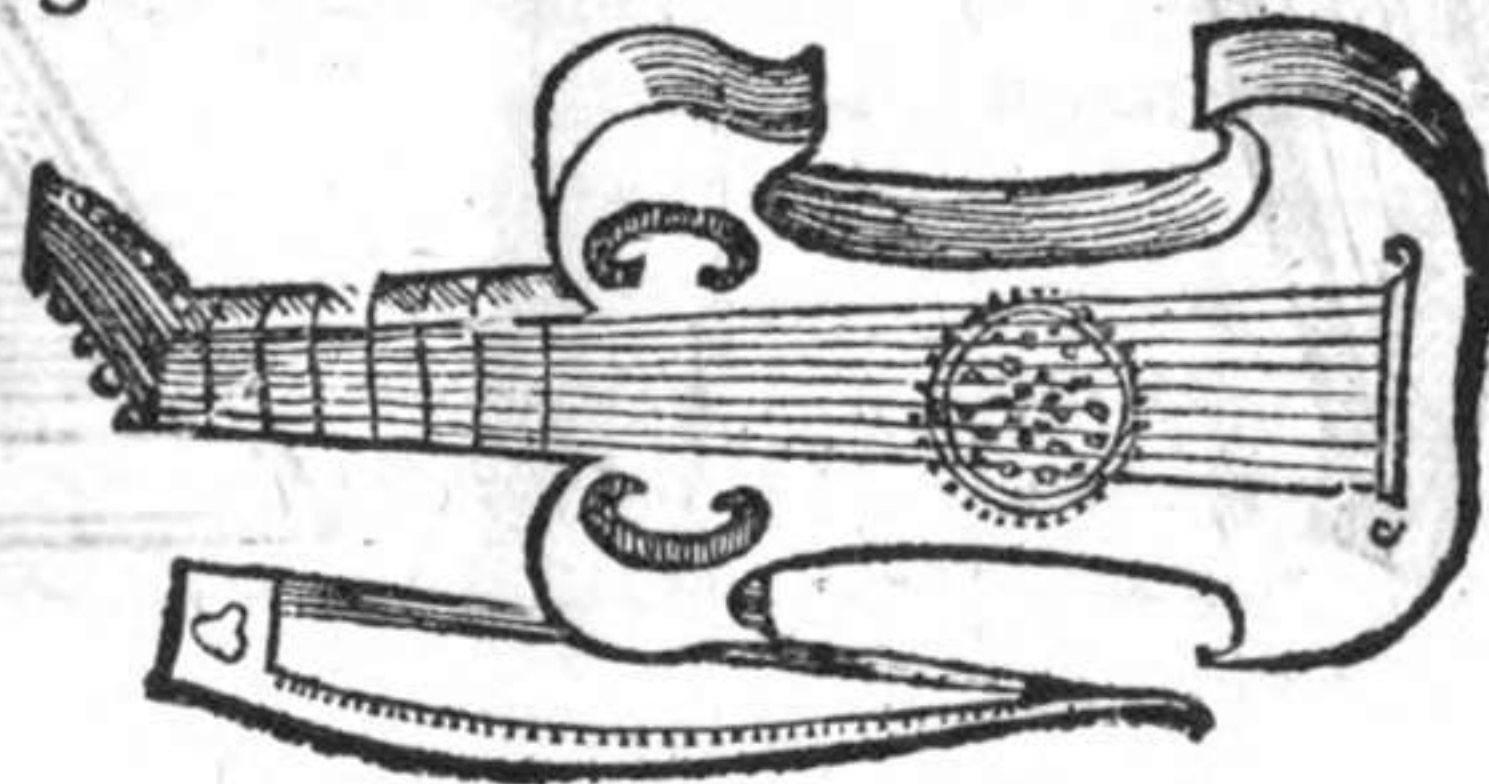
Extant

Extant autem nonnulla, quæ singulis quibusque vocibus modulandis sunt accommodata. Qualia sunt,

Trumscheit,

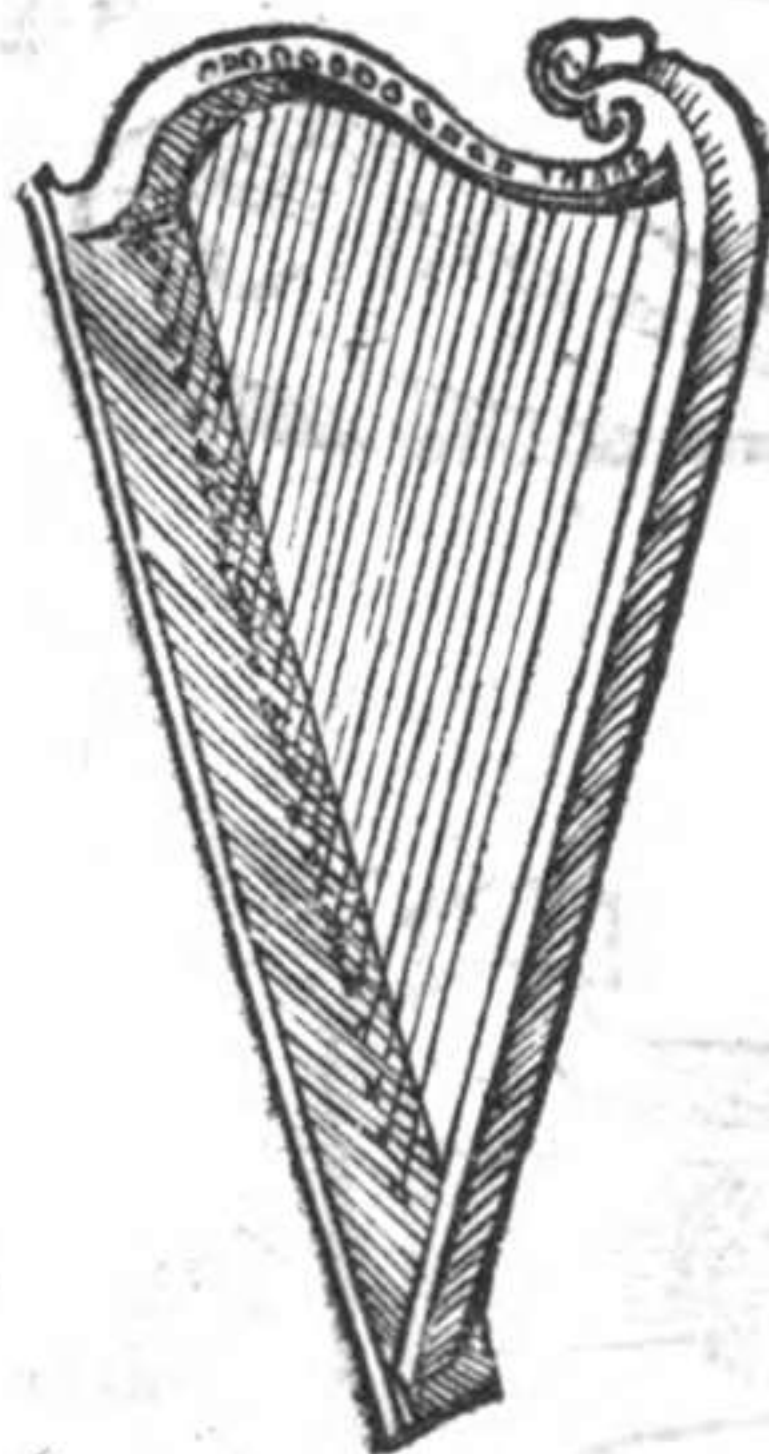
Geigen. Gros geigen,

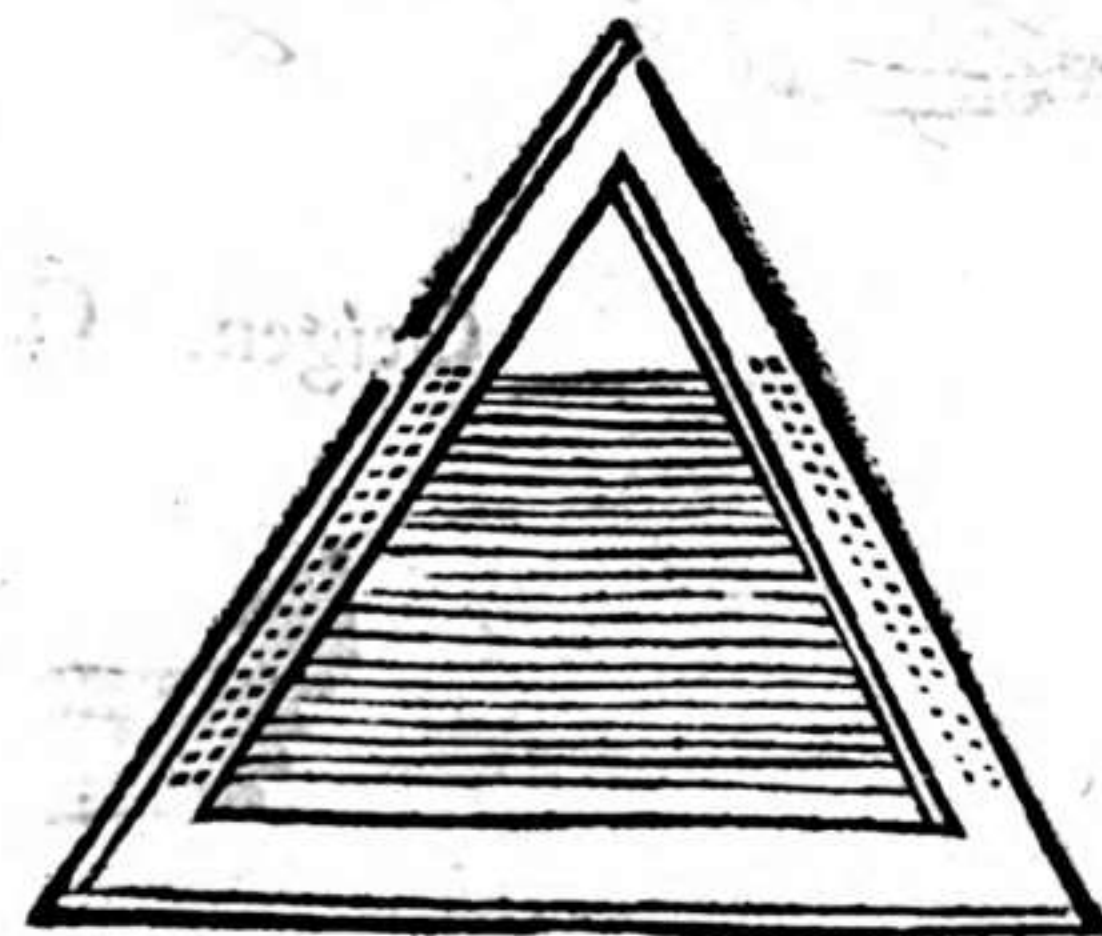
c De

De alio genere, Instrumenta reperias & ipsa chordis referta, quæ pluribus uocibus reddendis apta sunt, neque plectris exuberant, aut interuallis commensurantur, sed singuli nerui singulos præstant sonos.

Cythara.

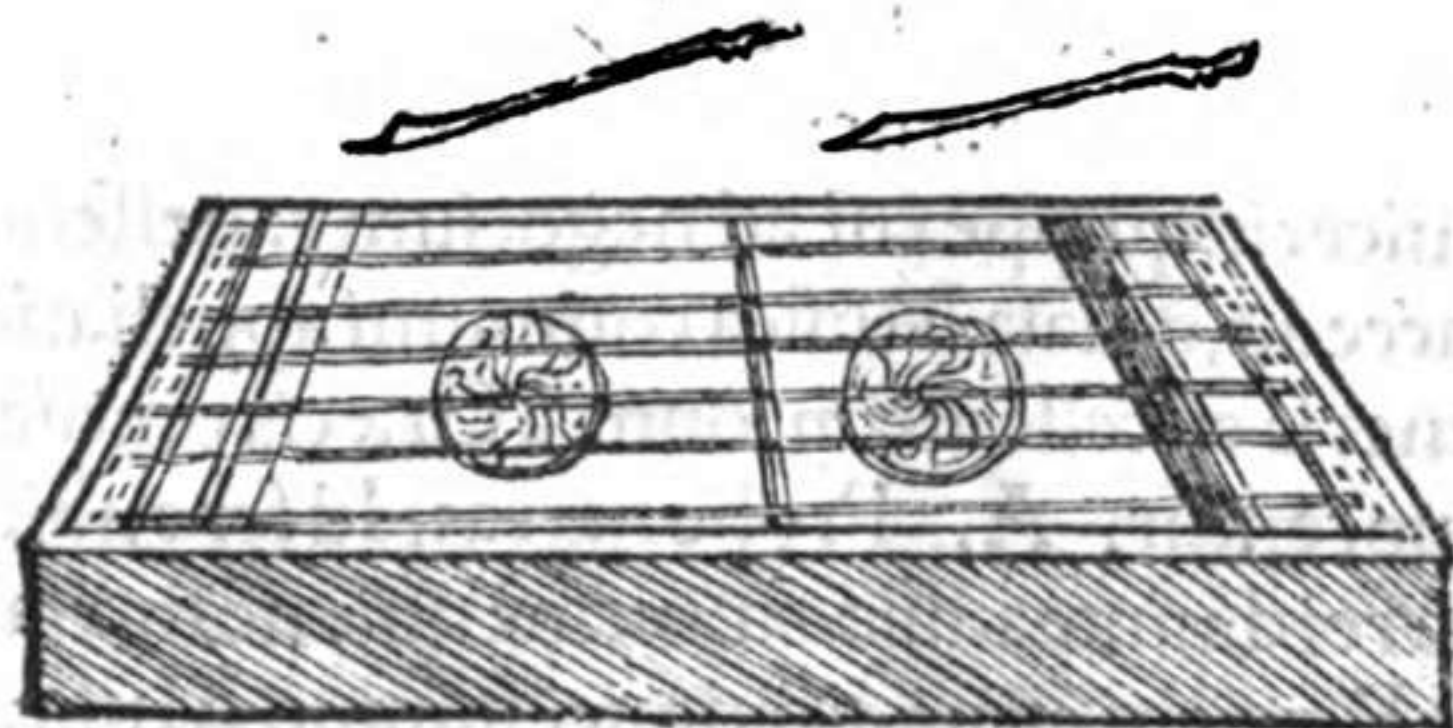
Psalterium.

Sequens

Sequens Instrumentum ignobile est, propter ingentem strepitum uocum, se-
 mutuo præpedientium.

Hackbret.

A. Nunc si uaeat, Instrumentorum secundi generis nobis explica rationem.
 S. Inter secundi generis Instrumenta, quæ flatu concepto insonant, illa primas
 sibi uendicare ab omnibus indicantur, quæ a follibus spiritu turgidis, accipiunt
 coactum aera: hic pro arbitrio magistri qui ea pulsant, in cellas cannis confines
 transfusus, mox erumpit in sonum. Hæc sicut maiore sumptu parantur, ita etiam
 quæuis alia organa uocalitate sua facile superant, præstant fructu, uarietateq;
 insigni exuberant. A. Edoceas quæso nos paucis, quo hæc liqueant clarius. S.
 In primis pleraq; alia Instrumenta in usum humanum aptantur, solis hijs prope
 modum

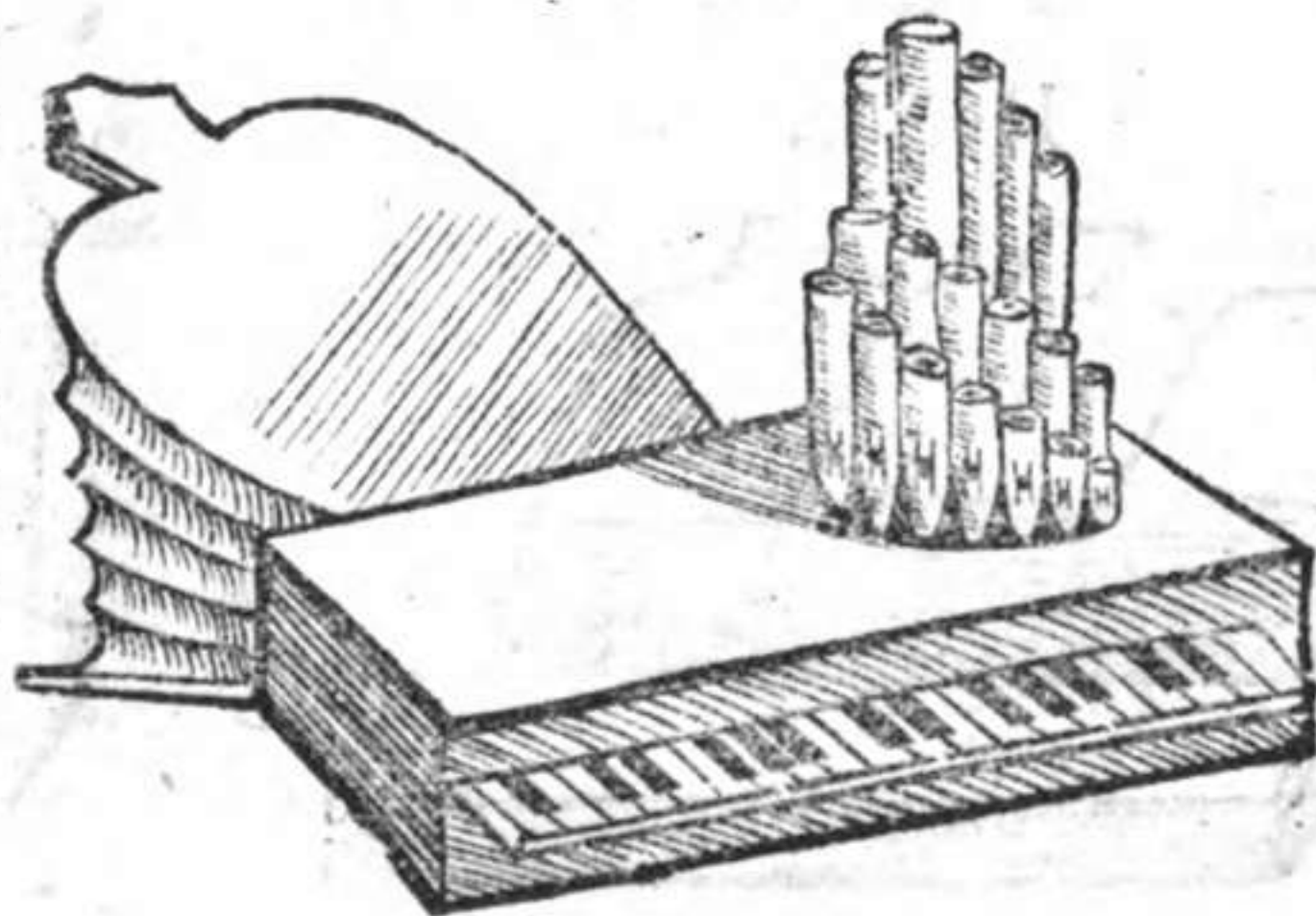
modum ad Dei præconium relictis. Habent præterea plus roboris, quæcunq; grandi, perpetuoq; armantur spiritu, q̃ illa, quibus flatum ministrat humanus anhelitus, crebro ob fragilitatem intermissus. Adde, q̃ iam nouo inuento tanta in illis est uocum uarietas, ut qui hæc habeat sola, cuncta habere cætera uideatur. Taceo, q̃ in hīs pulsandis, uel mediocriter eruditus, eximios aliorū Instrumentorum magistros facile uicerit: quippe cui ad negociū capessendū manus sunt pedesq; instructi. Huc accedit, q̃ uasa Musica communi appellatione Organa dicuntur, nimirum ob generis excellentiam, quæ a Græcis omnia quæcunq; sonora sunt, hoc nomine uocentur. A. Probe narras. Id fere ubiq; gentiū nunc est receptum, ut Organa rei diuinæ adhibeantur: ne quis nostra sacra interim inferiora existimet ijs, quæ Romani etiam dū ethnici, summo Musicæ studio quondam celebrarunt. Ita enim memoriæ proditum est, C. Iunio Bub. Ter. & Qu. Aemilio Coss. Tibicines qui sacris præcinebant, prohibitos in æde Iouis uesci, Tybur uno agmine abiisse: Senatū imminutę religionis impatientē, Tyburtinos orasse, ut homines restituerent: accitos in curiam a Tyburtinis, exoratos tibicines minime paruisse. Consilio deinde haud abhorrente ab ingenijs hominū, inde a Tyburtinis circumuentos tibicines, quippe per speciem ibi celebrandarum cantu epularum inuitatos, uino (cuius ferme auidum genus est) oneratos, sopori indulgisse, tum ita uictos somno, in plaustra coniectos, Romam delatos esse, plenos crapula, postera luce ipsos in medio foro opprimente repositos. Con
currente

currente dehinc populo, precibus detenti tibicines, facta tamē illis primo in æde Iouis uescendi potestate. Sed quoniam in mores Musicorū incidimus, tu uelim certio rem me reddas, num Musicę uim ullam habeat, mores eorum corrumpendi, qui ea se impensius oblectant. Quod si dabitur, ualeant qui se hoc titulo uenditant; mihi satius fuerit, cum Themistocle esse ἀμουσόν, q̃ moribus in deterius cōmutatis μουσικοτάτον. S. Bona uerba quęso. Quis unquam tanta fuit uecordia, ut Musicam ab ingenuis disciplinis descuiſſe arbitretur, quarū una omniū uirtus est, integritati uitę consuluisse. Docet id palam notissimus ille Græcorū uersiculus, βραβείον ἀρετῆς ἐστὶν ἐν παιδείᾳ. Sed hæc communia sunt. Quod ad Musicam attinet, primas illi tribuunt Pythagoręi in componendo ad uirtutem animo: solitum enim illis fuit, lyra excitari a somno, illaq; obstrepente sopiri; non tam aliam ob causam, q̃ ut mentes harmonia lenirentur, ne qua turbida cogitatio obreperet improuidis. Veruntamen quid attinet cōmemorare Musicos egregios, primæq; cohortis, quibus penitus illapsa Musice, a uicijs prorsus liberum animum reddidit. Quarū si quis Cathalogum texere uolet, rite ut Aratus a Ioue, Fabius ab Homero, ita ille quisquis futurus est, a Paulo Hofhaimer auspiciabitur. Hic in alpibus Noricis non longe a Saltzeburgo progenitus, stemmatis donatus a diuo Maximiliano Cæsare, cuius ille aures tenet, quoties organo sacris præcinit, trahitq; simul mentem quo lubet; nobilis alioqui, incomparabili ingenio, summaq; animi dexteritate. Quicquid enim Roma suo debet Romulo,

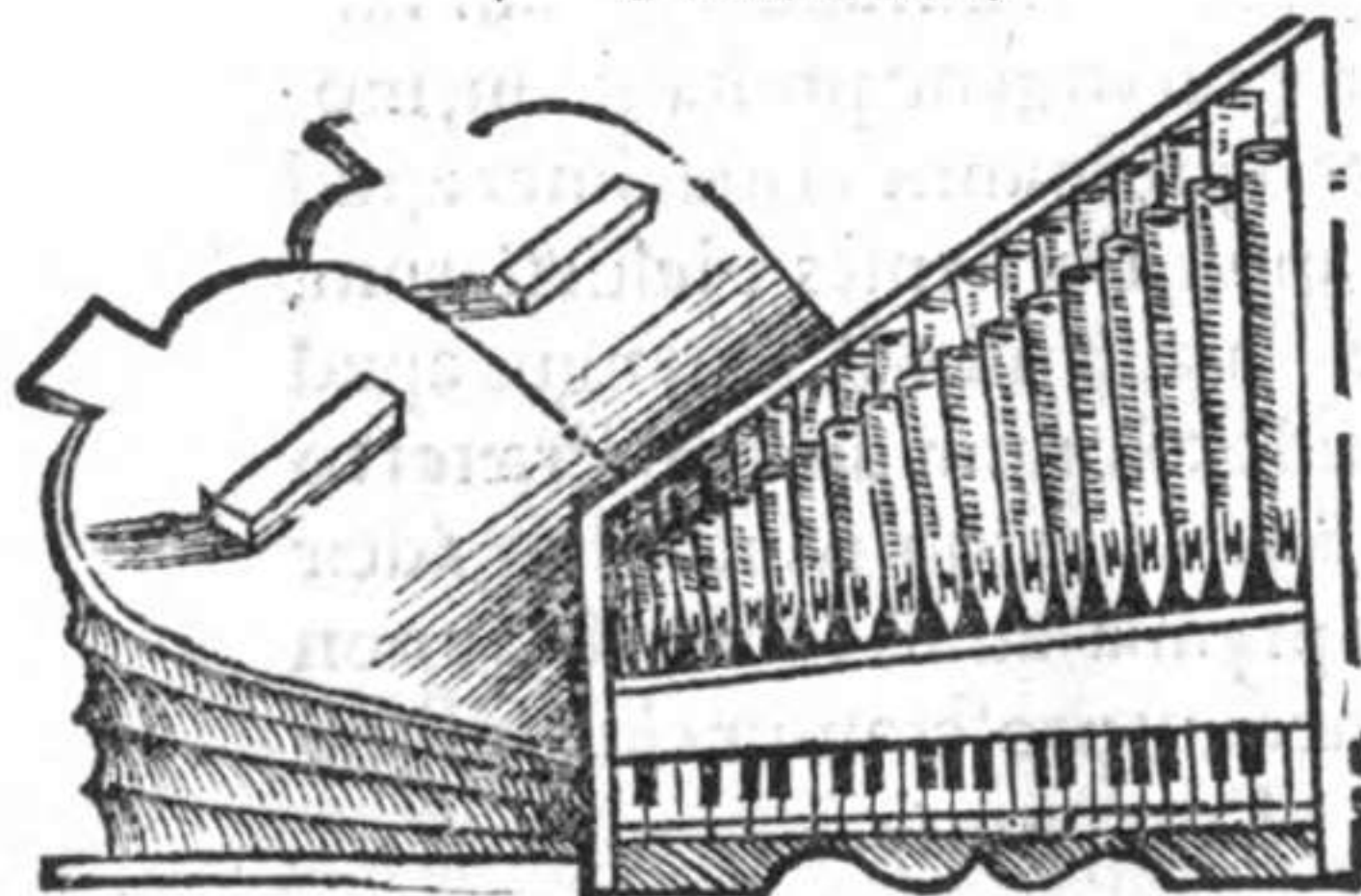
aut Camillo, hoc totius rei Musicæ uniuersitas Paulo tribuit, suo instauratori. Magna illi in re Musica gerenda inest grauitas, neque leporis minus. Non illum protensa in longum Camœna, ulli fastidiosum reddit, non breuitas despiciabilem. Nihil non patente erumpit meatu, ubi ubi ille manus, animumque intenderit. Nihil ieiunum apparet, nihil frigidum, at neque languet quippiam in illa angelica harmonia: quinimmo ubere uena, ac patente meatu, feruent & succulenta sunt omnia. Mira articulorum lenitas, non frangit sublimem illius modulandi maiestatem. Neque uero illi satis est eruditum resonasse, nisi etiam amœnum quiddam & floridum concinuerit. Carmine quæuis adeo suis absoluta sunt numeris, ut si momentum inde ademeris, integritate sua destitutam plane iam harmoniam sentias. Varietas illi tam immensa, ut si hunc aliquot annis quispiam audiat canentem, non tam miretur, unde tot amnes euomat oceanus, quam unde ille depromat modos. Atque uir tantus, nunc quidē supra triginta annos in magisterio suo emensus, quum multos, qui in hoc opus neruos omnes intenderunt, longe post se reliquerit, nullum se passus est superare, ac ne equare quidem. Denique (ut paucis dicam) quod de Cicerone sentit Fabius, id iam uulgo probari uideo, ut uidelicet iam se in Musicis profecisse sciat, cui Pauli nostri harmonia ualde placet: qui ut illi fiat quæ simillimus, noctes laborat, ac dies. Cæterum, reliquit hic Paulus *μὲν σικώτατ* Ⓞ, ætate iam uergente in senium, non paucos post se discipulos & (si dicere licet) Paulomimos, qui passim in Diuorum ædibus, locis celebrioribus, honore

nore simul ac re familiari aucti, sacris præcinunt. E quorum albo quidam sunt mihi non ad faciem cogniti solum, quinimmo propter ingenij præstantiam, morumque synceritatem, intra pectoris penetralia recepti, Ioannes Buochner apud Constantienses, Ioannes Kotter Argentinus apud Bernenses Helueticorum, Conradus apud Spirenses, Schachingerus apud Patauenses, Bolfgangus apud Vienenenses Pannoniæ, Ioannes Coloniensis apud Saxonum ducem. Prætereo reliquos, quibus cum nulla mihi intercedit familiaritas. Atqui paucos hos, idcirco transeo, quia, ut Maro inquit, sunt hic etiã sua præmia laudi. Tum referre non parum existimo ad artis cuiusque plenam traditionem, ut proferantur eius instituti principes, quos imiteris, & ad quorum exempla te componas. A. Nemo sane recte reprehenderit hanc tuam diligentiam. Ita enim mihi persuasum est, non parum multum ad cognitionem disciplinæ conducere imitationē. Sed nunc quæso prodas horum Instrumentorum figuram, ac nomina, quorum causa te in tantum magistrorum pelagus coniec-
 Portatium.

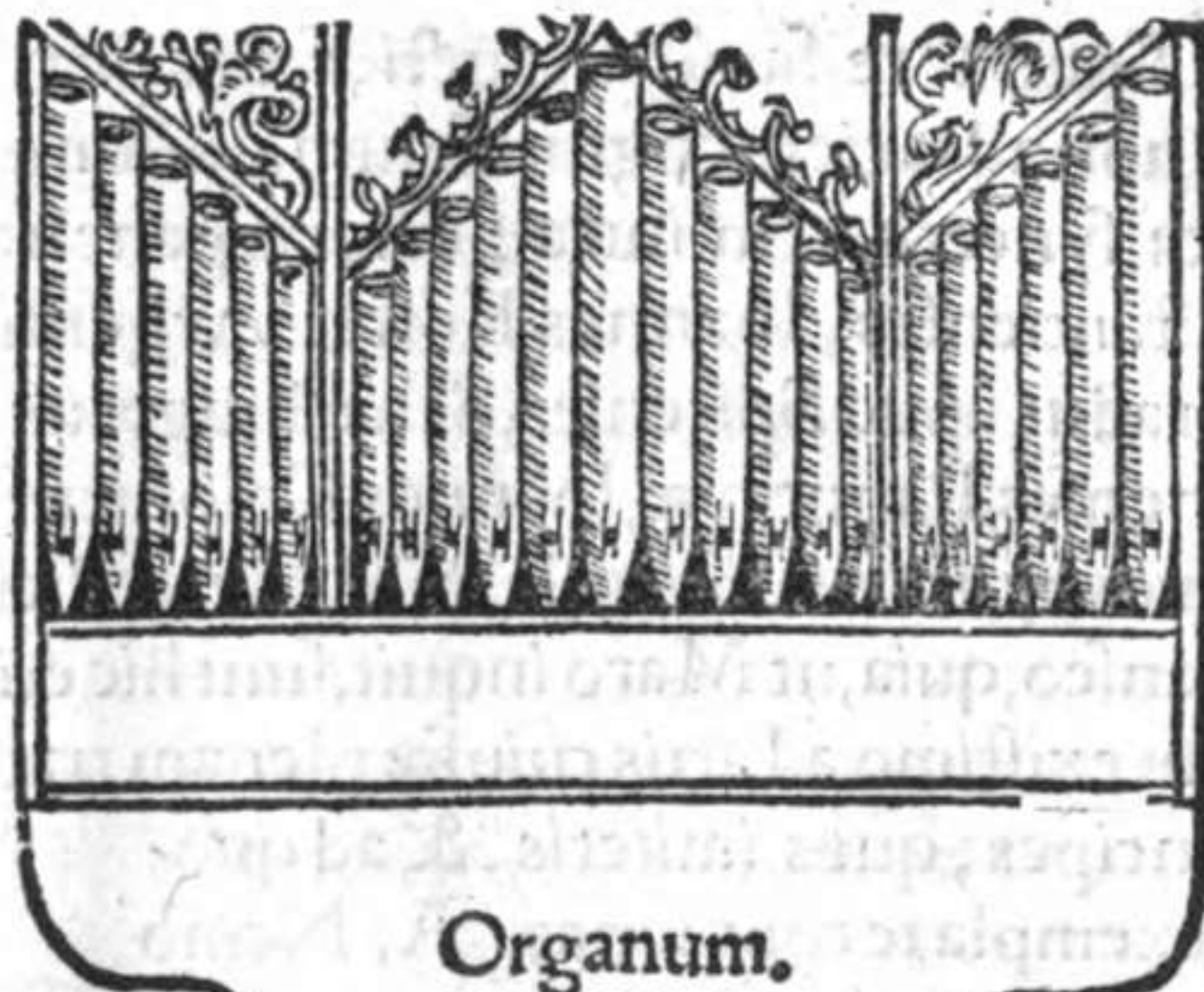
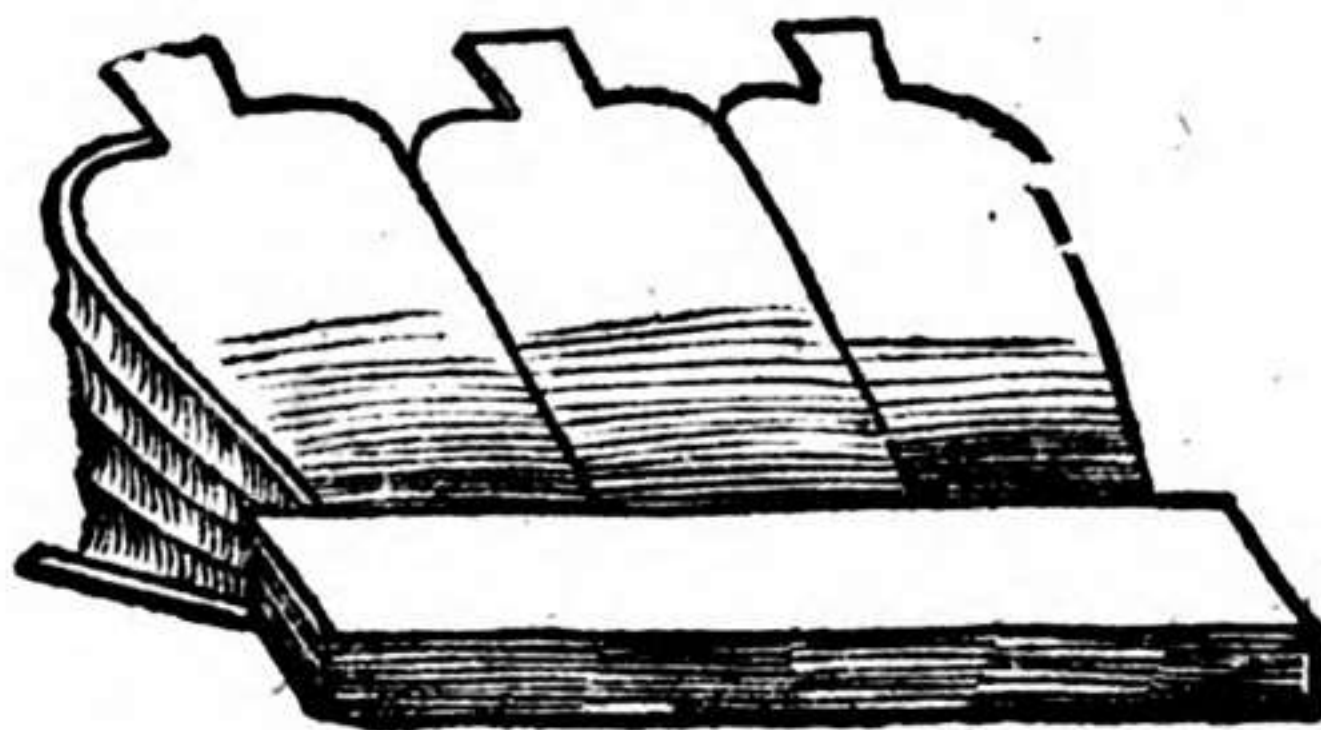
ceris. S. En tibi præsto sunt.

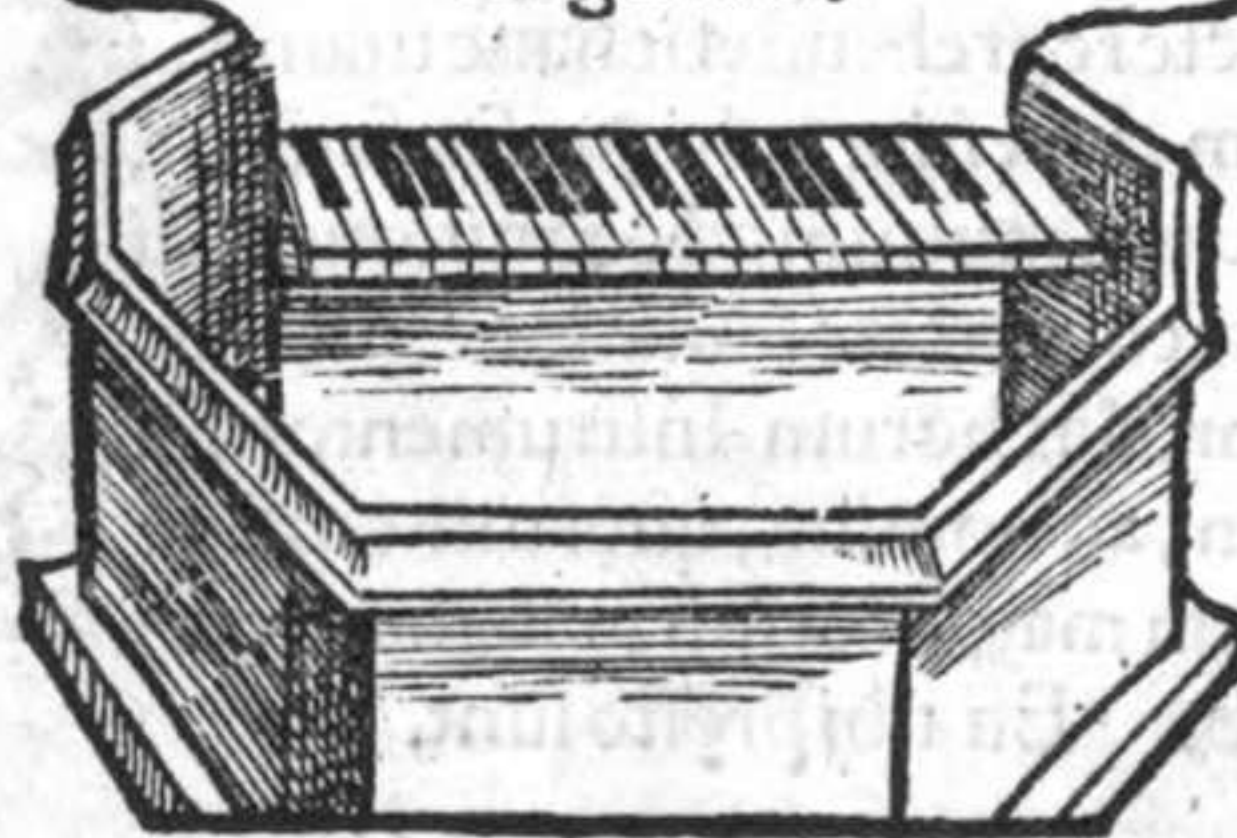
Positium.

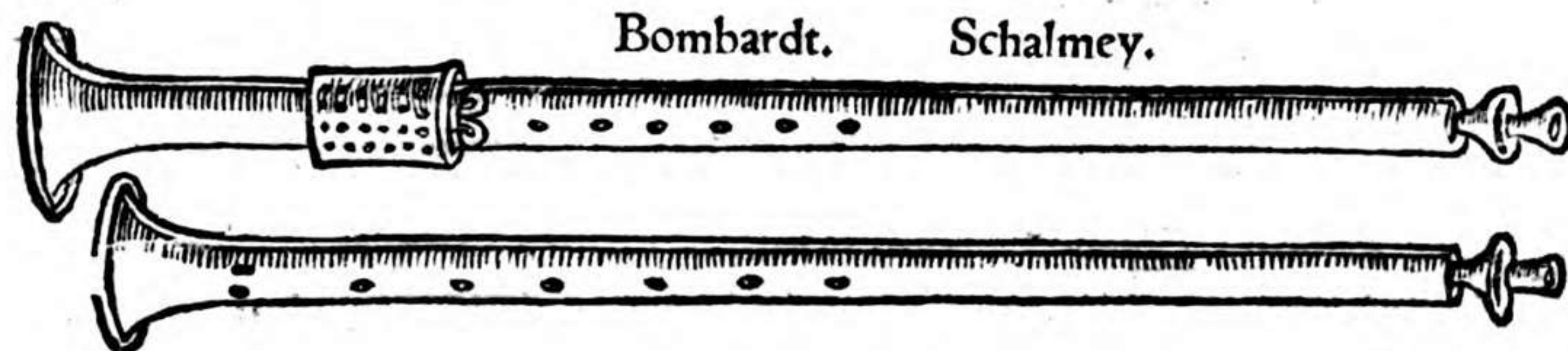
Regale.

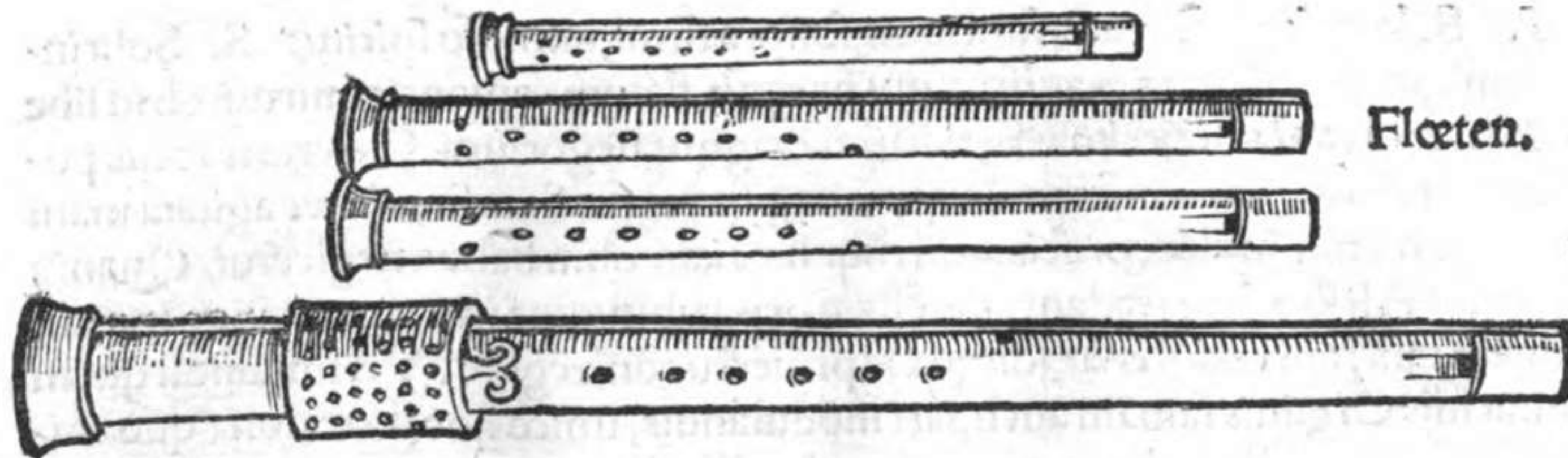

Organum.

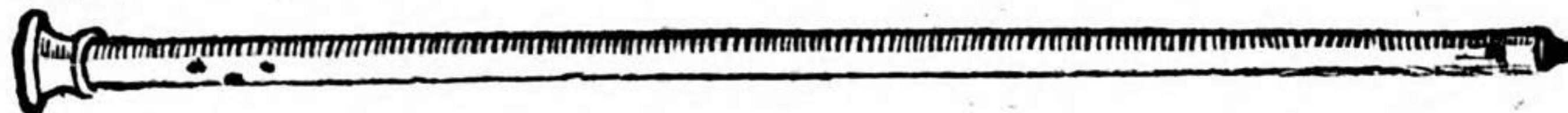
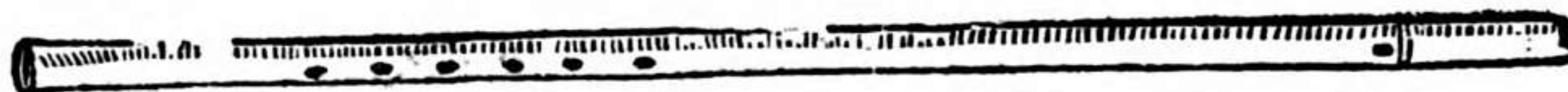
A. Sola ne hæc Organa sunt, quæ sonora fiunt, immisso spiritu? S. Sola inquam, quæ alunde, quæ a magistro, qui ijs canit, flatum captant: nimirum ob id liberaliora, quæ a canendi perito non nisi unum exigunt negocium. Cæterum locus postulat, ut & ea commonstremus, quæ magistri ore inflantur, ad hæc agitata manibus: non enim uideo, priscis, nostrisque hæc iam olim habita neglectui. Quando nonnulli Alcibiadem tradant, detestata oris habitudine in suppeditando spiritu, tubam qua canere discebat, longe a se proiecitu confregisse. Veruntamen si quem iuuat hijs Organis famam aucupari modulandis, unico hoc certe non (quo minus id faciat) absterrebitur exemplo. A. Tu igitur exponas, quæ ex hoc ordine Organa esse arbitreris. S. Hæc fere coniector, quæ cernis.

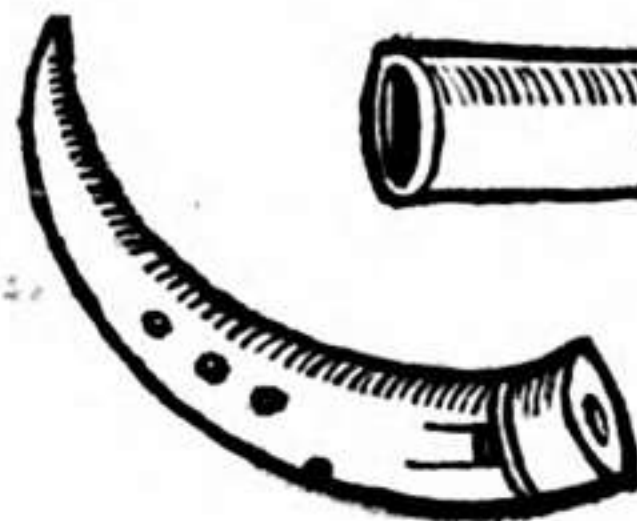

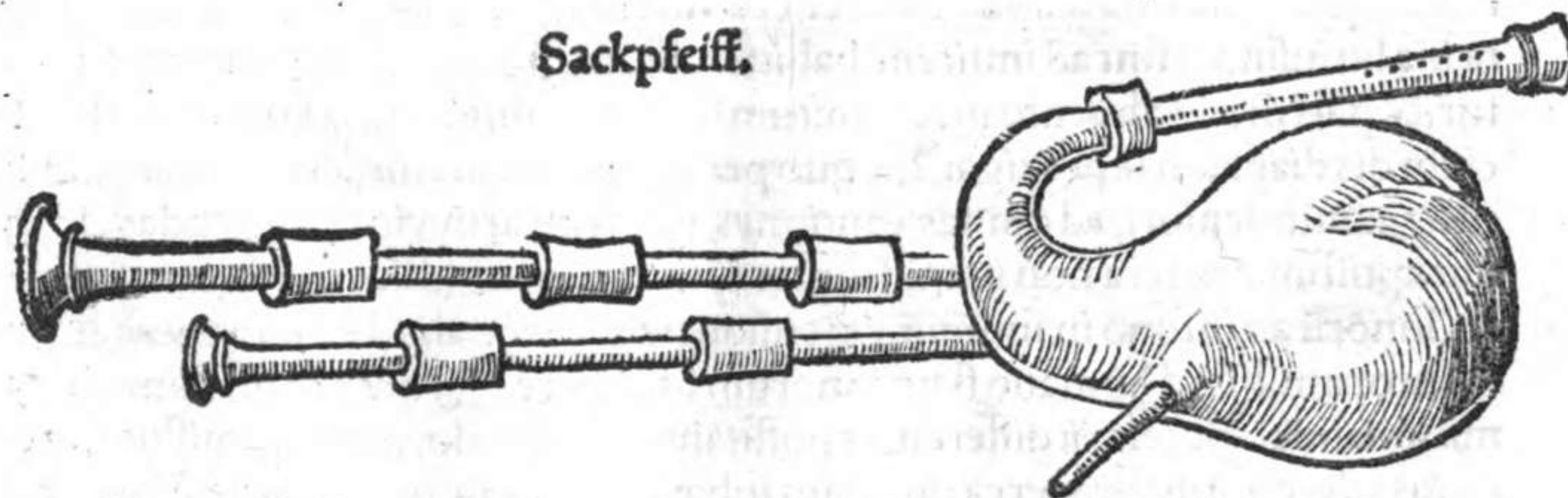
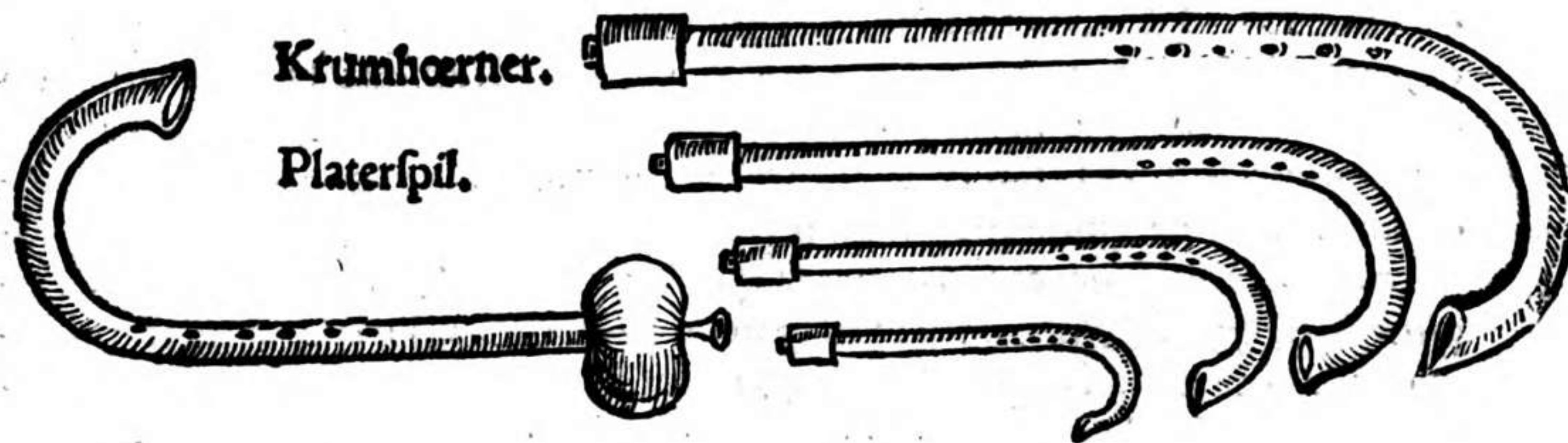
Floeten.

Schuuegel, Zuerchpfeiff.

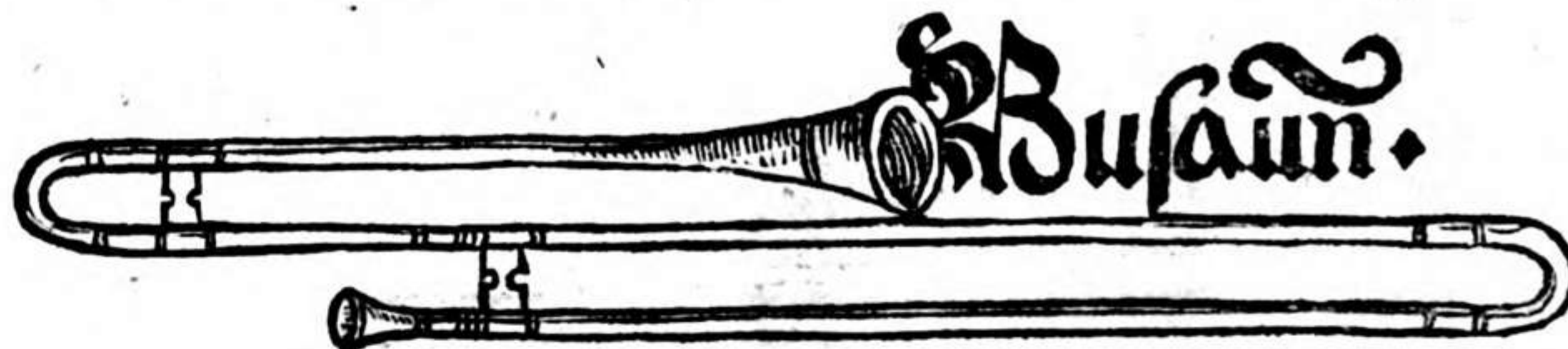
Ruspfeiff.
Krumhorn
Gemsen
horn.
Zincken.

Hæc uasa Musica per longum distincta, legitimis foraminum interuallis, seu dicere mauis, cicutis, aut internodijs, septem uocum discrimina præbent pulsanda, aptatis ad hoc ex utraq; manu digitis. Accedunt proinde tres aut quatuor uoces ijs instrumentis, quæ unicum habent foramen a tergo, si illud pollice paululum aperueris, intenso simul parumper spiritu: quæ res q̃ accommodata sit ad modulanda carmina, quibus uagus est nunc in sublime, nunc in profundum transitus, nemo est qui ignoret. Cæterum in quibus perpetua spiritus uehementia exigitur, in talibus Organis ultra septem uocū discrimina nihil est reliquū: nisi summam illam uocalitatem adnumeres, quam præbet Organum, nullis admotis digitis: ea enim uox harmoniam facit diapason. Vnde si artis huius periti trifarias uoces, quarum nulla diapason excesserit, fuerint modulati, dūmodo instrumenta illa huiusmodi sint ad inuicem habitudine, ut graue a medio diapente uincatur, & pari modo ab acuto medium: tum fiet, ut quantitas ipsa sonorum ultra spacium dis diapason se porrigat. Ex quo perspicuum redditur, q̃ Organa quæ flatu agitantur leniori, ad omnes cantiones præsentī artificio absoluendas, longe sint aptissima: cætera non item, propter systematis angustias. Systema autem uoco, sonorū ab infimo in summū extensionem. Est & aliud ex eo genere Instrumentorum, quod humano flatu sonorum fit, ex ære plerunq; conflatum. In quo mirum uideri potest, q̃ differentes possit intensus modo, modo remissus spiritus sonos edere. Fiunt præterea quædam tubæ ductiles: ne qua in parte Musicæ desit mo-

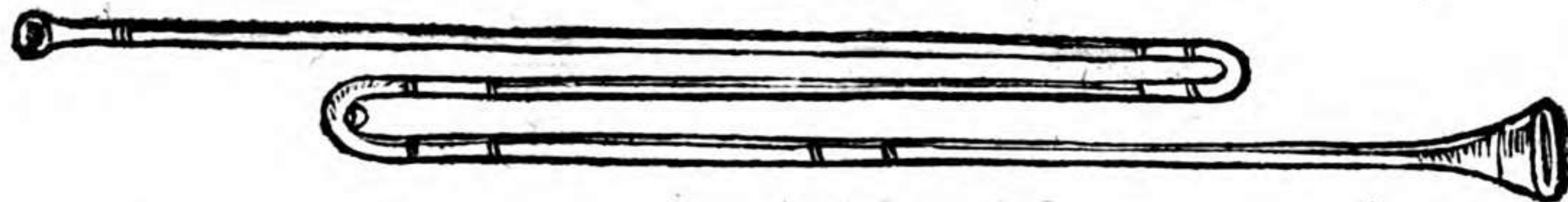
sit modulandi facultas. Quæ quamuis monophona sint tantum, tament habent systema: ut si polyphona essent, sufficerent plane ad quadrifarias uoces reddendas singulæ: adeoq; in hac parte Musicæ uoces multipharîam exuberant, ut nescias, artis beneficia, an naturæ mireris magis. A. Exhibe precor hæc Organâ, ut uideam. S. Hic coram sunt, aspice.

Clareta.

Thurnerhorn.

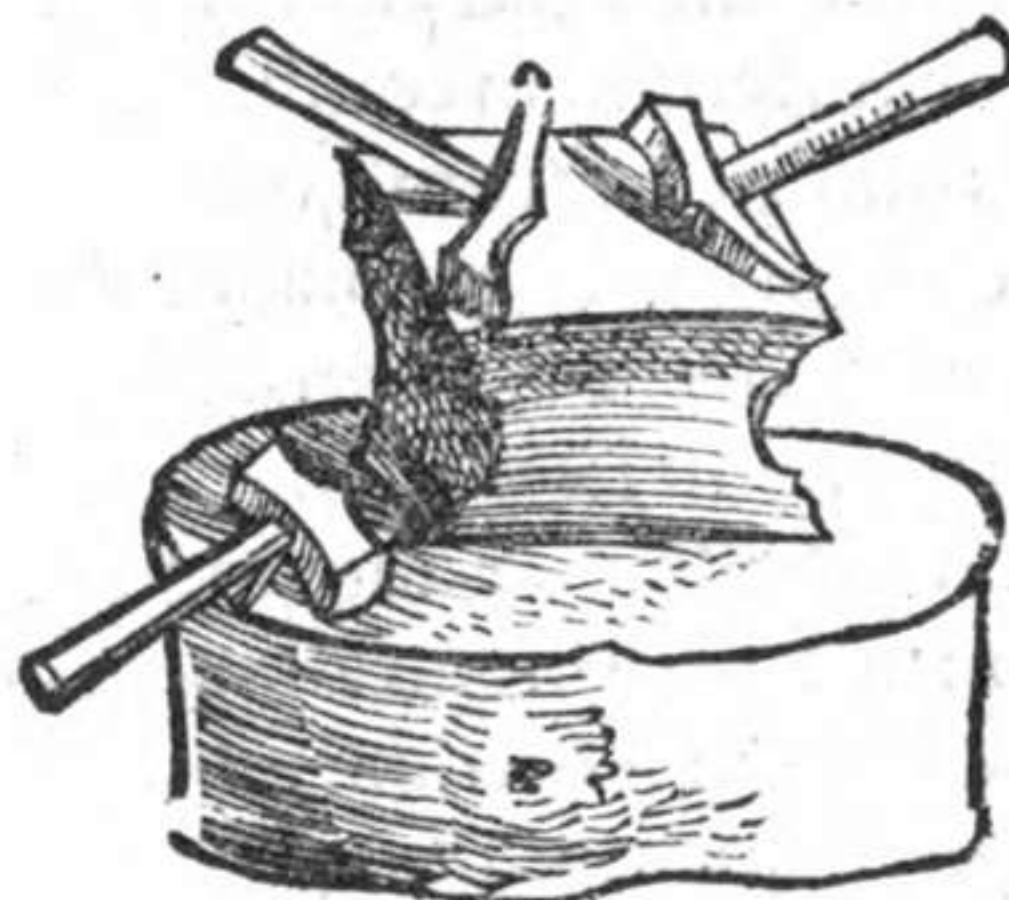
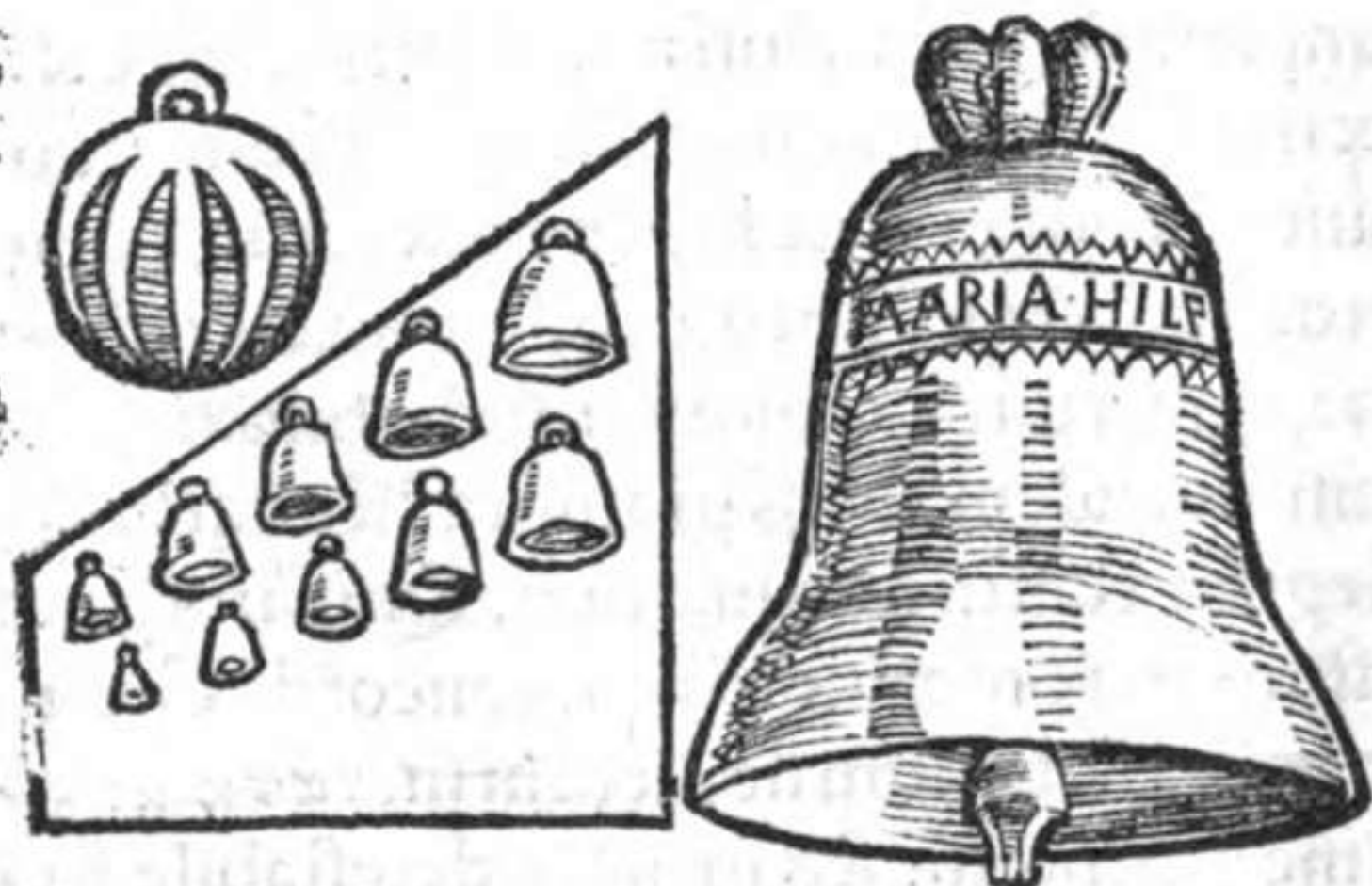
A. Videre uideor, iam nihil abs te prætermisſum ex ijs Organis, quæ rationem Muſicam præ ſe ferre probantur. S. Nihil fere uocalium Inſtrumentorum eſt, quod non attigerimus. Extant tamen nōnulla ærea corpora, ex quibus pro diuerſa ponderis qualitate, differentes licet ſonos elicere. Aiūtq; hac uia Pythagoram primum reperiffe modos. Nam is collatis inter ſe corporibus, ex diuerſa eorum habitudine, proportionem rei Muſicę accommodatam dicitur collegiſſe

legisse. Idem traditur fecisse, dum errantium syderū metiretur distantiam; adeo nihil est uspiam in rerum natura, quod non sit cum Musica communitate coniunctum. Iamq; ex illis ego tibi quædam spectanda proponam.

Cimbala,

Campana,

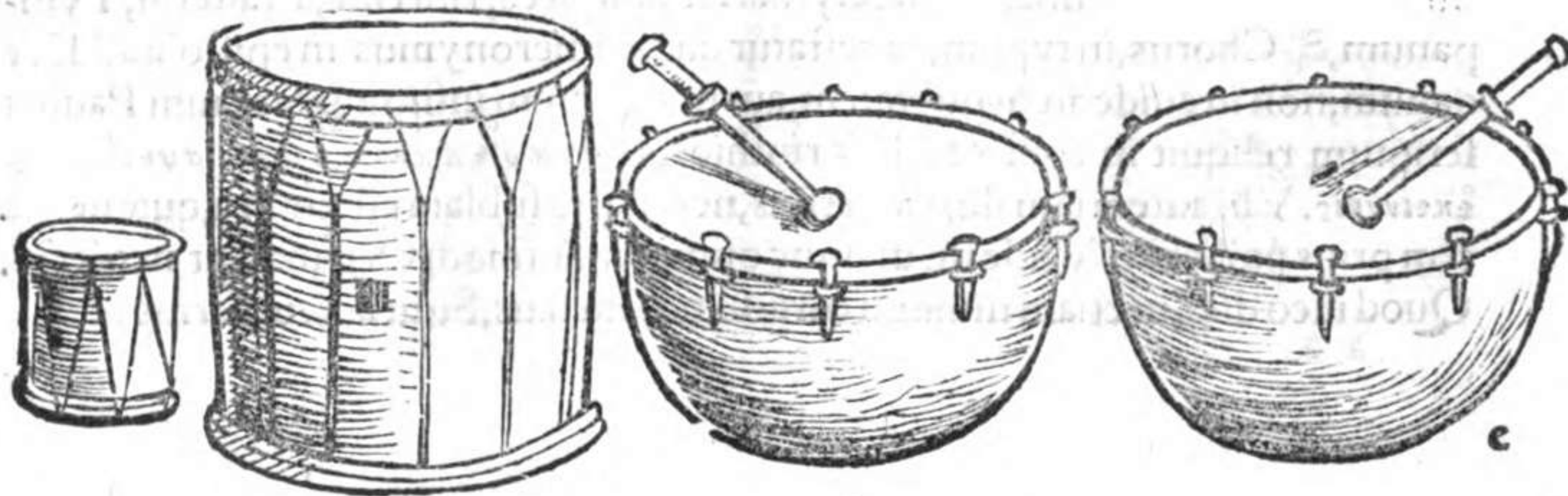
Incus, Mallei.

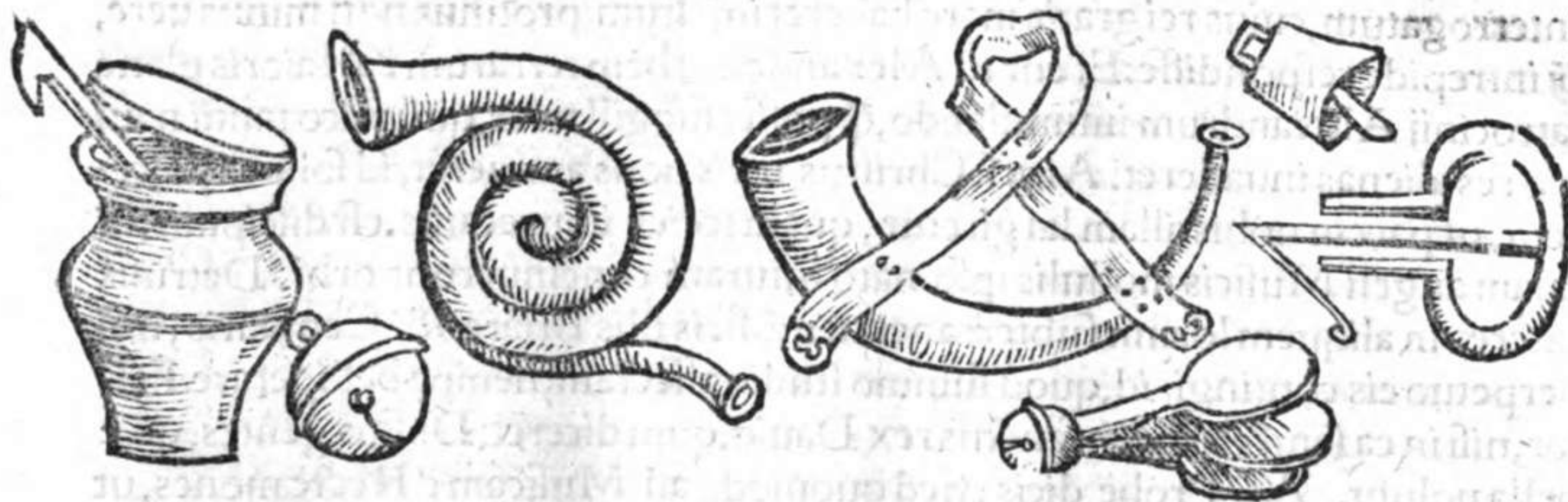

Hæc ferme sunt Organa, quæ Musica possumus appellare, propter sonitum, quem reddunt, uocalitati magis confinem. Verum commemorare iam obiter lubet, nonnulla esse, quæ strepitum ciere possunt magis, q̃ amicū auribus sonitum edere; inter quæ tanto iam plurium consensu primas obtinet timpanū, quo bellatores nostri classicum canunt: aptum certe organum tali ingenio, in quo simul omnia sibi permixta sunt, atq; confusa, exulante illic concordia & tranquillitate,

litate, quibus rebus Musica nostra maxime opus habet. Similem igitur (ut habet prouerbium) inuenerunt labra lactucam. Corruptum enim illud murmur, & horridum tonitruum, mirum est, quod apte quadret huic hominum feci, quae tam secum dissidet ipsa, quod cum toto humano genere. Quicquid enim usquam est in moribus sordium, quicquid sceleris, aut impietatis, huc ueluti ad inexhaustam delictorum sentinam confluit. Nam, ut ex infinitis pauca quaedam recenseam, quotus quisque est eorum, qui sanguinis ac uitae prodigalitate stipem emeretur, quem a cede, periurio, rapina, sacrilegio, furto, adulterio, stupro, prodicione, atque id genus, in eam libertatem adserere audeas, qua fruitur quisquis nulli obnoxius est turpitudini. Et illa iam, proh Deum immortalem, & his grauiora licita arbitramur in bello, quae alioqui seuioribus legum censuris expiantur. Quis unquam erit tam uecors, si modo aliquem belli gustum perceperit, qui non concordiae Grammaticorum sententiae subscribat, quae habet, quod bellum sic dictum sit, κατὰ ἀντίφρασιν, quasi minime pulchrum, minime iucundum: sed prorsus detestabile, foedum, calamitosum, & exitiale. Iam uero etiam Principes uideas, nescio qua ratione comonitos, impense delectari, & gladio pro defensata plebe accepto, cunctis perniciem moliri, pro re momentanea, & mox in aliam ditionem transitura, coelum terrae miscere, omnia turbare, omnia confundere. Meminit Augustinus, sacer Ecclesiae Doctor, libro quarto eius operis, quod de Ciuitate Dei inscripsit, capite quarto, piratam quendam ad Alexandrum magnum perductum, atque ibi interro-

interrogatum, cuius rei gratia mare haberet infestum: protinus non minus uere, quā intrepide respondisse: Et cur tu Alexander, orbem terrarum? Maioris plane latrocinij Alexandrum insimulando, quā posset suggillari is, qui unico tantū nauigio res alienas inuaderet. Atque si Christus meis uotis annueret, id solū exposcerem, ut pacem nobis illam largiretur, quam toties imprecatus est discipulis, & quam angeli Musicis modulis ipso nato futuram concinuerunt orbi. Detrusis interea in aliquem locum subterraneum monstris illis Briareo & Centauris, ubi perpetuo eis contingit id, quod summo studio affectant, nempe belligerare. Fallor, nisi in ea sententia fuerit sanctus rex Dauid, quum diceret: Dissipa gentes, quæ bella uolunt. A. Probe dicis. Sed quomodo ad Musicam? Recte mones, ut hæc missa faciam, tanquā dissona, & stridorem ac luctum magis, quā iucundam harmoniam mouentia; attamen locus exigit, ut post Musica Instrumenta, etiā ista, quæ amusa sunt, commonstremus.

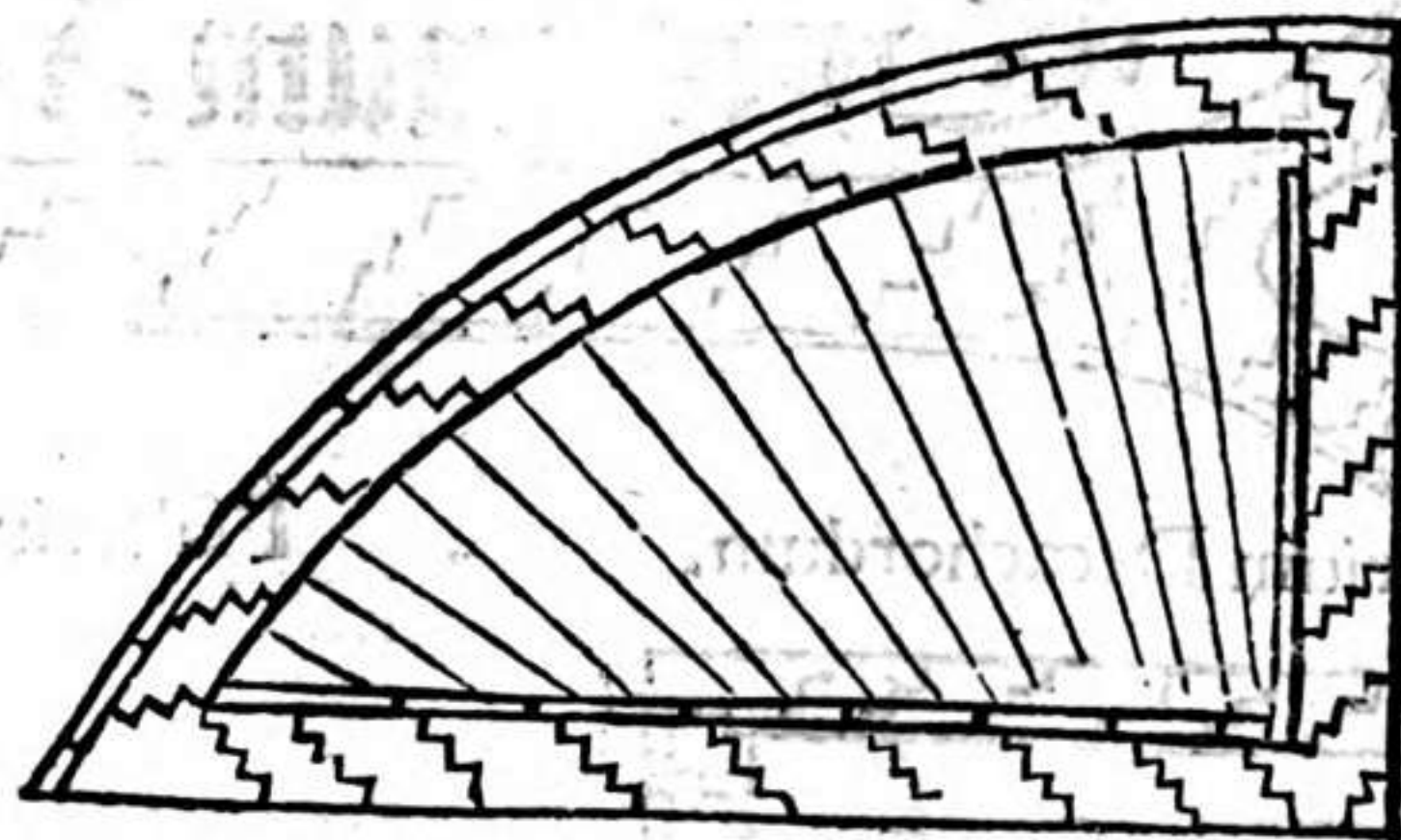
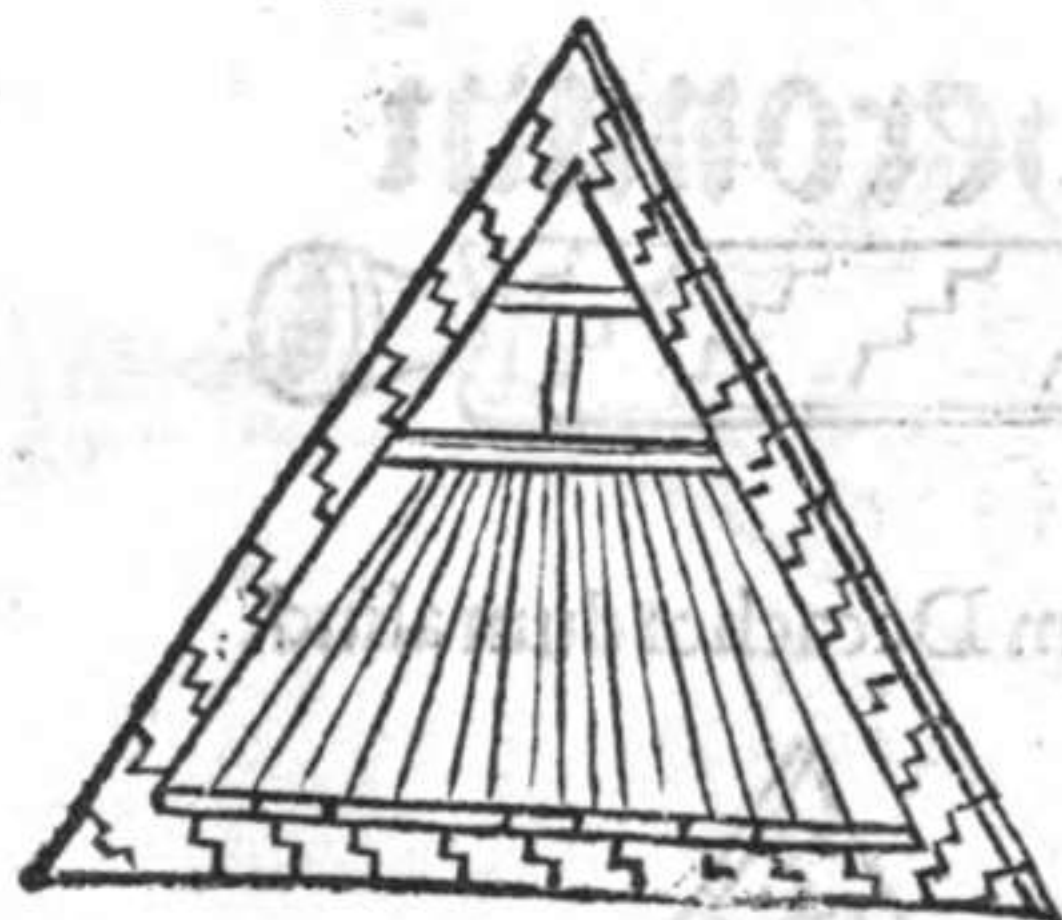

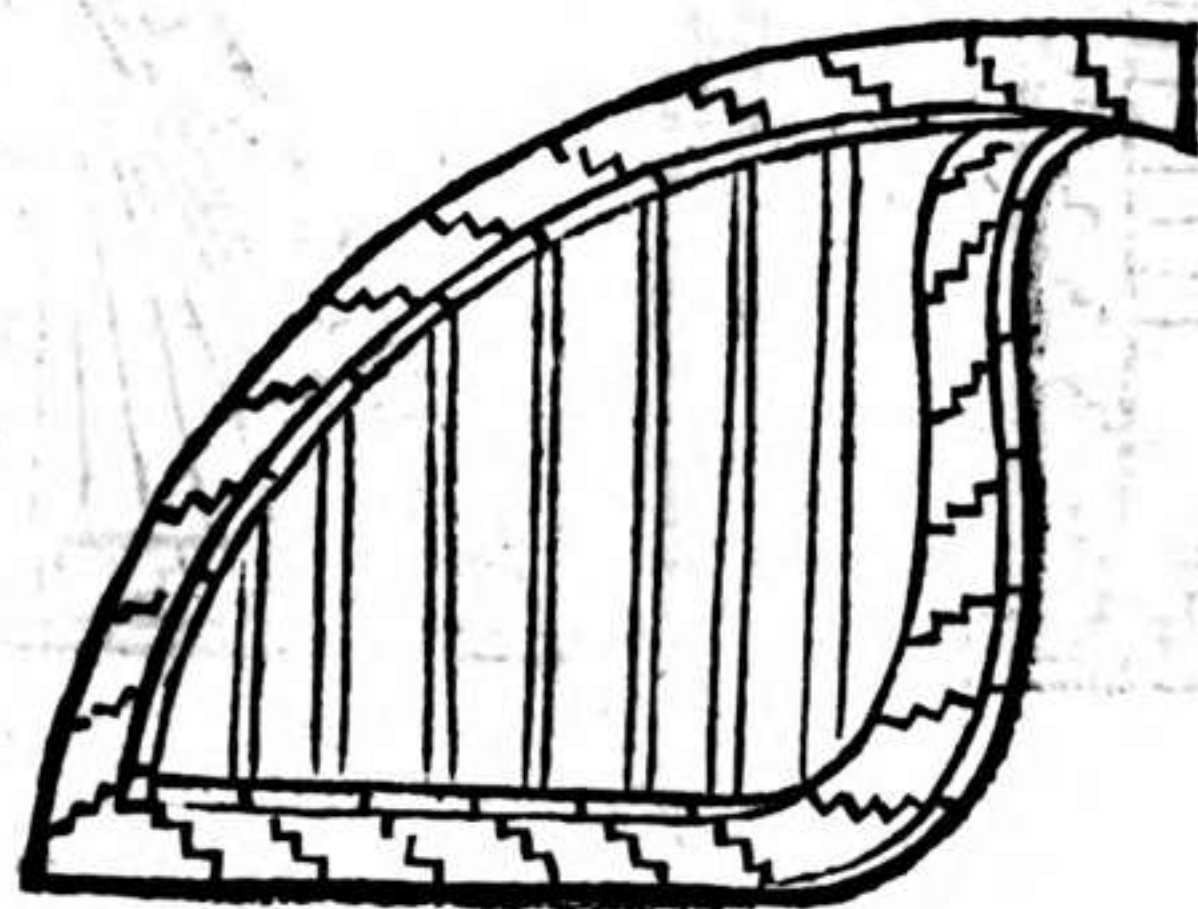
Consulto hic nonnulla Organa prætereo, quæ ut Stentor ille Homericus, ob
 uocalitatem insignem, magis fuerunt in precio, quàm euphoniæ gratia. Quod ge-
 nus est Hebreorum tuba, fistula, Cythara, Sambucca, Buccina, Psalteriū, Tym-
 panum, & Chorus, in typum, ut testatur diuus Hieronymus in epistola ad Dar-
 danum, non in euidentem utilitatem, aut uoluptatem instituta. Sic enim Paulus
 scriptum reliquit in epistola ad Corinthios, ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον
 ἐκείνους. Vbi autem iam illuxit ueritas, necessario sublata est umbra, quæ uerita-
 tem prius palliabat. Vnde fit, ut nunc omnia huiusmodi Organa sint neglecta.
 Quod ideo dixi, ut etiam nimium curiosis faciam satis, Sunt autem ferme hæc.

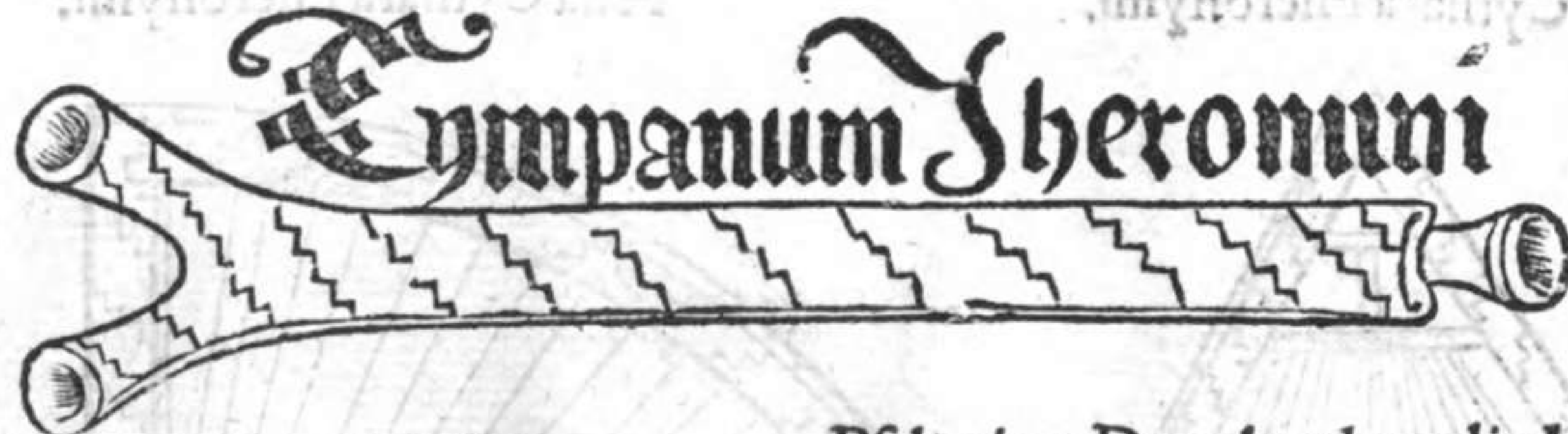
Cythara Hieronymi.

Alia Cythara Hieronymi. 39

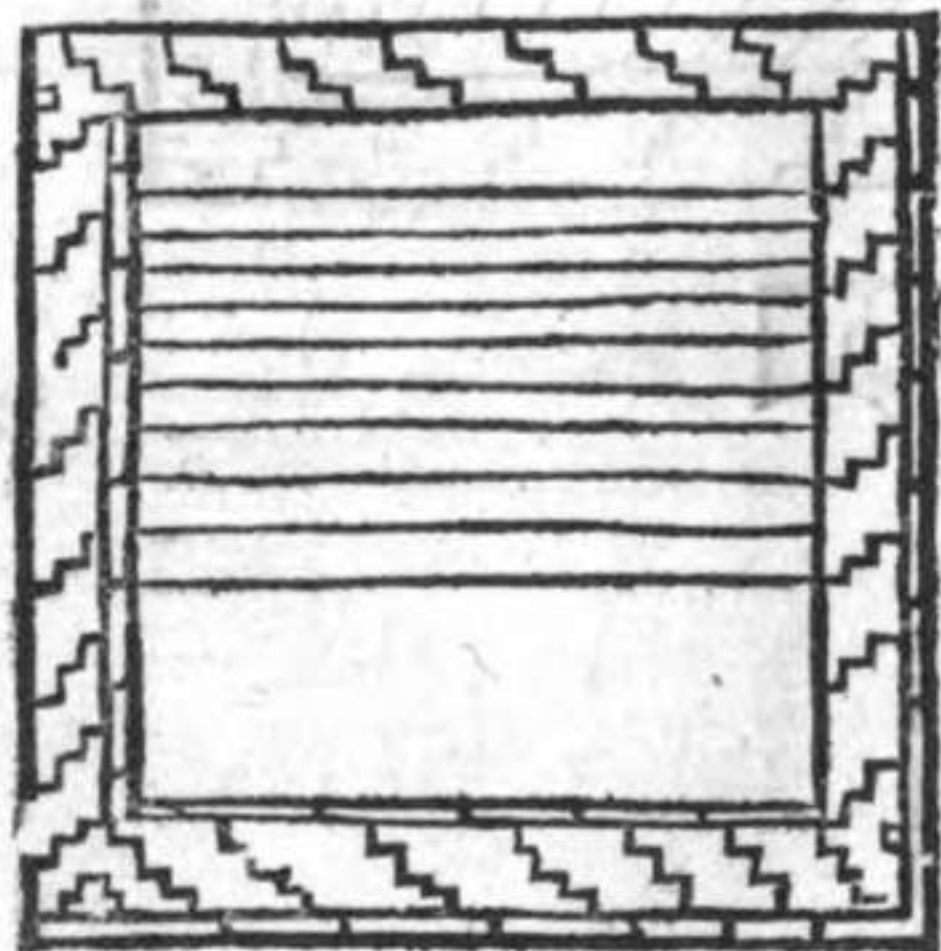

Alia Cythara
Hieronymi.

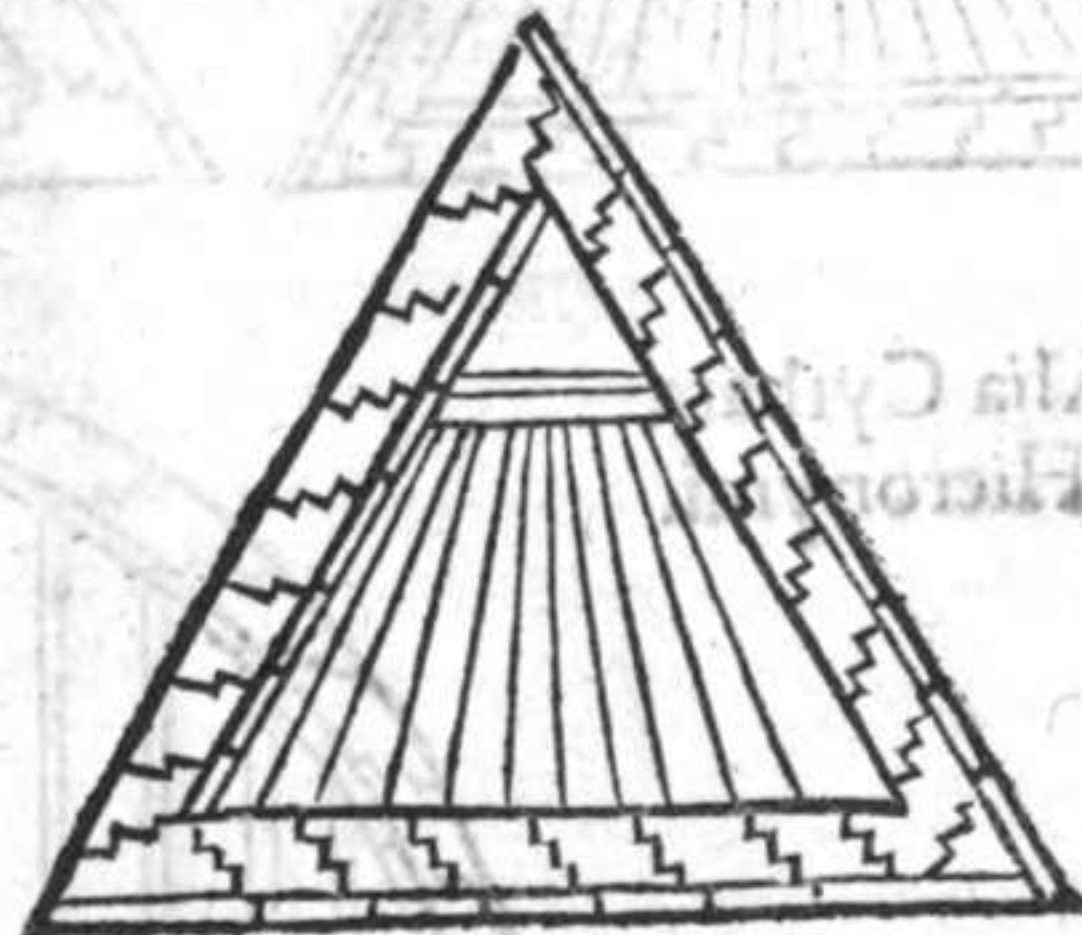

Psalterium Decachordum.

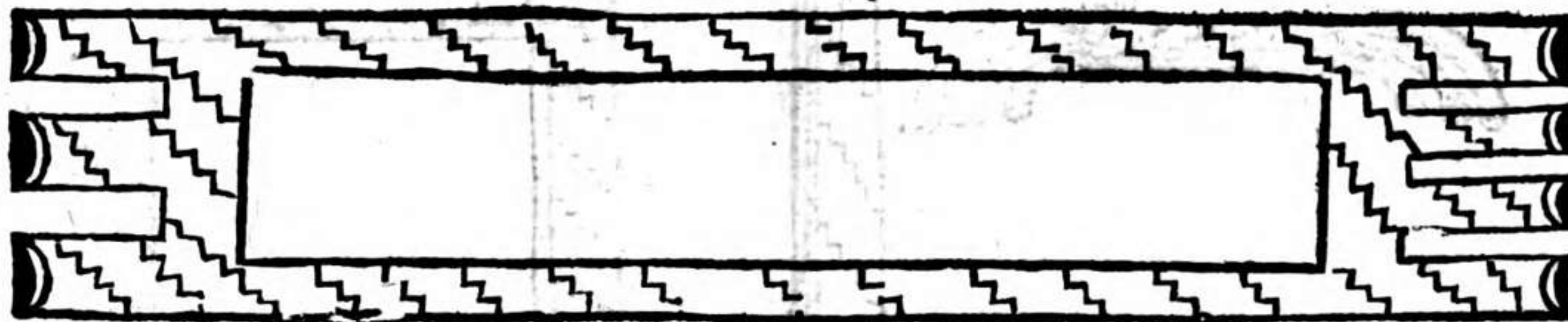

Psalterium Decachordum aliud.

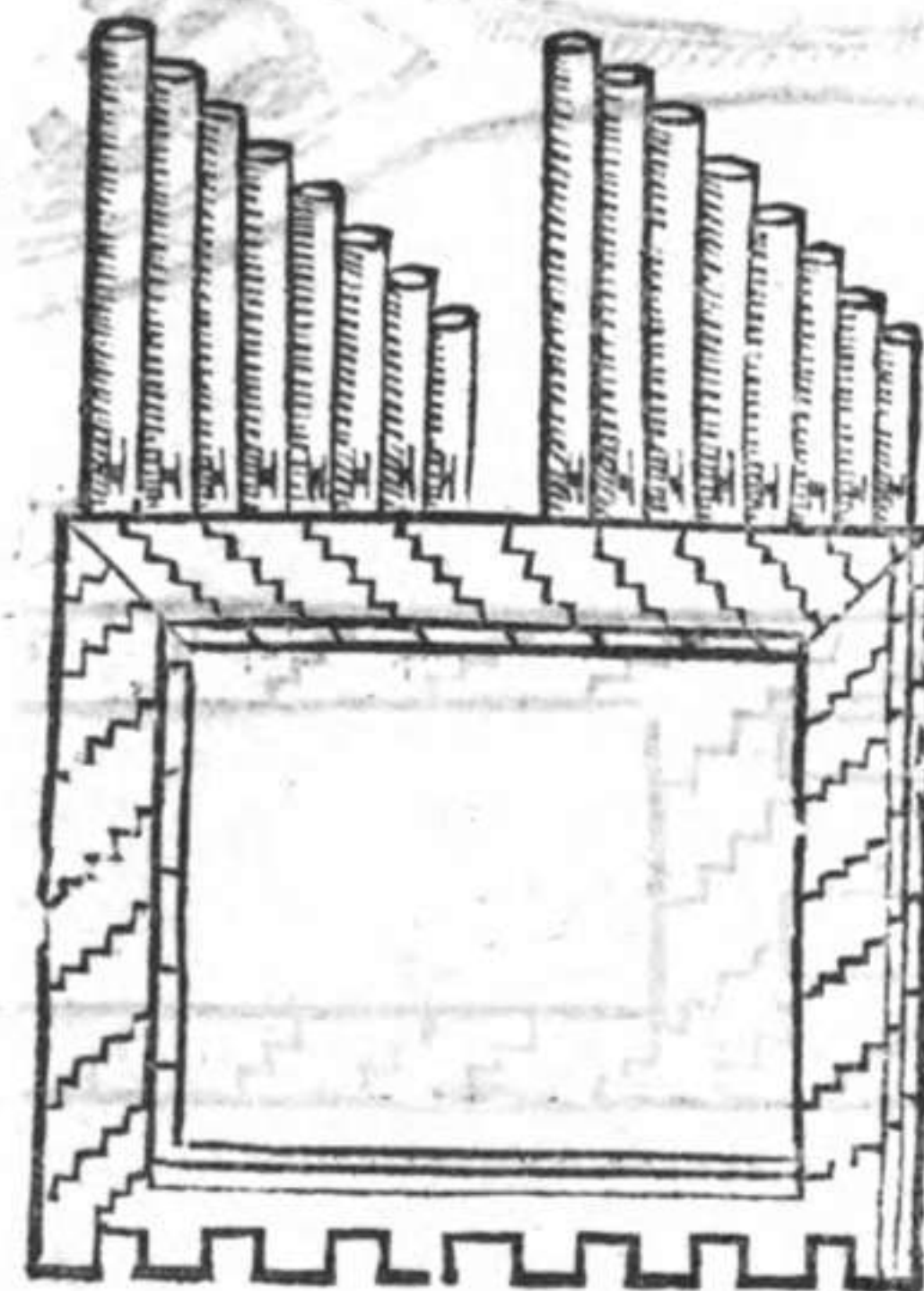
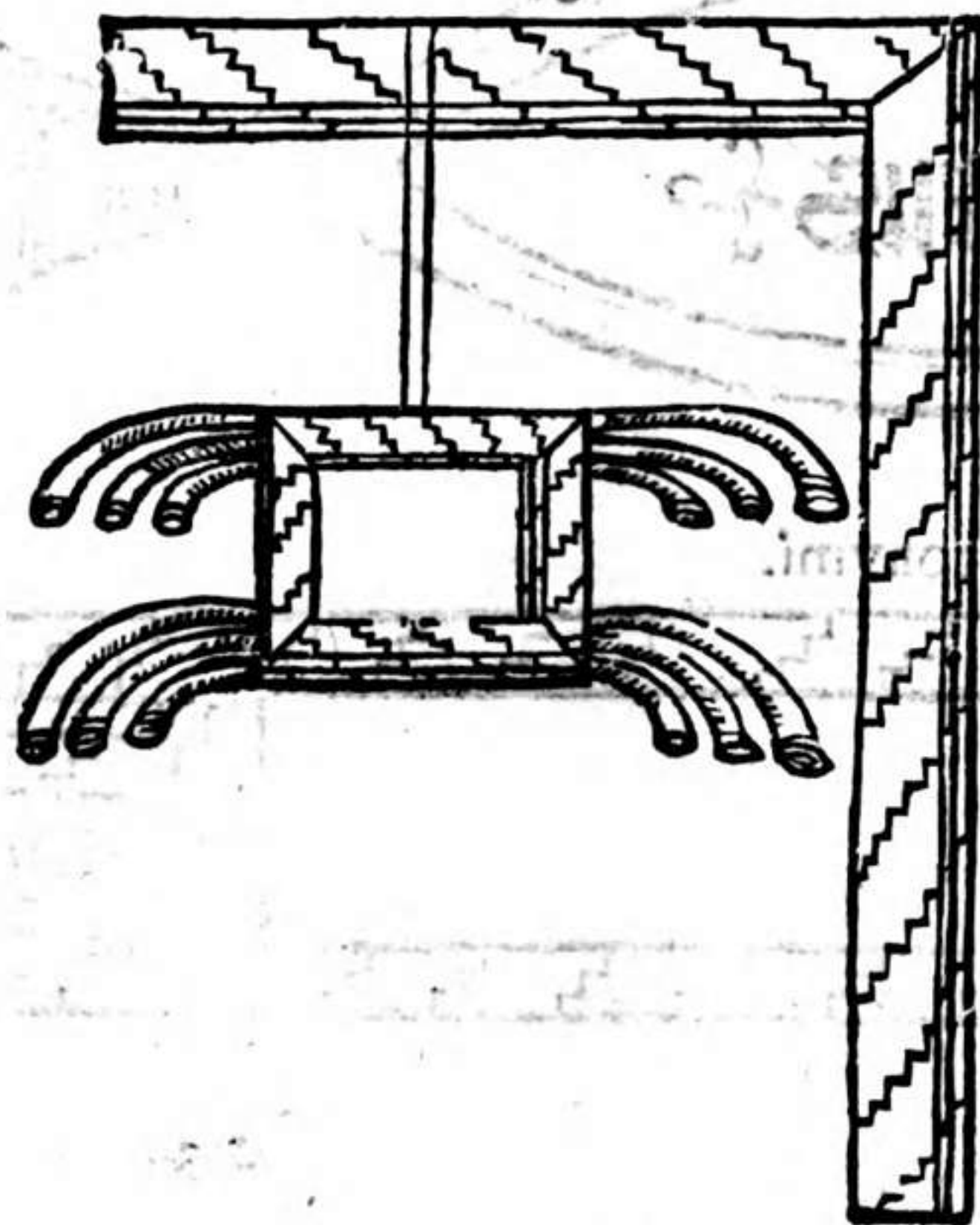

Tuba Hieronymi.

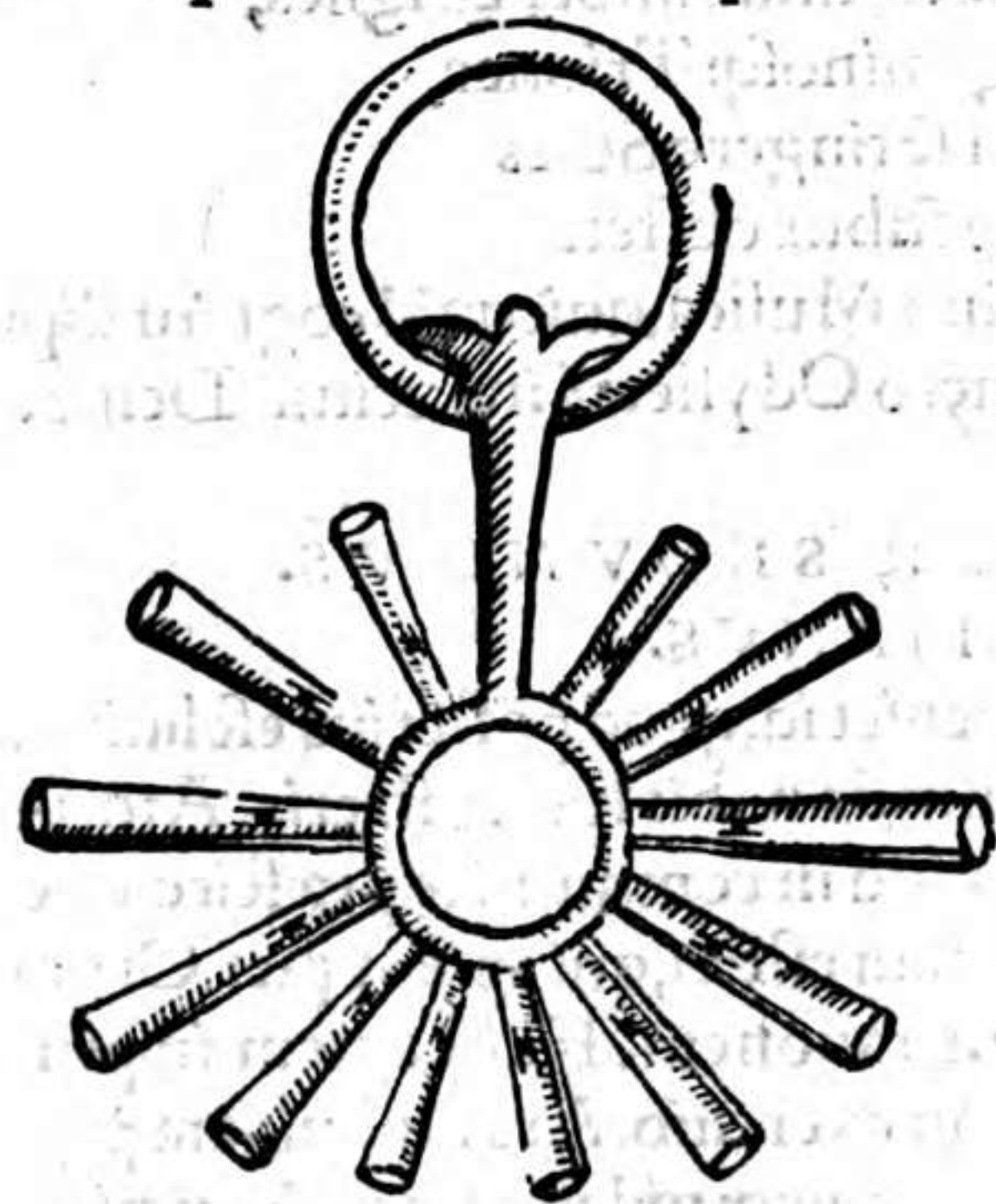

Fistula Hieronymi.

Organum Hieronymi.

Cymbalum Hieronymi.

A. Nunc te orauerim, quandoquidē
 nihil admodum confert utilitatis, figu-
 ram Instrumentorum, rationemq; per-
 cepisse, qua fiunt sonora, nam id quoq;
 plebei norunt, ne graueris obsecro nos
 cocere, ut concinne modulemur, quo
 Iopan illum Vergilianum, uel Demo-
 docon Homericum æquare possimus
 cantando, aut (quod malimus) uince-
 re. Nam clarissimis illorum prouocati
 exemplis, eam nobis gloriam proposi-
 tam credimus, si argutum concinueri-
 mus, quæ istis iam contigit tam insigni
 prestantissimorum poetarum tuba ce-
 lebratis. Eximium certe præconiū est,
 eundem & Musicum esse, & Philoso-
 phum, qualem inducit Vergilius, dum

inquit: Cythara crinitus Iopas
 Personat aurara, docuit quæ maximus Atlas.
 Hic canit errantem Lunam, Solisq; labores,
 Vnde

Vnde hominum genus, & pecudes, unde imber & ignes,
 Arcturum, pluuiasq; Hyadas, geminosq; Triones,
 Quid tantum Oceano properent se tingere Soles
 Hiberni, uel quæ tardis mora noctibus obstet.

Nec profecto minoris gloriæ est, simul cum Musica, quicquid cognitur dignū
 est, in uniuersum percepisse, qualis ab Homero Odysseæ ꝑ inducitur Demodo-
 cus.

¶ M V S V R G I A E LIBER SECVNDVS.
 SEBASTIANVS.

VNC demum aggredi conueniet id, quod posterius est huius in-
 stituti, ne concepta iam dudum de nobis spe frustreris. Atq; ut id
 commodius prosequamur, illud in communi te præscire operæ
 precium est: Omnino tenendam esse ei, qui apte cupiet Organis
 canere, uniuersam concentus rationem. Hanc autem in primis
 præstabit ars, imitatione comitata, & frequenti exercitio. Ars quibusdam præscri-
 pta est præceptis, quæ hic tradere, longum esset: neq; uideo, quo pacto uotis tuis
 possint respondere. Quin magis ex re tua futurū censeo, ut ea in præsens tracte-
 mus, quæ multis exemplorum milibus, iam dudum a magistris huius artis sunt
 tentata: horum si quis bonam partem apte modulatus fuerit Organis, iam tum
 in promptu est, ut pro captu ingenij sui conetur simile quippiam audere. Qui-
 bus

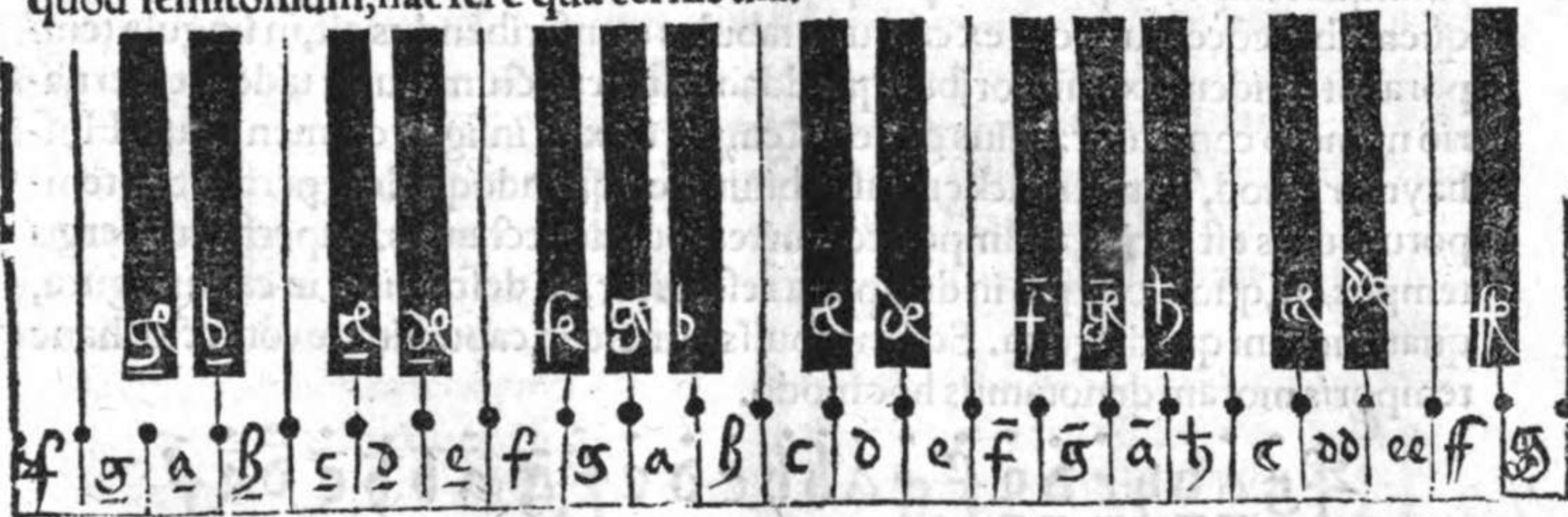
textum, quo loco notularum, quibus cantus describitur intra líneas, simplicibus utimur elementis, iuxta uulgatam Guidonis Musici institutionem; eam, quamuis passim sit obuia, tamen quia huic negotio ex aliqua parte familiaris uidetur, non ab re duximus hic in medium præferre.

In triplici isto literarum ordine, constat comprehensam esse omnem rationem harmonicam. A. Est ne omnium Musicorum concors describendarum literarum usus? S. Minime; neque admodum magni refert, cuiusmodi signum fuerit, dummodo rem certam & indubitata nobis significet. Nam ut de Instrumentis primi generis eorum, quæ superiori libro proposuimus, aliquid obiter dicamus; Paulus Hofhaymer, antesignanus, & plane princeps eius Musicæ, quæ Instrumentis agitur, hunc fere ordinem literarum suis inscribit tabulis.

F	G	A	B	c	d	e	f	g	a	h	c	d	e	f	g	a	h
			h														
										b							b

Constat autem, ueteres Musicos tria dumtaxat intra spacium Diapason habuisse semitonia; primum inter e & f, secundum inter a & b, tertium inter h & c, cuius rei euidentissimum documentum præbent quædam uetustissima Organa. Quod ego hac ratione factum arbitror; quia in c naturalis quædam harmonia, ut Guido Musicus tradit, exoritur; unde & Paulus noster omnem concentus seriem auspicator, in c nimirum peculiare quoddam ponens, ut in d re, reliquique

quisque deinceps singulis sua impertit nomina. Cuius rei idcirco libentius memini, quo ostenderem, maxime esse frugiferum, imitari Paulum, etiam in ea parte, qua licitum sit, longe aliter sentire. Posterior ætas, propter immensam concensus uarietatem Instrumento absoluendam, pluribus uisa est egere semitonijis: quæ res id tandem effecit, ut cuilibet uoci omnium consensu iam adiectum sit aliquod semitonium, hac fere qua cernis uia.

A. Satis iam superque differuisti de tonorum signis: qua autem nota intelligi uelis semitonia, ego necdum compertum habeo. S. Sub eisdem signis semitonia conscribi uelim, quibus & tonos, adiecta pusilla solum appendice in semitonijis, qua a tonis dinoscantur, demptis tantum ab hac lege ijs semitonijis, quæ pro-

f 2 tinus

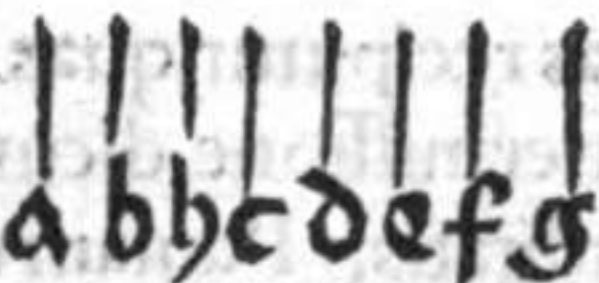
tinus post a. sequuntur: illa enim ex ueteri Musicorum ritu b, signantur. Iam, ni fallor, formulam tenes describendi notulas. Reliquum est, ut sub quanta quæuis mora sit proferenda, ad caput literæ adscribatur. Elementum enim in tabulis e quibus concentum in Organis pulsandum discimus, situm significat eius notulæ, quæ est in cantu. Id uero quod capiti literarum imminet, figuram notularum: qua temporis quantitas perspicua redditur, cōmonstrat. Partimur autem quemlibet cōcentum, qui ex cantu in tabulas transcribendus est, in singula tempora. Et quidem ex temporibus quoddam est Perfectum, quale uidelicet ternario numero conficitur: cuius generis temporū extat insigne carmen Pauli Hofhaymer, quod, Tandernacken, inscribitur. Sed quandoquidem perfectorū temporum usus est rarior, ad Imperfectum tempus deflectamus. Imperfectum ergo tempus est, quod ex æquo in duo paria resoluitur, & describitur in cantu figura, quam uocant quadrigona. Sed in tabulis puncto in caput literæ coniecto, hanc temporis moram denotamus hoc modo.

4g a b h c d e f g a b h c d e f g a b h c d e f

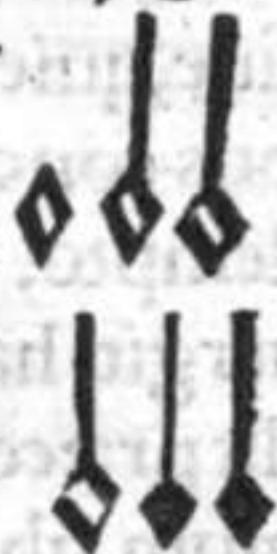
Partes, in quas primo tempus resoluitur, sunt duæ semibreues in cantu, notæ ad spheræ paulum compressæ effigiem exaratae: seu mauis, ad rhombi formam accedentes: ut sic, . In tabulis autem lineam rectam ad caput literæ contra-

contrahimus, quæ dimidiatam temporis portionem explicet, hac forma,

Semibrevis diuiditur in duas minimas, quæ in cantu si-
miles sunt semibreuib, recepta tantum linea ab illis differentes: & si-
gnificantur in tabulis linea adunca ad literæ caput depicta, hac forma,

Minimam partiuntur Musici recentiores (nam ueteres hic consiste-
bant, nec ulterius progrediebantur, quod & nomen ipsum plane indi-
cat) in geminas semiminimas, quæ cantu a minimis non aliter, quàm colo-
re discernuntur. Porro in tabulis linea dupliciter incuruata designatur,

Diuiditur Semiminima in duas partes equales, quarum quælibet est sedeci-
ma pars temporis. Nec mirum uideri debet, si in re tam minuta destitua-
mur nominibus. Habent hæ in cantu unam lineæ curuaturam; quam in
tabulas redactam triplicant, hoc modo.

Ventum esset iam tandem ad atomos sonorum, nisi forent, qui sedecimā tem-
poris particulam in equalia secarent. Apparent huiusmodi diuisionis
partes in cantu duplici curuatura, in tabulis autem quadruplici, hoc
typo.

At hæc quidem, quæ diximus, de uocibus inferioribus sunt intelligenda; nam
illa uox, quæ reliquas acumine superat, non scribitur elementis, sed in lineas pun-
cta collocantur, perinde atque in cantu; denique omnino easdem temporis differen-

tias recipiunt, quas iam commemorauimus. Huic contraria sunt, quæ de uocis intermissione dicuntur: hæc modo necessitatis gratia fit, modo ornamenti, aut utilitatis. Pausam uocant Musici, a Græco uerbo *παύομαι*, id significat, desisto, siue, quietem capto. Notantur autem prorsus eisdem typis pausa in tabulis, quibus concentus moram diximus, per singula temporis momenta designari. Hoc dempto, quod temporis integri pausa a linea descendit, Semibreuis a linea sursum uergit, hac forma, T L. Cæterum nullam artem Cicero plene tradi credit præceptis. Quod si uspiam usu uenit, in hac nostra disciplina id accidit potissimum, ubi uisa doctissimi cuiusque magistri institutio, quæ manu plerumque fit, longe est ad susceptum negotium, quam sint præcepta, efficacior. Age igitur, oculos huic rei, de qua longus nobis sermo fuit, testes adhibeamus, atque illi carmen, quod sequitur, qua ratione de concentu in tabulas redactum sit, protinus diiudicabunt.

A handwritten musical score on aged paper, featuring five staves of music. The notation is in a historical style, using diamond-shaped notes and vertical stems. The first staff begins with a large, ornate initial 'D' and contains the text 'Deyli ge, onbest'. The second staff begins with a large, ornate initial 'I' and contains the text 'tus'. The third staff begins with a large, ornate initial 'S'. The fourth and fifth staves continue the musical notation. The score is enclosed in a simple rectangular border.

Deyli ge, onbest

tus

Handwritten musical score on ten staves, organized into two systems of five staves each. The notation includes rhythmic flags and various letters (a, b, c, d, e, f, g) placed above or below the staves, likely representing a form of musical shorthand or tablature.

System 1 (Top 5 staves):

- Staff 1: Rhythmic flags, mostly horizontal lines.
- Staff 2: Rhythmic flags, mostly horizontal lines.
- Staff 3: Letters: $\bar{g}$ $\bar{f}$ $\bar{e}$ $\bar{f}$ | $\bar{g}$ | $\bar{e}$ $\bar{a}$ $\bar{g}$ $\bar{e}$ | $\bar{f}$ $\bar{g}$ | $\bar{c}$ $\bar{b}$ | $\bar{c}$ $\bar{g}$ $\bar{f}$ $\bar{g}$ | $\bar{a}$ $\bar{f}$ | $\bar{c}$ | $\bar{d}$ $\bar{e}$ $\bar{f}$ $\bar{g}$ $\bar{e}$ $\bar{c}$ | $\bar{d}$ | $\bar{g}$ $\bar{f}$ | $\bar{g}$ $\bar{c}$ $\bar{g}$
- Staff 4: Letters: $\bar{c}$ | $\bar{d}$ | $\bar{e}$ | $\bar{c}$ $\bar{f}$ $\bar{g}$ $\bar{a}$ | $\bar{f}$ $\bar{e}$ $\bar{g}$ | $\bar{f}$ $\bar{e}$ $\bar{d}$ | $\bar{c}$ | $\bar{d}$ $\bar{c}$ | $\bar{c}$ $\bar{b}$ $\bar{a}$ $\bar{b}$ | $\bar{c}$ $\bar{a}$ | $\bar{g}$ $\bar{c}$ | $\bar{b}$ $\bar{a}$ | $\bar{g}$
- Staff 5: Rhythmic flags, mostly horizontal lines.

System 2 (Bottom 5 staves):

- Staff 6: Letters: $\bar{g}$ $\bar{f}$ $\bar{e}$ $\bar{f}$ | $\bar{g}$ $\bar{f}$ $\bar{e}$ $\bar{d}$ $\bar{e}$ | $\bar{e}$ $\bar{c}$ $\bar{b}$ | $\bar{g}$ $\bar{c}$ $\bar{b}$ | $\bar{a}$ $\bar{c}$ $\bar{a}$ | $\bar{f}$ $\bar{e}$ | $\bar{g}$ $\bar{f}$ $\bar{g}$ | $\bar{a}$ $\bar{e}$ $\bar{f}$
- Staff 7: Letters: $\bar{a}$ | $\bar{g}$ | $\bar{c}$ $\bar{e}$ $\bar{d}$ | $\bar{c}$ $\bar{g}$ | $\bar{a}$ $\bar{e}$ | $\bar{f}$ $\bar{g}$ $\bar{a}$ | $\bar{b}$ $\bar{c}$ $\bar{d}$ | $\bar{a}$ $\bar{c}$ $\bar{d}$
- Staff 8: Rhythmic flags, mostly horizontal lines.
- Staff 9: Rhythmic flags, mostly horizontal lines.
- Staff 10: Rhythmic flags, mostly horizontal lines.

Handwritten musical score on two staves. The top staff contains a vocal line with lyrics:
 é
 ā ā ā
 a cha
 The bottom staff contains a vocal line with lyrics:
 f d g
 ā ā
 d b
 gabcb bag
 The score is written in a historical style with various musical notations including notes, rests, and bar lines. The lyrics are written in a stylized, handwritten font.

A. NV M supereſt quippiam, quod ab eo exigis, qui huic ſpei deſtinatus erit, ut euadat Muſicus: Nam hæc, quæ hæcenus a te tractata ſunt, facile etiam ignauiſſimus quiſq; aſſequetur, ut cognita habeat. S. Id iam demum ſupereſt, quod nos quantumuis locuplete oratione præſtare non poſſumus, ne grauetur celebriora mægistrorum carmina ex cantu tranſcribere in tabulas, eaq; ſumma diligentiâ perdiſcere: maxime uero omnium curare, ut non ſolum ſint cōcinna, quæ modulantur, quod fit, qum partes carminis in nullo ſecum diſſident, ſed etiam amœna, lepida, iucunda, arguta, atq; quatenus fieri poteſt, a uulgarî ſtridore differentia. Tracto iam dudum ab oratoribus exemplo, quibus parum eſt compoſite dixiſſe, atq; erudite, niſi etiam ſplendide dixerint, liberaliter, atq; magnifice. Et quidem hæc omniū ore laudata eloquentia, nulli contigit ſine ſudoribus. Veriſſimum enim illud, & quodammodo oraculi loco habetur, quod a uetiſſimo poetarum Heſiodo memorię proditum eſt,

τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρῶτα θεοὶ προπάρουσι βῆκαρ
ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὄρεσι θοῖμ' ἐπ' αὐτῇ
καὶ τρηχὺς τοπρῶτον.

Virtutem Superis uisum eſt ſudore parari
Præſepto, callis multum porrectus ad ipſam,
Atq; riget primum.

Et nos ratione non admodum diſſimili, ſentimus de Muſica, ut non poſſit ul-
lis illab

lis illabi mentibus sine ingenti labore, acriq; studio. Nam, ut præclare inquit Fabius: Nihil rerum natura magnum uoluit effici cito: præposuitq; pulcherrimo cuiq; operi difficultatem; quæ nascendi quoq; hanc fecerit legem, ut maiora animalia diutius uisceribus parentum continerentur. Deniq; non parum refert, in quem primo magistrum incidas, qui te, ut Achillem suus Chiron, protinus traducat ad optima. Timotheum profecto Musicum, aiunt geminam mercedē exigere solitum ab ijs, qui alio ante se essent præceptore usi: propterea, q̄ anteq̄ quicq̄ a Timotheo discerent, multa illis essent dediscenda: id ipsum certe non continebat in omnino rudibus. Nisi forte putandum sit, Philippum Macedonum regem errasse, cum Alexandrū filium, Aristotelī, id temporis uiro doctrinæ incomparabilis, in disciplinam daret: aut philosophum desipuissē, qui id muneris incōsulto obierit. Ad optima autem ideo mox enitendum, monet Fabius: quia etiamsi id non contingat quod auemus, altius tamen ibunt, qui ad summa nituntur, q̄ qui præsumpta desperatione quo uelint euadendi, protinus circa ima substiterint. A. DIXISTI hætenus ea, quæ a magistris iam pridem, nescio magis obseruata sint, an inuenta: omnino tamen constat, ea esse recepta: iam, nisi molestum sit, orauerim te plurimū, ne graueris de eorum Instrumentorum ratione aliquid dicere, quæ figuram habent doli per longum dissecti, in quod protensæ chordæ, manubrio quodam a uase prominente, recipiunt legitima intervalia, quæ rite contrectantur leua, occupata in neruorum pulsu dextra, amicam

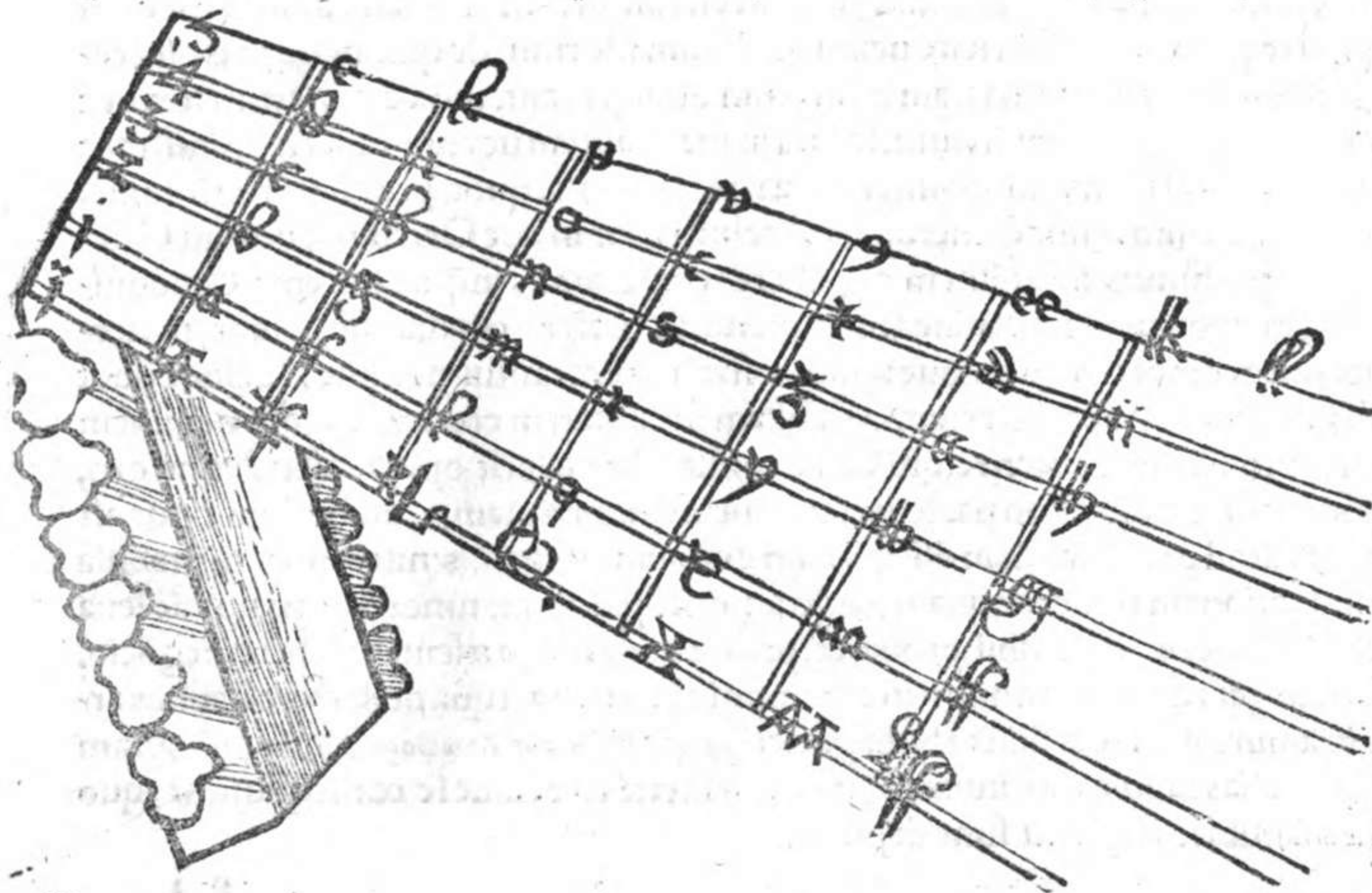
auribus reddunt harmoniam. Atq; in primis neruorum ordines depinge: dein-

5	alamire	Quintsait	Quart.	Quart.
4	Elami	Clainsacksait	Quart	Quart.
3	bfalmi	Grossacksait	Tertz	Quart.
2	tsokreut	Clamprumer	Quart.	Quart.
1	tsokre	Mittelbrumer	Quart.	Quart.
0	Are	Grossbrumer		

Synaphe. Dezeufs. Syñaphe.

de rationem, qua ad Guidonis systema referantur. S. Faciam, ac lubens: uerū quod te primo omnium scire uelim, ordinum illorum, de quibus quæris, incertus omnino est numerus: iam olim enim quinque erant, mox emerferunt sex, nec ita multo post, septem uisi sunt, sed rarius: satis autem uocum superque ministrant sex ordines, si in manubrio interualla rite notentur, quod proximum erit huius instituti. Primò igitur conferamus Chelin (sic enim hoc Organum uocant Græci, nos possumus testudinem appellare) conferamus inque ad systema Guidonicum, id quocunque sit nomine Instrumentum. Ex re item tua esse poterit, ut neruorum ordines teneas, quoue apud nostrates censeantur nomine. Deinde quot ab inuicem uocibus differant, in debitam uocalitatem erectæ. Id enim neminem (ut puto) debet præterire, qui Chelis pulsandæ nauarit operā. A. Nunc cōmonstres nobis, quo pacto inscribātur manubria: nam id admodum opus est cognitu ad percipiendam disciplinam de aptandis tabulis: nisi eam nobis tabularum rationem traderes, quam paulo ante proposueras: tunc enim nouo hic leuaremur labore. S. Nihil prohibet, priores tabulas præsentī adhibere negotio. Sed urget nos una omnium in communi obseruatio, a qua deflectere nephas arbitramur, memores illius Pythagorici symboli, ἐκ τὸς λεωφόρου μὴ βαδίζειν. Iam igitur alias tabulas instituimus, quarum literæ eo ordine se consequuntur, quo in manubrio sequenti sunt depictæ.

M V S V R G I AE

Vides

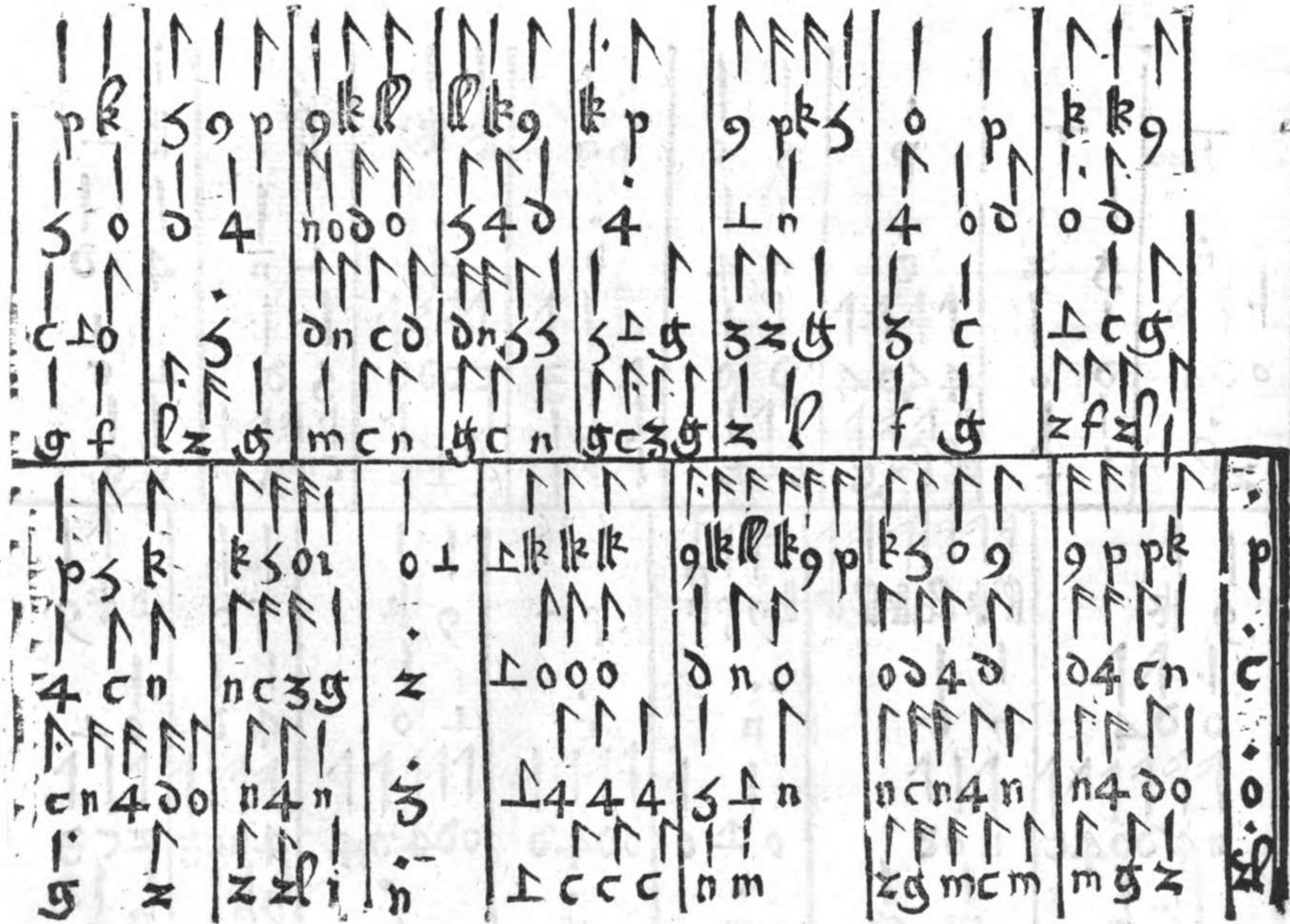
Vides hic in secūdo neruorum ordine primi interualli, incipere literarum seriem, & per quinq; ordines neruorum continuari. Deinde primum neruorum ordinem & secundum similes gestare literulas, mutata dumtaxat characterum quantitate; utpote quoniam prima uoculatio est crassior, ideo grandiusculis literis eum conuenit depingi. Adde, q̄ primus ordo signatus est unitate arithmetica, uittam gestante in capite. Secundus item unitate, sed simplici; tertius dualitate; quartus ternione; quintus quaternione, & sextus quinarium gestat numerū. Quibus numeris id demum significamus in tabulis, ut chordæ uidelicet figuris arithmeticis inscriptæ, nil aliud q̄ impulsū dextræ exigant. Literæ autem descriptæ ultra huiuscemodi impulsū, etiam contactum requirunt chordarum in manubrio, quem leua agimus, & sic numeri unicum desyderant officium, literæ geminatum. A. Prioribus Instrumentis pulchre mihi tonorum discrimina, & semitoniorum ostenderas: potest ne id parī in presentibus facilitate fieri? S. Potest, inquam, tu modo consideres uelim, semitonia hac literula b significari, tonos *σαυροτύποις*, id est, in crucis formam figuris, quæ quidam ab h quadrato, mutatis quibusdam, tractæ sunt a Musicis, quo frequenter tonorum uehementia exprimitur, maxime uocis mi, Sed en tibi præsto est, quod petis.

Voces Diac.			Voces Cromatici generis.		
ee	k	P	ee		
e	p	i	v		
e	k	+	e		
e	o	a	t		
e	o	G	i		
e	4	G	s		
e	c	r	m		
e	z	f	b		
e	p	x	a		
e	i		q		
e	i		CR		
Vnisoni diac.			Vnisoni Cromatici generis.		

Intelligo nunc, quod in proclui sit, concentum quempiam hac uia, quam ostendimus, redigere in tabulas. Veruntamen ne ulla inquiri possit, quam non traderimus, facilitas, mox tibi integrum Guidonis systema offerimus, cum literarum & numerorum, ex quibus hæ nostræ conflantur tabulæ, equata collatione. Et quoniā frequenter accidit, ut in unum neruorum ordinem duæ uoces simul incidant pulsandæ, adiecimus in sequenti tabula, quoad fieri potuit, omnium uocum æquisonantes, ita, ut unam ex his, quæ in eodem sunt neruo, facile in alio neruo reddere queas. Quod ut fiat perspicuum, doceamus exemplo, quo res non tam intelligi, quam sentiri ualeat. J, & l. ditonus simul pulsari nequeunt, propter uoces se mutuo præpedientes. l, enim contactum requirit leuæ in manubrio, uero refugit: ideoque bifariam sonare in uno neruorum ordine, uix quaquam possibile, nisi chordas eiusdem chori digito diuidas in manubrio; quod a plerisque fieri solet, non sine notabili uocum imparilitate: quæ accidit, ubi integrum dimidiato proportionatur. Commodius igitur loco J, acceperis X in primo ordine, & l in secundo. Hæ equisonantes in postrema columnula descriptæ sunt tonorum: at si omnia semitonia cum eorum equisonantibus, quibus scribenda sint characteribus, scire desideras, illam ingredi tabellam, quæ uersa pagina sequitur: sic enim futurum auguror, ut uotis tuis abunde respondeatur.

[illegible]

[illegible]

Proinde ne quippiam sit in conscribendis tabulis, quod cognitionem tuam possit effugere, non ab re fieri arbitramur, si carmen superius in tabulas redactū, hic denuo in has recentius instructas conferamus: quo in promptu sit, differentiam simul inter se tabularū deprehendere, atq; huius instituti idoneo uti exemplo præfixo.

Absoluimus nunc pro uirili nostra suis numeris, quicquid Organicae Musicae accedere potest præceptorum, ex ea parte, qua theorica est: nam praxis quomodo literis tradi possit, ego non uideo. Magna profecto hinc Musicę laus exoritur, q̃ speculatione non contenta, exit in opus. Vnde non pauci fuerunt, qui eā moralitati coniunctam existimauere. Opus autem quomodo tractare debebis, a magistro in ea re perito docēdus es: nos iam nostræ cēdemus functioni. Quanq̃ ne hæc quidem, quod ingenue fatemur, tanta sunt integritate, quanta fide & diligentia a nobis discussa. Quis enim tam oculatus scænitica, qui non relinquat scilienti locum? In communi autem id potissimum dicendum, ut ad equalitatem mensuræ tanq̃ ad scopum Musicus intendat. In modulando, suauitatem magis spectet, q̃ articulorum celeritatem. Prodest tamen, tyronem statim ab initio digitos perpetuo cursu agiles reddere, quo in posterum tactus illi sit uiuacior. Non enim (quod a plerisq; creditum est) Musica uiribus eget, sed aptatis longa exercitatione articulis. Celeritati autem nimia facile mederi queas, frenos paululum contrahendo: tarditati contra ac molestæ moræ uix quaq̃.

guescat harmonia, ac iacere uideatur, tanq̃ emortua; cum nulla motus uehementia erigitur in pedes, nulla agitatione uoluitur in incessu, nec ulla festinatione fertur in cursum: Et quod Musicæ tribuitur, ut affectus moueat, nescio, an prestare possit harmonia undiq̃ iacens, omniq̃ prorsus uiuacitate destituta. Mediocritas autem cum in omni negotio plurimum habeat momenti, tum maxime in Musica. Testem huius rei non grauabor citare Homerum Iliados N.

πάντων μὲν κόρος ἐστὶ καὶ ὕπνος καὶ φιλότιμος

μολτῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὁσχηθμοῖο.

Cunctarum saties rerum est, somni, Venerisq̃,

Blandi dein cantus, choreæ modus atq̃ decentis.

Flaccus proinde in eadem est sententia, cum inquit: & citharædus

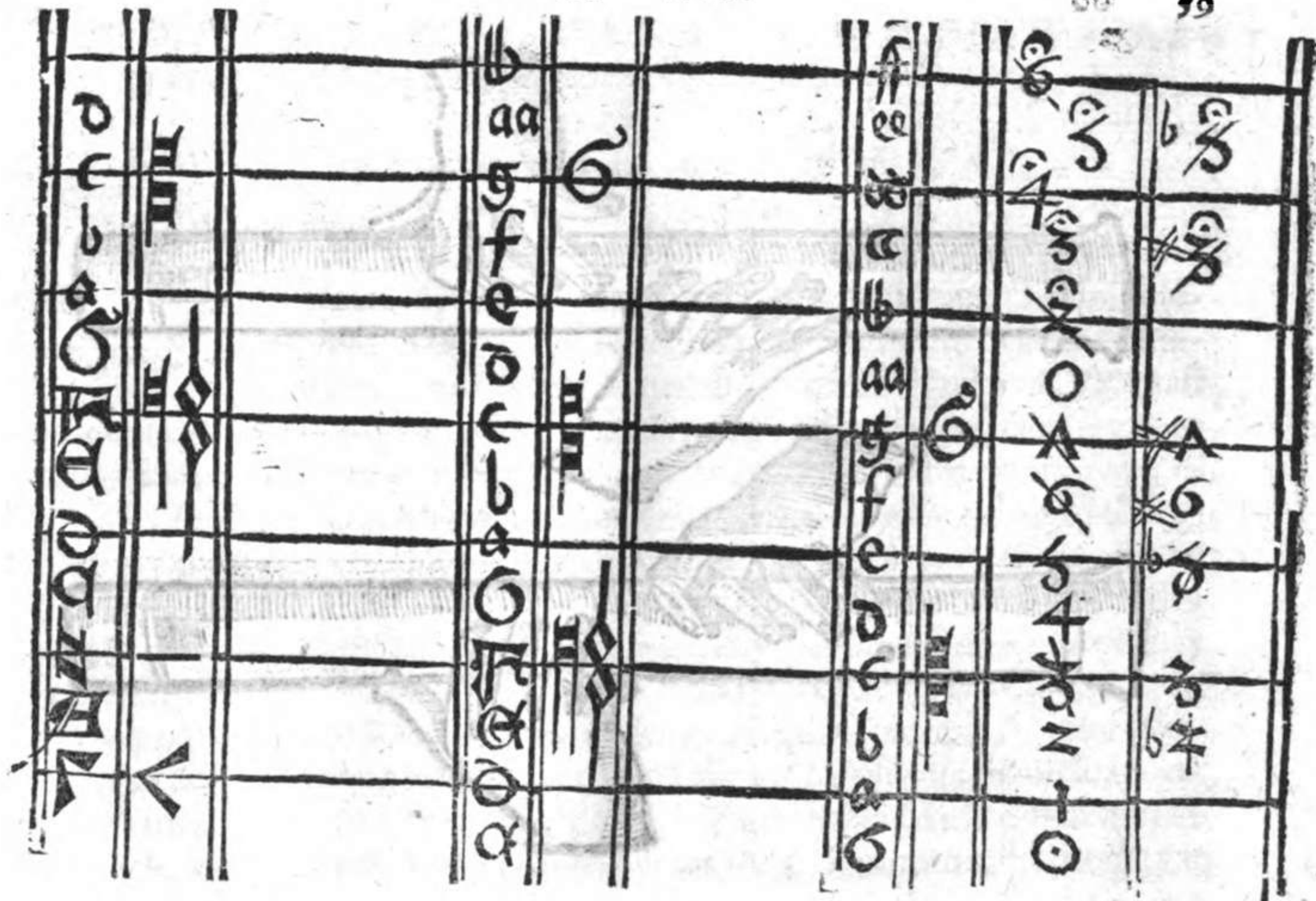
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.

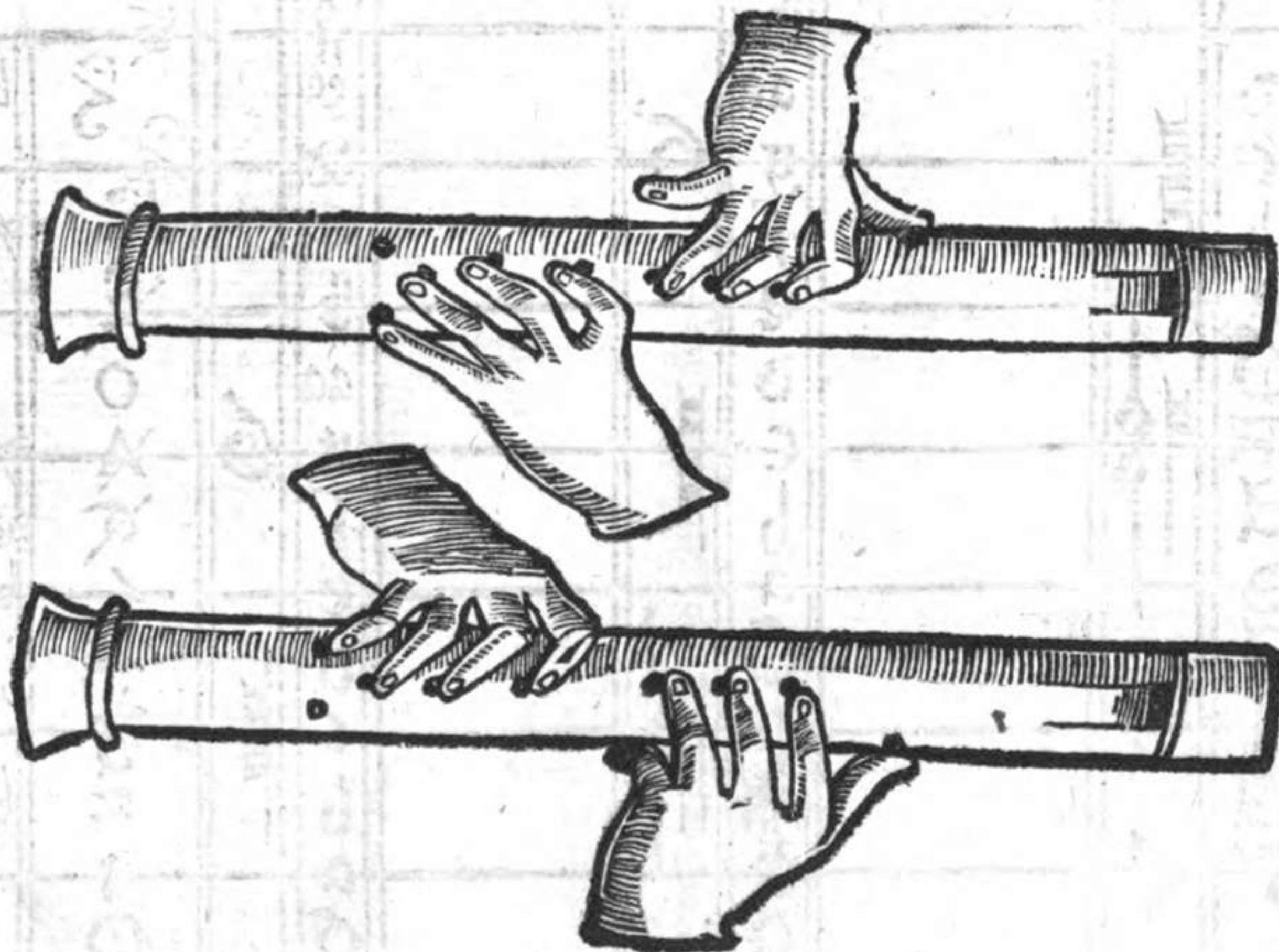
Sit igitur Musicus cum quadam maiestate grauis, neq̃ nimia uelocitate rapiatur in præceps: sciatq̃, sensibus humanis adhiberi harmoniam, quæ quanto integrior est, tanto facilius conciliat gratiam, utpote, quæ ametur iudicio. Nemo enim diligit, quod non percipit. Quod ideo dixerim, quia inuenias nonnullos, qui dedignantur modulari id quod in procliui est, sed omnes modulos secant in atomos. Illud quidem non est suauem melodiam edere, sed omnem plane rationem harmonicam corrumpere. Sic faciunt omnes, qui a Pauli Hofhaymer festiuitate summaq̃ blandicie, Camœnæ (ut est in prouerbio) δὲς δ' ἐκ πασῶν absunt. Videre

dere enim iam est quosdam Musicos amulos, qui sibi plus equo placent: & dum Paulum nostrum, ob ingenij eorum tarditatem consecrari nequeant, ut sapere alijs uideantur, harmoniam omnium elegantissimam, cum authore suo insectentur. Quod & Homero accidisse refertur, omnis Musicæ fontis atq; parēti, de quo sic Naso: Et sua riserunt tempora Mœoniden. Nos, ut superius diffuse diximus, primas non trademus cuiq; carmini in Organo pulsandi, nisi illud fuerit Pauli, aut certe ad eius modulandi rationem proximo accedens: scioq; bonos omnes nostræ huic sententiæ subscripturos. Alios non moror; quandoquidem, Nunq̃ (ut ait Seneca) tam bene actum est cum rebus humanis, ut quæ sunt optima, placerent plurimis. A. Nihil (ut puto) desiderari poterit ad Instrumentalem Musicā polyphonam pertinens, quod non rotundo (ut aiunt) ore disserueris. Nūc monophonorum Organorum concentum oro nobis exhibeas, nisi id tibi fuerit molestum. In numerato em̃ est, in illis reperire harmoniæ rationem, unde multo leuaberis labore. S. Intelligo quid uelis: neq; id admodum incognitū est uulgo, quot cicutis compacta sit Fístula, quæ modorum uarietate exuberet. Nihil igitur afferre uidemur, si tantum ea quæ passim omnium ore uulgata sunt, memoriæ mandaremus: clariora enim illa sunt, q̃ possint cuiusq; scriptis elucescere. A. Id tantum abs te iam tandem efflagito, ut tres fistulas per diapente inter se, ut superius dicebas, differētes, Guidonis systemati conferas. S. Facile id quidē, si modo & gratum fuerit. A. Gratum profecto, ac supra q̃ dici potest frugiferum.

Bassus

	Tenor.		Discant.
o	w	π	864321
u	aa	ce	854321
b	g	oo	84321
a	f	a	831
g	e	b	821
a	d	aa	0
g	c	g	A54321
a	b	f	*654321
g	a	e	54321
a	g	d	4321
g	f	c	31
a	e	b	21
g	d	a	1
			⊙

61

OTTOMARI LVSCINII ARGENTINI,
de concentus Polyphoni ratione, Commentarius Primus.

DE VNIVERSA SYSTEMATIS
RATIONE. CAP. I.

SYSTEMA Græcum uerbum est, nos possumus Complexio-
nē dicere, quo Plutarchus in libro de Musica usus, uidetur mul-
torum sonorum sese consequentiū spacium significare, & quasi
harmoniarum limitem atq; pomerium: unde nos potissimum auspiciari æquum
est, qui Musicam a contemplatione euocamus in opus. Est enim prioris loci (ni
fallor) lati illius symphoniarū campi quæq; monstrare diuerticula, crebras præ-
ter solitum excursions, & alia, quæ iam plurimis Musicorum exemplis clarius
sunt, q̃ alicuius scriptis celebrata. Nec debet ista expatiandi libertas (ut fit) effre-
nis euagandi licentia appellari: cum uideamus a Pythagora nō minus recte præ-
ceptum esse, λεωφόρος μὴ βαδίζειν, q̃ ἐκ τὸς λεωφόρος μὴ βαδίζειν. Quandoqui-
dem quæq; partium suos habet assertores. Inuenias qui Guidonis Aretini salu-
bris sane inuento plus nimio inherere: quod Musicus ille insignis, prout sua tem-
pora ferebant, diligentissime explicauit. Id inscribitur Scala Musicę, spacium de-
cem lineis, ac totidem linearum interuallis emensum. Semitonia illic dumtaxat

trifaríam tonis inseruit. Primum sic constituit, ut quasi coronídem adderet primo modo diateffaron, qui in grauibz orditur, clauí Γ . Secundū, quod sequens diateffaron expleret, cuius initium est C. Ac tertium deinceps perfectionem adiunxit eius diateffaron, quod in F, oritur: quo loco quoníā etiam tono opus erat, propter inceptum in G diateffaron, uoluit illic toni simul atq; semitonij esse receptaculum: huius indicem fecit b rotundum, illius h tetragonon, obseruato pari calculo in cuiusq; diapason. Quæ quidem ratio obtineret, si nobis simplici tantū, ac unica uoce perpetuo utendum foret: quamuis ne id quidem satis cōmode fieri potest, ut undiq; intra Guidonis angustias possit cantus huiuscemodi contineri: quod in promptu esset mihi non paucis demonstrare exemplis. Oro autem te, quisquis es, qui carminibus hanc legem præscribis, ne extra Guidonis septa pedem proferas. Num Responsorium (ut uocant) Christi uirgo dilectissima, eo q; secundi sit toni, in D finiri queat: quod nemo certe, nisi demens, aut Musicæ ignarus, negauerit. Illic igitur incipiēte cantu, et per hypodiateffaron in A promouente, unicus gradus est, quem scansim inde in B concingas: quo loco si fa dixeris, uideberis iam plane iura tua uiolasse, eo q; Guidonis pomeria transilieris, qui ibi mi solum dici præcepit, alijs uocibus omnino præclusa uia. Sin eo loci modulatus fueris mi, ut ille urgere uidetur, iam naturæ quodammodo limites prætergredi, quæ multo est q; ulla possit ars esse potentior. Quis enim tā uecors, ut non intelligat, primum tonum, aut secundum in D expíranter, gemino quodam

dam fa gaudere in b: quando illis unus deest gradus, quo minus in c ferantur, ubi alioqui fa illis est peculiare. Denique nulla est in hoc controuersia, quod non in sublimi cantus parte id nequeat accidere, facientibus fidem mille, & eo amplius exemplis. Sed ais, In parte grauissona carminis nimium licenter in B fa dicimus. At ego uelim, me doceas, cur diuersis in locis idem fieri non liceat, in quibus nequaquam dispar ratio inuenitur, quae aliter moneat hic, aut alibi faciendum. Diapason proinde modus est perfectae symphoniae, qui mirum quod discors redderetur, si per saltum ex uno termino in alium transceres, & in uno, puta b, fa, & altero, uidelicet B, mi diceres. Sed non est, cur in re notissima uerba perdamus: de composito cantu loquamur, qui ex multiplicibus uocibus sibi consonantibus conflatur. In tali iam plane constat, necessario plura requiri semitonia, quam Guido tonis accedere permisit. Primo, quia in tam dispari uocum coetu, modorumque permistione, creber est modus diapente, in quo si contra fa, mi dixeris, dissonam nimirum harmoniam feceris. experimento est pugnantia illa inter b fa, & e mi, f fa, & B mi. Sileo perpetuum dissidium, quod reperiatur in b fa, & B mi, diapason imperfecto. Deinde urget quodammodo necessitas, ut singulis tonis singula adiungamus semitonia, si rite uolumus perficere clausulas. Sic enim uocamus non inepto uocabulo, post longum motum, carminis alicuius quietem, & quasi optatas sedes: quo pacto uox inferior pergit in extremam descendendo, uox superior ascendendo, ubi notula penultima semper distabit semitono ab extrema, nisi illa uox fuerit mi, tunc

enim inter ultimam & proximam mediabit tonus. Quod etiamnum in simplici cantu fieri astruit Franchinus Gaforus, Musicorū suę etatis facile princeps. Nā is inquit. Si cantionem uulgatam, Salve regina, per la sol la re modulari instituas, sol ipsum a la distabit semitonio, etiamsi tu ibi sol dixeris, ut in diatonico genere Guidonis omnino locus aperiat chromatico, id quod semitonius gaudet impensius. Ex quo facile liquet, si ex c in d fieri clausula debeat, in c omnino desiderari semitonium. Huius rei fidem quisquis forte nobis credere grauetur, ab ijs oro exigat, qui rem Musicam agunt Instrumentis: tum enim (ut puto) facile sensu percipiet, quod nos uix ulla oratione hic perspicuum reddere possemus. Proinde (quod naturali quodam harmoniæ impulsu accidere arbitror) omnis cantus ascensus, ad semitonia usurpanda, est propensior: nimirum ob lenitatem, cui ascensus omnis cognatus est. Quem enim motum tribues rei leuiculę, nisi raptum in sublime? Contra, omne carmen descendens, ad usurpandos tonos uidetur propensius, nō tam ulla magis, q̃ grauitatis ratione. Verbi gratia, scansim de a in c progrediendo, plæruncq; commodius in b mi dixeris, non sic, si e regione ex c in a descendas: rectius enim tunc usurpabis fa. Vnde nunc in confesso est, multorum authorum exemplo, ne ullum quidem tonum in uniuerso esse systemate, cui non possit aliquod semitonium accedere. Neq; est quod dicant mihi, qui id negocij leuiter admodum ante nos attigerunt, Potest quidem usu uenire, ut in e, & consimilibus locis fa canatur, sed per Musicam fictam. Quod oro potentium

tentum illud est: aut quali prestigio confictum: Quasi uero ceu sophistarum chimera nominari queat, sensu perpendi non queat. Cæterum, ut uidere uideor, semitonia illa, quæ præter Guidonis consilium in systema nostrum irrepsere, non sunt adeo incognita, ut nusquam esse perhibeantur: neque ita sunt ociosa, ut illorum officio nos facile destitui patiamur. Quod ut doceremus, ex multis unum dumtaxat exemplum protulimus, quo breuitati studeremus: sexcenta id genus prolaturi, si unum non mouerit pertinacem. Interim nobis satisfactum arbitrati, quod Musicam rem esse certam ostendimus, non fallax commentum, aut inani ab aliquo studio confictam.

DE NOTULARVM GENERIBVS,
atque figuris. CAP. II.

RIGO figurarum, quibus notulae compositi cantus hodie depinguntur, ut ego deprehendere possum, hinc deriuatur. Omnis olim Musicae ratio, duplici temporis numero continebatur, longo, atque breui. Longus, figura quadrata designabatur, quæ in corporibus quieti magis est accommodata, atque rebus loco consistentibus. Breuis autem, propter motus celeritatem, sphaericae figurae propius accedebat, quæ corporibus conuenit maxime mobilibus. Vnde & Poetae, quos rite Musicos omnium uetustissimos appellaueris, hanc etiam dum obseruant numerorum rationem, Huius rei
testem

testem, si uidebitur, Vergilium citauero: Numeros enim, inquit ille, memini, si uerba tenerem. Cæterum cantores sese in hīs angustijs consistere, parum liberale rati, numeros illos multifariam protenderunt. Et breuem quidem cōtra uetustatis morem, tanq̃ in partes breuiores secandam, quarum respectu ipsa censi longa posset, quadrata figura designarunt. Rursus illam in duas notulas partiti sunt, quas semibreues uocant, figura spheræ quasi compressæ, aut ut quidam sentiūt, rhombi. Semibreuem diuidunt in duas Minimas, quibus præter semibreuis figuram linea recta accedit, uertici affixa, uel pedi notulæ. Minima priscis erat indiuisa: quod & nomen ipsum præ se ferre uidetur. Diuiditur tamen illa a recentioribus, in partes equales, quarum figura solo colore dinoscitur, quo prorsus uidentur diffuse. Nonnulli coloris loco illis incuruant lineas a capite, ut appareant aduncæ. Secantur autem & hæ quasi in atomos parium particularum, estq̃ figura illis notulæ omnino suffusæ colore, cum adunca insuper linea. Hæc uia quodammodo a nostris reperta est, in extremas partes distribuendi temporis: neq̃ cunctaremur asseuerare, illis speciebus notularum posse omnem absolui harmoniam, nisi longior mora quandoq̃ notulis in unisono accideret: quam similibus formis toties repetitis, non sine fastidio depingeremus. Vnde factum arbitror, ut breuem notulam Musici in geminas breues extenderint, nomen illi inditum est Longæ, figuram habet breuis notulæ, sed duplicatæ latitudinis, aut a leua parte affixæ ad caput, pedesue lineæ. Longa dehinc protendi in notulam
duarum

duarum longarū cœpta. Maximam hanc uocant, ultra quam progredi nephas uisum. Depingitur autem figura breuīs notulæ, latitudinis duplicatæ, cum annexa sinistrosum linea. Quæ omnia quo facilius deprehendi possint, iam notularū genera, qua figura, quoue censeantur nomine, palam reddere conabimur.

Maxima.

Longa.

Breuīs.

Semibreuīs.

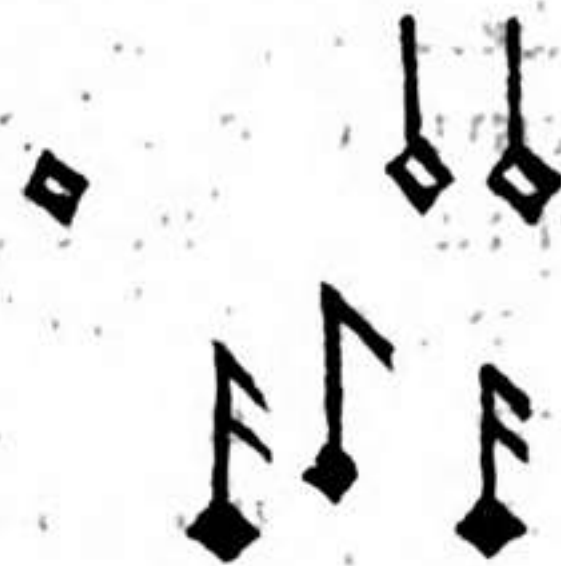
Minima.

Semiminima.

Fusedis.

Semifusedis.

DE PAVSIS. CAP. III.

Ausa dicitur uocis intermissio, a Græco uerbo πᾶνναι deducto uocabulo: significat illud ab, incepto desistere, siue quie tem captare: quæ res q̄ sit pro tempore frugifera in cantu, nemo ibit inficias, cui cognita quandoq̄ fuerit uocis humanæ fragilitas. Id enim potissimū præstat cantui permixtum silentium, ut sese robur uocis alioqui iugi nixu inter-

k turum

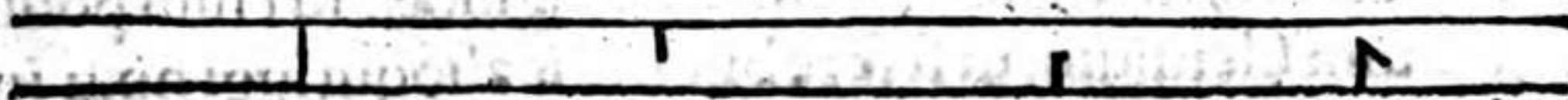
aurum, recolligat. Nam iuxta Nasonis sententiam:

Quod caret alterna requie, durabile non est,

Hæc reparat vires, fessaq; membra leuat.

Deniq; cantor tacitus, aliorum interea suauissima concinnitate animum sibi demulcens, perinde atq; Homericus ille Apollo, de quo sic legitur, ὁ δὲ φρενὰ τέρπειτ' ἀκούων, armatus dehinc post emensa silentij spacia, summa oblectatione erumpit in uocem: adeo, ut canendi labor illi non modo non molestus, uerum etiam supra q̄ dici potest, iucundus uideatur. Proinde nescio q̄ gratam uarietatem secum afferat illa canendi, silentijq; uicissitudo, qua uel id demum discitur, quid numeris ad uniuersum concentum uoces adiſciant singulæ. Obmutescens enim uox, & quasi intermortua, rursus quid suæ possint vires, ostendit, quum reuiuiscit. Pausarū prorsus eadem est ratio, quæ & notularum, id est, tanta mora silendum est in pausa, quanta ad eam notulam explicandam, quæ illi pausæ confinis est, morula requiritur. Breuis pausa signatur per transuersum deducta linea, quæ interclusum duabus lineis interuallum omnino occupat. Semibreuis ab acumine lineæ descendit in medium interuallum. Minima ab imo consurgit: cuius partes si quando signantur, aduncæ sunt: ut clarius hic coram intueberis.

Breuis. Semibreuis. Minima. Pars Minimæ.

DE PLVRIVM NOTVLARVM COMPAGINE,

seu, ut uocant, Ligatura. CAP. IIII.

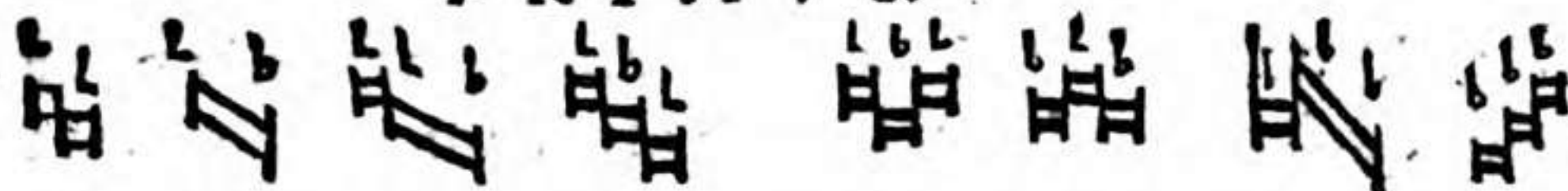

Oeunt plerumque notulae in unam compaginem, non sine evidenti utilitate brevissimi contextus, qui alioqui pluribus scribendus erat figuris: nimirum Pythagorae instituto, qui rerum integritatem atque constantiam, ait esse in solidis corporibus, confusionem atque facilem interitum in diuisis. Itaque quoad potuit, diuisa in unum coegit. Quod eadem ratione uidere licet in notulis diuersi generis, in unam figuram coaptandis euenisse. Ceterum, sunt qui id non minori decore figurarum, quam aliqua utilitate factum arbitrentur, ut plures notulae sibi per quandam syntaxim cohaerescerent, quae turpi dissidio seiunctae, nisi coalescerent, uideri possent dispersae. Sed iam aggrediamur explicare compaginum formulas, simulque quid quaeque possit earum particula definire. Omnis ergo pars compaginis, aut quadratae est figurae, aut obliquae. Linearum deinde haec est natura, ut a dextris notulae ascendens, semibreuem reddat; descendens uero, breuem. Et quidem omnis compago, cuius prima notula dextrorsum habet ascendentem lineam, iam plane intelligitur primam habere semibreuem, illam uidelicet notulam, cui superne incumbit linea. Nam etiam si solam locares, semibreuis diceretur. Verum quoniam in multarum breuium contextu oporteret omnes notulas primam sequentes tantisper uolui contranumerorum

rorum integritatem, dum semibreuis illa aliam sortiretur semibreuem, quæ imparilitatem eius expleret, factum iam est, ut secunda notula eque semibreuis sit, & a tertia omnis compaginum ratio iure dependeat, quam (ne multis te morer) hac breuissima uia assequeris. Quadrata corpora, quæ, ut superius ostendimus, sint ad quietem multo maximum adcommodata, solas in compagine quadratas notulas licebit extensas in tempore deprehendere: & tunc potissimum, quando in decliui propendent. Nam sicut quod in sublimi arrigitur, leuitatē protendit: ita quicquid uergit in profundum, profecto molem corporis, & geminam quandam grauitatem habere conuincitur: Grauitati autem cuiuslibet est coniuncta tarditas, & mora, quietis appetens: unde accidit, quod omnis quadrata descendens, in longam extenditur, maxime si fuerit extrema compaginis. Idem iudicium est de prima descendente: quæ ratio obtinet in quadratis simul, & obliquis: non dissimili causa a natura traducta, quæ motum indidit animantibus principio pigrum, propter insolitam laboris susceptionem, medio feruentiorem, & fine aliquanto remissum: nimirum ob lassitudinem, quæ naturaliter omnem motionem consequitur. Liquet ergo, primæ notulæ compaginis, & ultimæ descendentibus, potissimum cōuenire tarditatem. Et ne quem hæ quæstiones a natura repetitæ, diutius in ambiguo suspensum detineant, iā accingamur omnia, quæ diximus clarissimis docere exemplis: fiatque id per figurarū primas literas, quo prolixitas euitemur, ut per l longa designetur, per b breuis: nam de semibreuibus prius diximus.

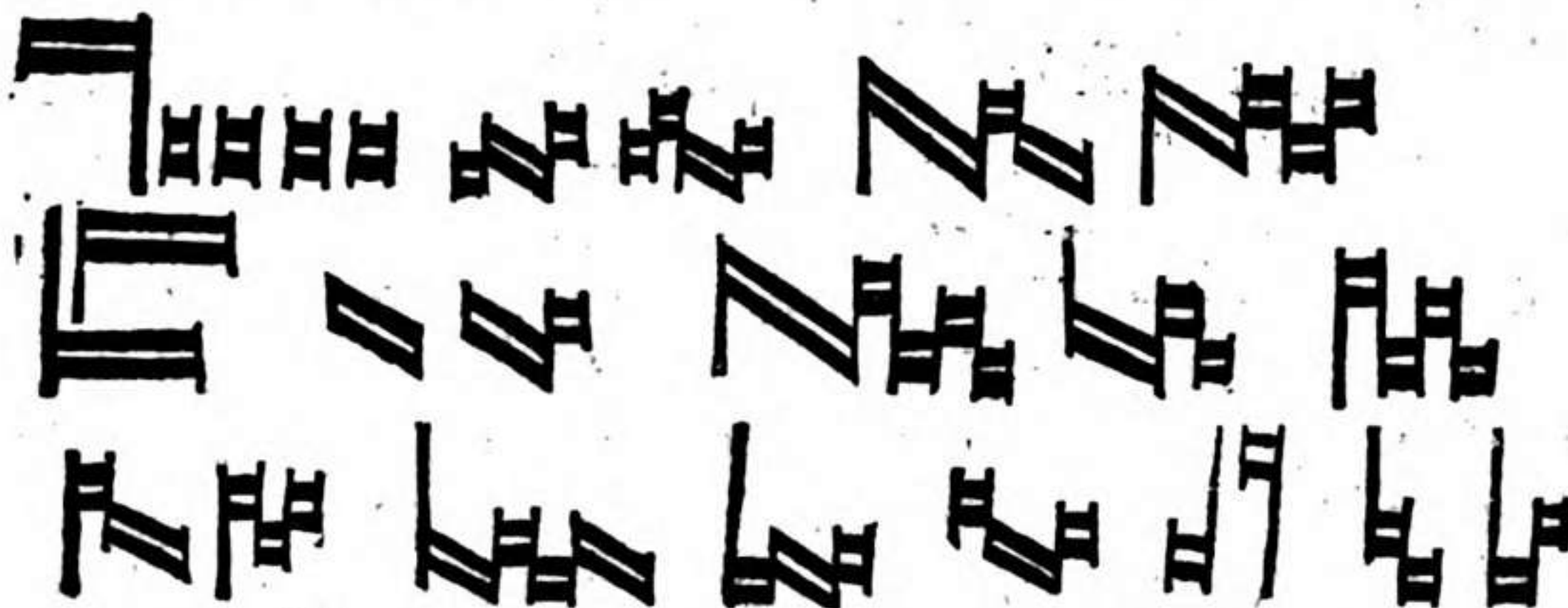
Non

P R I M V S.

Non grauabimur hæc exempla acriori indagine discutere, quamuis omnia superius sint expressa. nullum enim laborem fugimus, propter eos, qui huius rei rudes sunt, si illis contingat, me docente euadere doctiores. In primo exemplo ambæ notulæ sunt longæ: quia descendunt pariter, & sunt quadratæ: quod semper uerissimū intelligas de prima & ultima. In secundo, prior est longa: quia descendit non altera: quia quod de descendantibus dicitur, in obliquis figuris tantum ueritatem obtinet in prima notula. In tertio exemplo prima est longa, ex superiore ratione, quia prima est, & descendit. Sequentes sunt breues, quia obliquæ, ideo non possunt extendi alibi, quæ in principio. In quarto exemplo prima & ultima sunt longæ, ex ratione primi exempli, quia descendunt, & sunt quadratæ: media autem est breuis, quandoquidem neq; prima est, neq; ultima, & ut dici solet, οὐτε γὰρ, οὐτε οὐρανὸν ἀπτεται. Eam si mille comitarantur, omnes essent breues, præter ultimam, quæ extenderetur in longam, si modo descenderet. Quinti exempli prima est longa, quia descendit: non sic secunda, quia neq; initium est, neq; finis. Non proinde tertia: quia neutiq; descendit. In sexto exemplo sola ultima longa est, quia descendit. In septimo exemplo & octauo nulla est longa: eo quod in illis nec prima descendat, neq; ultima: nisi forte obliqua fuerit extrema, unde

nec quicquid extendi potest in longā. Fateor hoc loco, nos nimium prodigos fuisse uerborum, qui idem iam plus decies diximus. Sed non pudebit nos prolixę orationis, dummodo futura sit utilis. Plures autem supersunt compagines, quarum ratio facillime ex illis, quę iam toties repetiuimus, colligi poterit, ut ex prædictis harum ualores facile perdiscas.

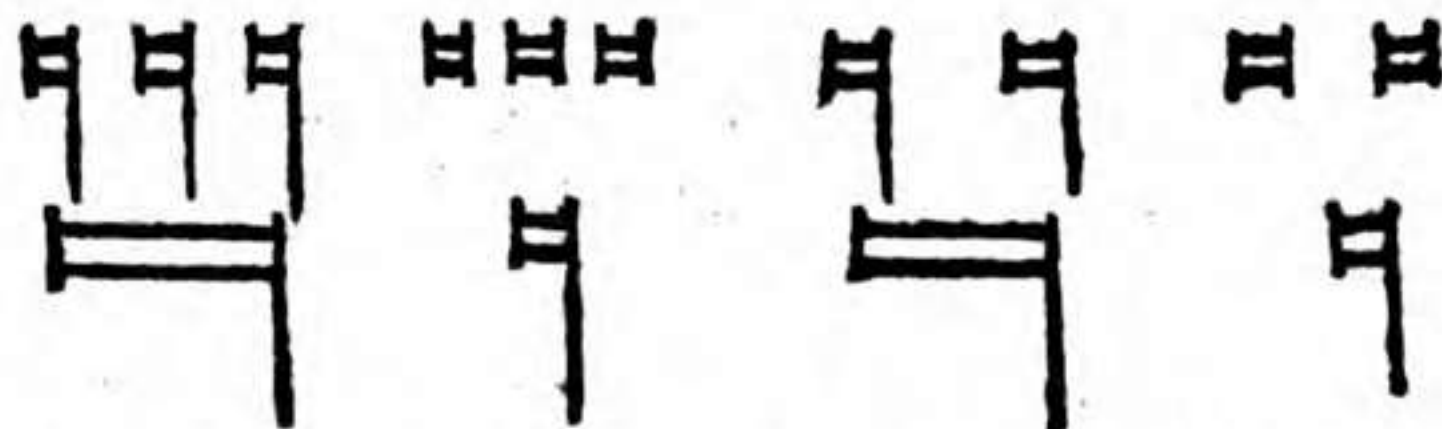
DE SIGNIS AB INITIO CARMINVM
descriptis. CAP. V.

Ost Clauēs ante Cantilenarū exordia lineis affixas, p̄xima sunt, quę carmen præcedunt signa quædam, hābitudinē cantilenæ huiusmodi indicantia. Colligitur autē illa ex duobus numeris, quibus

quibus cantus ipse potissimum gaudet, ternario uidelicet, atq; binario. Et quidē Ternariū constat ex ueteri Pythagoræ sententia, omnium esse perfectissimum, unde & ab Aristotele numerus diuinus dicitur. Platoni item, quod aiunt, Philosophorum deo, contigit numerus annorum uitæ absolutissimus, nempe, 81, qui numerus prouenit ex nouenario in se multiplicato: nouenarius autem ex tribus constat ternarijs: quæ res Platoni apud multos peperit diuinitatis opinionem. At binarius numerus, eo q̃ Ternario unitate est minor, imperfectus dicitur. Vocamus etiā ea perfecta, quæ sunt maxime integra, quæq; uix unq̃ in partes secari possunt. Quod genus est omnis numerus impar: nam is nature diuine propius accedit, quam cōstat esse simplicissimam. Alludit huc illud Vergilianum, Numero Deus impare gaudet. Quo contra diuīso illa, quæ fit in numeris paribus, ad corruptionem pertinet, quam imperfectionis euidentissimum experimur esse indicium. Videmus autem trifariam Carminibus præponi signa. Primo figuras arithmeticas: e quibus 3 perfectionem significat grandiuscularum notarum, puta Maximarum, & Longarum, quibus modum tradunt contineri. Est autem Perfectio modi, comprehensio trium Longarum in Maxima, & totidem Breuium in Longa. At figura 2 imperfectionem significat modi: quæ tum fit, quando Maxima duas Longas, & illa geminas Breues continet. Digredior ad secundum signum, quod orbe quodam fit, siue circulo: qui si plenus fuerit, & integer, perfectionem indicat temporis: quæ tunc fit, quando breuis notula (hæc enim

enim sola subiicitur tempori) tres complectitur semibreues . Quod si orbis ille
 neutiq; fuerit integer , sed hemicyclus apparuerit a carminis initio , Imperfe-
 ctio tunc palam redditur temporis . Accidit aut illa , quando brevis notula duas
 semibreues comprehendit . Tertium deinde signum puncto fit , re nimirum (ut
 mathematici testatur) indiuisibili ; unde semibreuis resultat , ex notulis scilicet mi-
 nimis . Atq; punctus ille si in mediū orbis , aut hemicycli inijcitur , Prolationem
 designat maiorem : quæ tum accidit , quando semibreuis notula tres continet mi-
 nimas . Verū quo hæc magis fiant perspicua , formulas , de quibus diximus , iam
 oculis subiiciamus . Modus perfectus . Modus imperfectus .

Tempus perfectū.

Tempus imperfectū.

Prolatio maior.

Prolatio minor.

Ceterum ea, quę de Signis diximus, sic accipienda sunt, si non componantur.
Nam si arithmeticus numerus orbi additur, Orbis modi index est, & Numerus
Temporis. O_3 O_2 C_3

Signū modi perfecti
& temporis.

Signū modi perfecti
& tēporis imperfecti.

Signū imperfecti modi
temporis perfecti.

C_2
Signum imperfecti modi
& temporis.

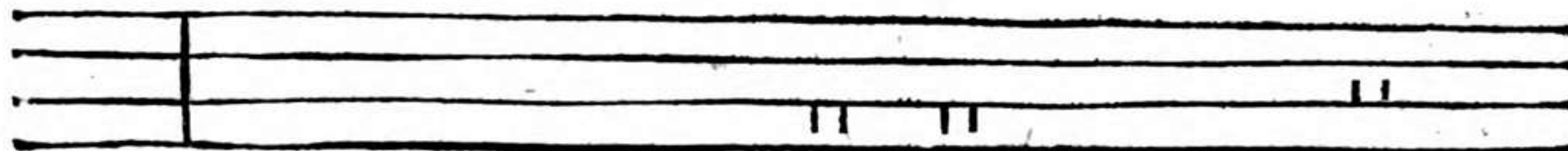
$\odot$
Signū prolationis ma-
ioris, temporis perfecti.

$\odot$
Signū prolationis maio-
ris, tēporis imperfecti.

ϕ Signum diminutionis, id est, ce-
lerioris motus & temporis.

ϕ Signū diminutionis
temporis imperfecti.

Est, quando ex Pausarum descriptione licebit perfectionem cuiusq; notule,
aut imperfectionem deprehendere.

Pausę modi perfecti
indiciū.

Pausę tēpus perfectum
demonstrantia.

Pausę prolationem ma-
iorem indicantia.

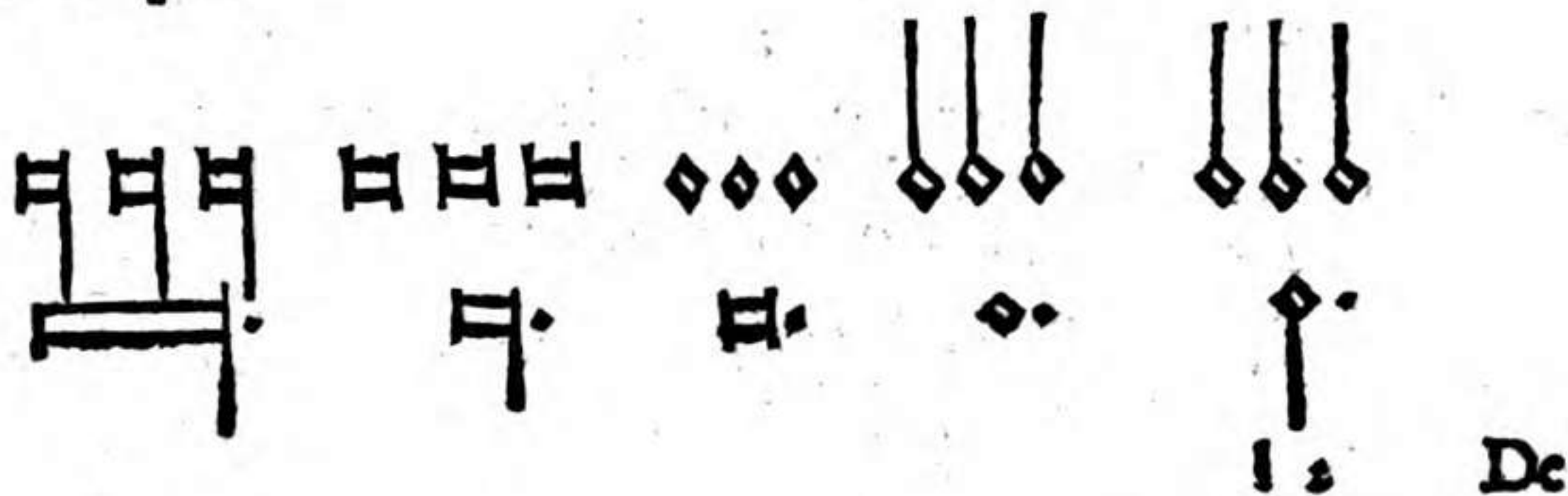
I De Pun-

Oculus monet, ut de Punctis obiter aliquid dicamus. Est autem Punctus id quod Græci *πέρατα* uocant, hoc est, extremum illud in quod omnis figura resoluitur, *συνέχεια*, id est, continui minima particula; sicut est unitas numeri. Significat autem Punctus notulæ lateri adiectus, illud momentum, quod ei deest, quo minus sit perfecta. Vnde Maximæ adscriptū punctum, designat ipsius notulæ perfectionem: sine enim puncto duas contineret longas: sed puncto adhibito, ternarij minima portio notulæ accedit, quæ in numeris dicitur *μονάς*, id est unitas: atq; id demū agit punctus, ut Maxima tres cōtineat Longas. Non dissimili ratione punctus longam perficit, indicatq; eam plane tres breues continere. Item punctus brevis notulæ adhærens lateri, trium semibreuium, Semibreuis trium minimarum, & Minimæ trium (ut uocant) semiminimarum est indicium. Itaq; ut apertius dicam, Omne punctum partem unicam significat eius notulæ cui adheret: partem dico, in quam proximo resoluitur. Constat enim, Maximas primo secari in Longas, illas in breues, has in semibreues, & sic deinceps. Videtur autem mihi, non absurde, punctis rerum summa significari, atq; perfectio. Quod si quis diligentius pensitare uolet, illud Horatianum forte accommodabit nostro proposito: Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

Vidimus

Vidimus in hoc genere plerumque impense ludere prestantissimos harmonice compositionis magistros, ut singulis notulis per uniuersum concentum singula puncta adiungerent. Quod Josquin feliciter egit in suo *L'Homen arme*, in quo post primum punctum, canon ille, & sic de singulis omnibus notulis sua puncta impertit. Et Henricus Isaac in suo officio, *Argentum & aurum*, omnibus notularum speciebus, simul in uno concentu, per diuersas uoces puncta perpetuo tenere adiecit. Idem in suo officio de beata uirgine, notulas cantus in primo Kyrieison tali dispositione pfecit. Et Bolfgangus Grefingerus præceptor meus, hoc ipsum in suo, *In patientia*, egit per notulas contratenoris. Licebit proinde omnia quæ diximus ex sequentibus formulis, sine ullo negotio perdiscere. Sed ecce horum exempla.

DE PASSIONIBVS, SIVE IIS QVAE ACCI-
dunt Notulis, & primo de Augmento earū.

CAP. VII.

Notularum πάθη, id est, passionēs, siue accidentia sunt duo. Aut enim excrescunt notulae, aut deficiunt. Et quidem augmenta accipiunt notulae per alterationem: quae fit, cum plures notulae inter se proximo maiores positae, ternarium non complent: tunc enim una ex illis extenditur in duas sui generis: ne concentus sua integritate destituatur, et ut undique suis constet numeris harmonia. Fit autem in ternario, id est, perfectione dumtaxat: unde in prolatione maiori, cum plures minimae inter duas se maiores, id est, semibreues locantur, una potest per alterationem excrescere, ita, ut duas minimas valeat. Idem accidit semibreuibz in tempore perfecto, quando inter duas breues continentur: fieri enim potest, ut earum una in geminas extendatur. Pari ratione id usu venit in modo perfecto. Breues enim inter longas comprehensae, huiusmodi sunt passioni expositae, ut una ex hijs possit alterationi patere. Verum enimvero, qua uia id fiat, quod diximus, breuiter aperiamus. Sicubi in tempore perfecto duae semibreues inter duas breues statuuntur, & ambae a semibreuibz huiusmodi discrete sunt, secunda semibreuis alteratur, id est, in duas extenditur: ne male cohereat incompletus numerus. Quo pacto enim duae semibreues perfectum tempus absoluerent, nisi una earum in duas excresce-

excrefceret. Haud diffimili modo, fi quando tres femibreues intra duas breues feptiuntur, & prima femibreuis primam breuem ingreditur, altera autem breuis ad fequentia refpicit, tertia femibreuis in huiufcemodi cōtextu per alterationem in duas protenditur. Deniq; ne diutius hic confiftamus, ubicunq; poft exactam temporum diftinctionem (quæ quibufdam tenuiffimis uirgulis ad caput extremae notulae temporis fieri debet, non punctis (ut quidam arbitrantur) duæ femibreues fuperfunt, ultima earum neceffario una exuberat. Et quod hic de femibreuibus diximus, locum habet in minimis, & breuibus, quando earum plures in maiori prolatione, uel modo perfecto, notulis fe proximo maioribus apparent circumfeptæ.

DE NOTULARVM DEFECTV.

CAP. VIII.

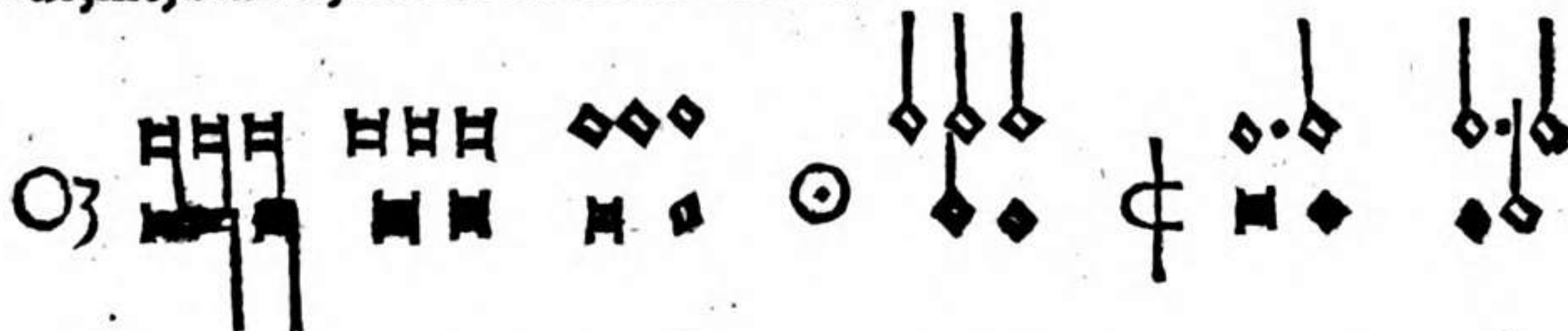

Ccedit præterea Notulae defectus: et hic bifariam perpendi folet, aut ex adiecto, aut e colore. Ex adiecto penuriam sentiunt notulae, quando in perfectione, id eft, ternario numero notula e tribus conflata unitatibus, propter unitatem præcedentem, aut fequentem, tertiam perdit partem: fitq; illud non tam notulis, q̃ paufis, aut punctis, urgente plerunq; neceffitate compositionis. Qui enim alioqui perfecti temporis notulis liceret extra unifonum profulire, fi fingulae breues trinam dimensionem in huiufcemodi tempore dumtaxat admitterent. Quod & in alijs perfe-

tionibus, modi uidelicet, & prolationis, pari modo euenit, ut cogeretur notula perfecta intra unisoni angustias consistere, si nequiret ob traiectum alio faciendum, unam notulam abijcere, quam mox completus motus habunde compensaret. Suadet proinde utilitas respirandi, aut forte compositionis, ut pausa perfectis notulis adiectæ, illarum moram tali intermissione temperent. Ceterum quando id fiat, non est in nostro arbitrio, legibus præscribere. Magistris enim compositionis harmonicæ phas est pro nutu suo perfectas notulas ijs quibus ostendimus uis, integras, uel mancas ponere, dummodo diligenter (ut sit) prætenuibus uirgulis tempora circa notularum uerticem distinguant. De colore iam demum disseramus, qui & ipse tertiam partem perfectis notis adimit: idcirco in notulis coloratis, quas definimus esse illas, quæ se totas colore proluunt nigro, aptum est imperfectionis, aut eclypsis, id est, defectus indicium: nimirum a posterioribus syderibus tracta similitudine, quæ eclypsi traduntur affici tum demum, quando candore suo destituta, nigrore per totum corpus suffunduntur. Sunt autem, qui in sola perfectione colori locum faciant: unde & indicium quasi latens perfectionis quandoque suspicantur colorem existere. Plane igitur constat, omnem notulam, quæ eo loci, ubi consistit, perfectionis est capax, binario numero commensurari, posteaque colore fuerit plene respersa; ita uidelicet, ut in perfectione modi colorata maxima, duas longas contineat: longa atro perfusa, duas breues: breuis, duas semibreues in tempore perfecto; & semibreuis atra in prolatione maiori

maiori, duas minimas. Id etiam admonuisse uelim, q̄ ob notularum cognationem, quæ ad idem tempus pertinent, non modo illæ colorem admittunt, quæ illic perfectionis sunt capaces, sed & eodem cōtextu sibi mutuo coherentes; utputa in perfecto tempore, semibreues, quæ breues atras ingrediuntur, quod etiam in alijs perfectionibus eadem lege fieri cognosces. Sed quandoquidem in sermonem de colore incidimus earum notularum, quæ hoc typo imperficiuntur, haud ab re fuerit, obiter nunc eum colorem commemorari, qui notulis accidit imperfectis. Video autem ferme a Musicis id obseruari, ut sicut in perfectione per colorem tertia tollitur, ita in imperfectione, non nisi quartam portionem eius quæ tincta est, auferri; hac ut coniectari possum ratione. Quoniam in tempore perfecto brevis notula ex duabus conflatur semibreuibus, quarum si unā color perinde ac in perfectione abijceret, non uideo, quomodo color huiuscemodi a dupla proportionē differret, in qua numerus maior minorem eque duabus paribus particulis continet, ut infra dicemus. Candida enim notula, ad colorem tinctam collata, propriè duplata existeret coloratæ. Atqui dummodo opportunitatem spectes, breuius describendarum notularū, color nobis id agendi in imperfectione paratissimam ansam subministrat. Tres namq; minimas, si in eodem loco conscribere uoles, facies id q̄ breuissime breui notula, prorsus nigrore tincta; quæ cum in quatuor minimas ex æquo resoluator, colore quartā detrahente, quid supererit, nisi tres minimæ. Idem propemodū fiet de tribus (ut uocant)
semi-

**semiminimis, quas non minus commode semibreui atra depinxeris. Pari ratio-
ne uteris in reliquis, obseruato tamen omnino eo, quod pauloante diximus, de
cognitione notularum, ad idem tempus pertinentium. Omnia autem quę disse-
ruimus, hic, si lubet, coram intuearis licebit.**

DE HIS, QVAE POTISSIMUM AD PRAXIM
conducere uidentur. CAP. IX.

Væ hæcenus pro uirili nostra digessimus, Musicæ studiosis, ut speramus, profutura, uideri possunt ex aliqua parte coniuncta esse theoricæ: monet igitur locus, uti ea literis mandemus, quæ ad praxim maxime sunt accommodata, quod genus est mensuræ ratio, & plurisariam compositi carminis in legitimos numeros reductio Admonendus igitur mihi in primis est huic negotio destinatus, ut concensus compositi

positi aliquam partem absoluat, ne unquam uelit egredi mensuræ limites: hæc est enim, quæ commissuram harmoniæ præscriptis legibus inconcissam, & minime secum dissidentem continet. Hæc est numerorum regula, & quasi scopus, ad quæ referenda sunt omnia. Græci hunc de quo loquimur decentem carminis motum, *εὐρυθμίαν* uocant; ut intelligas, Musicam cognationem quandam habere cum moribus, in quibus si quid præter præscriptum fiat, & que dissonant secum pariter ac dissident omnia. Themistoclem aiunt, quum ab eo Simonides poeta, iniquum iudicium efflagitaret, his uerbis elusisse hominis petulantiam: Neque tu Simonides bonus poeta esses, si præter numerum caneres: neque ego bonus princeps, si præter legem iudicaret. Adeo nihil est usquam, quod ultra citraque numerorum præscriptum recte geri possit. Amussis itaque nostra, quæ æquando operi musico semper est adhibenda, Tactus est, quo emetimur tempora, haud aliter, quam horologiis singula horarum momenta discuntur. Omnis itaque concentus ratio, statim ex signo sibi præposito colligenda est. Nam illa si ad ternarium, id est, perfectionem pertinebit temporis, propter geminam huius generis quasi pompæ cuiusdam tarditatem, semibreues singulas tactibus singulis adaptabimus. Id uero quod facile factu sit, nemo cui hæc res aliquando tentata est, ignorauerit. Duas minimas hoc modo in Tactum redigimus: aut quatuor (ut uocant) semiminimas. Nec uideo, quid difficultatis cantorem hac ratione possit offendere: quando ex equo Tactus quolibet licebit in certissimas portiones distinguere.

m

At uero

At uero si per commistionem alicuius Minime cum pluribus semibreuibus, aut singulis, non poterimus quemlibet tactum simul cum integris notulis finire, sed notula eadem contingit, quæ unius tactus finis sit, & alterius initium, Syncopam Musici id genus harmoniam uocant, id est, concisionem. Tum demum mente id agemus, quod in cantu est prætermissum, singulas notulas, quæ contra rectum mensuræ ordinem uoluuntur, in equales partes secando: ita enim minimo negotio priorem partem fini unius tactus adaptabimus, & alteram sequentis tactus principio. Est autem mos ille iam ab omnibus harmonice compositionis magistris obseruatus, ut in alicuius magni operis cōtextu, primas sibi uendicet perfectio: uideturque cantiones non infelíciter a ternario tanquam a numero omnium maxime diuino auspicari: qui etiam principio haud inepte conuenit, ob affectatam quandam moram, quæ motus cuiuslibet initio a physicis tribuitur. Ternarium autem numerum proxime consequitur binarius, id est, temporis imperfectio, in qua paulo celerius notulæ proferuntur. Vnde & tactu utimur longiore, puta qui duas semibreues complectitur, quo mora tactus, celeritatem notularum temperemus. In huiusmodi autem tactu, octo semiminimæ (ut uocant) tactum perficiunt, aut quatuor minimæ, duæque semibreues. In commistionibus uero notularum id fiet, quod proxime de Syncopa diximus. Ceterum tyronem huiusce artis, ego malim etiam in imperfectione semibreues notulas sub integro tactu proferre: eo quod facilius sit tactum in pauciores quam in plures particulas diuisum absoluere.

Verum

Verū posteaq̃ frequens exercitatio artē canendī longo usu firmauerit, tunc expedit aggredi cantū imperfectū prolīxiore tactu: nam is breuibus notulis in imperfectione aptius conuenit. Sed ea, quę de imperfectione tēporis, quatenus ad tactū pertinet, diximus, sic accipiēda sunt, si post orbem dimidiatum sequitur numerus binarius figura arithmetica descriptus, aut certe uirgula transeat per semicirculū numeri loco. Vtrūq̃ em̃ illud diminutionē uocant Imperfectionis, qua citius carminis p̃gressus designatur. Proinde sicubi solus hemicyclus ponitur sine ullo numero, uirgulaue, incunctanter iam noris, in eo cantu, cui signū tale preponitur, semibreuē integrū tactum exigere. Nec desunt, quibus uisum est, huiusmodi carminis formulā, Prolationem minorem appellari: eo q̃ extensionē, in mora saltem, semibreuis notulę illic fieri, perspicuū sit. Nam ueteres (quemadmodum conijcere licet) omnem cantū breuibus emensi sunt: & si qua minor notula extenderetur in tactum, hoc prolotionem appellarunt. Verū quoniam minor extensio fit in notulis, quę plus habent lōgitudinis, quam in procliui sit, rem alioqui p̃lixam, efficere laxiorē, Semibreuē in tactum dilatatā, prolotioni minori adscripserunt. Minima aut̃ quoniā habita breuitatis ratione, maiori negocio in latum extenditur, prolotionē maiorē illic esse definierunt, ubi minima tactū expleret: prolotione nimirū a profero, deducto, quod aliquando significat, protendo. Hęc sunt, quę ad opus canendi cōpendio quodā proficere auguramur: breuia quidē illa, si uerba estimes: si frugē, densa forte plus equo. Sed ad alterā partē instituti nostri properandū est.

COMMENTARIUS

IN COMMENTARIUM SECUNDUM

OTTOMARI LVSCINII

PRAEFATIO.

VPERIORE Cōmentario, quibus modis a cantore absoluen-
dus sit cantus, ex plurimarū uocibus compositus, ea qua potui-
mus diligentia executi sumus. Atqui plerisque uideas, in scitia ne-
scio dicam, an desidia, necquicquam audere in cantu affabre componendo; quanquam
alioqui satis superque concinne carminis compositi numeros absoluant. Illi pri-
mum uel in eo potissimum peccant, quod sibi quandoque diiudicandi carminis partes
assumunt, artis componendi cantus prorsus expertes. Vnde non raro accidit, ut
pessima pro optimis probent. Deinde, quod languescere sinunt ingenium, dum quid
uires illius possint, minime explorant: longe admodum ab illius Musici senten-
tia, qui dixit, Semper ego auditor tantum: nunc ne reponam. Hac in parte a no-
bis (ut puto) iuuandi sunt optimi quique cantores, fietque id tanto facilius, quanto
ad componendas cantilenas plurimum confert, praestantium magistrorum multa
cecinitisse carmina: inde enim stylus uires accipit, & solidum opus probato aliorum
fiet exemplo, quod alioqui absque rectore difflueret. Est autem Compositio, di-
uersorum sonorum artificiosa quaedam in concinnitatem deducta unio. Sicut
enim literae, fortuito in aluearium proiectae, haud quaquam uerbum, aut orationem
intelligibilem conflant: Ita neque omnes soni, quocumque modo coeant, statim eu-

φωνία

φωνία, id est, iucundam, & auribus amicam harmoniam præbebunt. Primo igitur sonos inter se concordēs enumerabimus; deinde quibus legibus, quoque ordine in compaginem traducantur, edocebimus.

DE SONIS CONCORDIBVS, SIVE CONCORDANTIJS. CAP. I.

Oni concordēs duplici genere reperiuntur: aut enim perfecti sunt, aut imperfecti. Perfecti sunt, quibus conuenit cum unisono, aut diapente. Ad unisonum referuntur diapason, disdiapason, & uigesima secunda. Ad diapente duodecima, & undeuigesima. Imperfecti soni ferme sunt, quibus cū ditono intercedit cognatio, ut est sexta, decima, tertiadecima, septimadecima, & uigesima. Perfecti hac potissimum causa dicti sunt, quia in illis uelut absolutis & solidis, sedes queritur: eo quod omne carmen per longas ambages profectum, tandem in hijs finem queritat: ut ne interim dicam, quod etiam initia ab ijsdem sumere, auspiciatum uideri potest. Quo contra, Imperfecti ad motum cantionis accommodati uidentur, & in ea ferme parte, quæ finem, uelut perfectionem suam antecedit, commode locantur.

m r

De

DE DISSONANTIIS.

CAP. II.

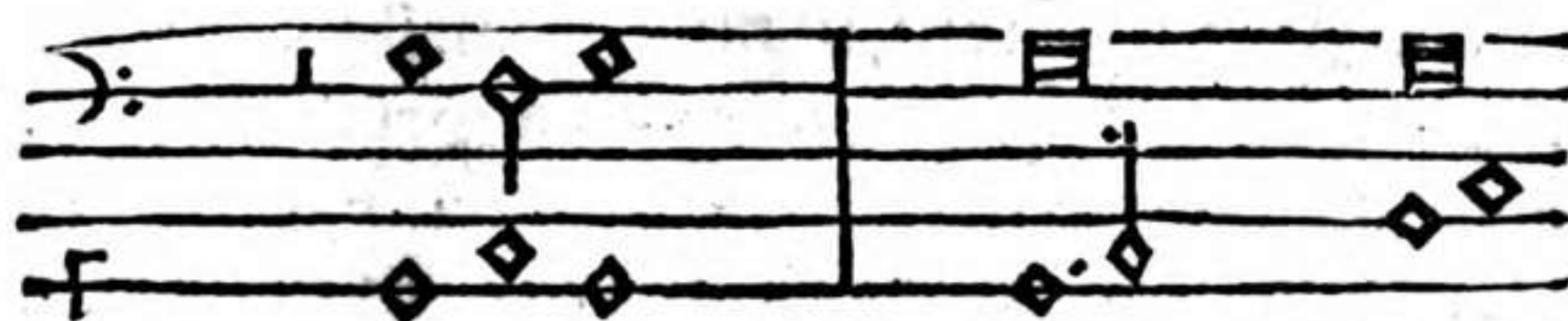
Dissona est omnis compago, quæ præter eas, quas iam indicauimus harmonias inciderit: quod genus sunt semitonía, aut toni, & insuper sonus diatessaron, quæ pariter item cognatas habent eas, quas ex diapason quoquo modo respiciunt: ueluti in concordium grege est definitum. Tonis enim atq; semitonij accedunt ex quadam similitudine septima, & nona, ac iisdem quartadecima, & sextadecima. Rursus diatessaron in familiam suam receptat undecimam, & decimamoctauem. Et hæc quidem ideo tractamus, ut primum quisq; norit, quid fugiat, deinde quid obseruet: quanq; nobis etiam tacentibus, dissonæ harmoniæ suo semet prodant indicio: adeo mire cū natura conuenit hæc ars, de qua nobis sermo est, Musica. Itaq; ceu nauitæ prudenti suspecti semper sunt scopuli: ita attento carminum compositor, etiã atq; etiam fugiendæ sunt dissonantiæ.

Q V A T E N V S V S V R P A N D A E
sint Dissonantiæ. CAP. III.

Ecte mihi a Flacco traditum esse apparet id, quod & Plinio probatur, sæpe nimiam officere diligentiam, id quod ille pari uerborum numero extulit, In uiciũ ducit culpæ fuga, si caret arte. Est enim

enim non nihil, quod moliaris in componendis dissonantijs, atque id qua lege fiet, iam perspicuum reddemus. In tonis, semitonijs, ac eorundem confinibus, in harmonia coniungendis, obtinet, quod usque adeo iam ab omni Musicorum cohorte est receptum, ut nullam ferme cantilenam proferre queas, quae dissonantiam hanc non in aliqua saltem sui parte admittat. Clausulam uocant duarum uocum in diapason peracto aliquo motu, certum & quasi optatum diuerticulum: eam sedem uox superior ex proxima notula praetentat, priusquam inferior diapason ipsum ingrediatur: ibi uideas licet impari contactu, utraque uoces ex septima sese respicere: atque idem pari modo fiet, si in unisonum duae tendant uoces, tum enim tono distabunt utraque, antequam unisonum fuerint complexae. Verum inequalis illa uocum mutua attrectatio, breui etiam durans momento, facile tantillo errori (si modo error dici debet, quem sensus deprehendere non potest) ueniam parat. Idem censeo audendum in minimis notulis, & ijs, quae etiam minore mora, quam minime proferuntur: nam in illis nulla concordiae ratio haberi potest, neque etiam exigitur: quando tanta celeritate uoces cursitent, ut nullum auribus iudicium relinquatur. Etsi respectus iugis haberi debeat, ne in equali aggressu alicuius notulae uoces aliquae secum dissideant, consimili uidelicet appulsu, atque, ut dicitur, in ingressu tactus. In uniuersum enim sic se habet lex Musicorum, ut non nisi in syncopatis (ut uocant) notulis, concordantias negligere liceat. Verum exemplo (si lubet) rem aperiamus. Volo in uoce superiore duas breues ponere, & eidem in inferiori concor-

concordantes aptare, & primo subit diapason, in quo ordior tactū: succedit insus
 per sexta, & deinceps quinta: non possum autem nisi interpolato gressu a diapa-
 son ad sextam uenire, quando septima inferior cum superiore parum conuenit.
 Atqui placet mihi uitare saltum eum, qui a diapason futurus sit in tertiam proxi-
 mam, uidelicet sextam, a superiore deducta ratione: uoloq; ut uox inferior con-
 tinuato gradu promoueat. Disponenda igitur mihi ad priorem breuem superio-
 ris uocis notulam, primo semibreuis est: cui ubi punctū adiunxero, licebit mihi
 in proximum gradum supine minimam locare, atq; tum continuato ordine ge-
 minas semibreues: quo contextu (ut inquam) prima semibreuis, cui adhæret
 punctum, diapason sapit cum superiore, at succedens minima, septimam. Neq; id
 admodum absurde: tum, quia notula est moræ breuisculæ: tum, quia consistente
 superiori uoce hæc minima promouet, & sic dispar est utriusq; uocis tactus. Sed
 cur non cuncta subiicimus sensibus,

Exemplum primi.

Exemplum secundi.

De per-

DE PERMISSO VSV QVARTAE: ATQVE INIBI
de compositione Faux bourdon uulgo appellata.

CAP. IIII.

Iateffaron, ueluti præmonuimus, in discordium sonorum est numero: quæ res omnem sibi ad concinnitatem uiam plane præcluisse uideretur, nisi esset, quo absona eius duricies leniri, aut certe prorsus tolli posset. Vnde in sublimioribus tantum uocibus locum reperit, in quibus natura quodammodo maior est mobilitas: quæ cum alioqui ad temperandas dissonantias apta sit, in quartæ asperitate leuiganda nimirum erit accommodatissima. In grauioribus enim uocibus, quas natura magis finxit fixas ac stabiles, & quasi superiorum uocum bases, quando nulla ratione tolli uitium inconcinnitatis potest, quartam illic poni, nephas putatur. Ceterum, si in sublimi quartam collocaueris, duo occurrunt remedia, quibus inæqualitatem eius temperare ualeas, nempe si substernas immediate tertiam, aut certe quintam. Atque prius illud remedium uideo nunc crebro in usum trahi a recentioribus Compositionis magistris, Faux bourdon uulgo uocant illud Compositionis genus, rarum quidem isthuc, sed minime inamœnū. Equidem longo tractu moueri, ac continuato gradu, in ardua, aut in decliue possunt tres uoces, inter quas summa distabit a media per quartam, & media ab inferiori per tertiam: estque iam receptum, ut iucundissi-

n

mæ

mæ harmoniarū excursionēs hac ratione instruuntur, in quibus etiam perbelle ingenia Musicorū mihi luxuriari videntur, & sibi etiam plus q̄ satis est, permittere. Quā in re docenda, plus ualebunt præstantissimorum magistrorum exempla, q̄ meus conatus, aut etiam eius, in quo neq̄ eloquium desyderes, neq̄ diligentiam.

DE PLVRIBVS CANTIONVM VOCIBVS.

CAP. V.

VOCES, EQVIBVS quasi legitimis partibus conflatur cantio, plurifarię, neq̄ in præscriptum numerum redactæ: nos frequentiores suo nomine, quo hac tempestate a uulgo Musicorum appellantur, præferimus. Principio Cantus est, ut uocant eruditiores, sed a literis parumper alieni, Discantus: & is quidē arcem harmonię obtinet, unde plerūq̄ urgente natura in sublime magis fertur: raro in imis uisitur, nimirum ob lenitatem quandam germanam, & quasi cognatam gracilitati. Proximus est Tenor, qui medium sibi locū uendicat, neq̄ ad ardua loca capienda, neq̄ ad decliuiā magis propensus. Huic mox succedit suo loco Bassus, uox grauis, & quæ profundo harmoniæ ex uoto gaudet. Atq̄ hīs tribus uocibus ueteres solis contenti erant: ut ego arbitror, q̄ tres ordines in repub. sufficere existimarent, qui e diuerso hominum genere in unam & concordē sententiam, atq̄ omnibus salutarem coirent: haud

haud aliter, quæ ex trifarijs huiusce uocibus, si arte componerentur, mira percipere tur concinnitas. Ceterum, quanquam maioribus nostris, ut dixi, tribus uocibus systematis spacia occupari recte uisa sint, utpote, si Cantus apicem harmoniæ corripere, Tenor medium, & Bassus, quem olim Contratenorem nominabant, sedes infimas, non tamen paucitate illa explebantur, sed supererant loca non pauca uocum concordantium capacia: unde factum, ut uox quarta, quam Altum uocant, memoratis tribus accesserit. Est enim illa quasi media inter Cantum, & Tenorem: unde quia uoces uiriles excedit acumine, recte mihi uisus est id nominis inuasibile. Compertum enim iam est, cantum iucundius absolui non posse, nisi pueris eas partes commiseris. Quanquam Altus plerumque Tenori etiam uices suas præcipiat, sicubi ille in fastigio harmoniæ diutius moretur. Et hæc quidē uoces quatuor, satis, superque exhilarare animum possent etiam uarietatis immensę cupidum, ni Musicę copia nescio dicam, an luxuria, quintę uoci, quam Vagantem nominant, locum in systemate reperisset. Inter Tenorē namque, & Bassum, is obtinuit receptaculum: unde si forte ab eisdem uocibus ceu ex proprijs sedibus pellitur, tum in procliui est, ut aliarum uocum locis sese quasi circulator & uagabundus insinuet, unde & nomen, ni fallor, sortitus est Vagantis. Iam dictum mirum, ubi stabulentur uoces aliæ, quas iam recens addiderunt nobilissimi eius, quam tradimus, artis magistri, quando non tam aditus ipsos, quæ etiam penitissimos quosque systematis recessus uidemur quinque prædictis uocibus desedisse: adeo, ut inge-

nium magis humanum mireris in plurium uocum commissura, quàm rerum parentem naturam. Atqui Musicę eximiam quandam maiestatem audias licebit, ac incredibilem uim, sicubi sex uoces harmonice coniunctas, recte expendere; atque id quod olim portenti loco haberetur, hac tempestate est uulgatissimum. Nolo enim de denis, duodenis, aut uiginti quatuor uocibus catalogum texere: aut si forte maiori numero offendantur, e quibus argutissimas cantilenas uidere in promptu est. Quis enim certis finibus artem tam feliciter exuberantem, cohibeat? Verum quod certo sciam, ex Germanis nostris Henricus Isaac, plurimum in sex uocibus coaceruandis ualuit: atque is, ut fertur, ingenij sui reliquit heredem, Ludouicum Heluetium; nam isthuc illi cognomentum, primarium sane Musicum ex hijs quos fouet Cęsar noster Maximilianus. Nec minori preconio mihi celebrandus est Xistus Theodorici Augustanus, uir non tam patrię, quàm Constantię, in qua professionis suę magistrum agit, decus & ornamentum insigne. Nam is, ut alia desint, uel eo nomine potissimum etiam nobis commendatur, quod bonas literas Musicę pari studio copulauit. Bolfgangus deinde Grefingero non parum est quod tribuam, ueluti iam olim preceptori. Quancumque, ut semel dicam quod sentio, eo progressa sunt hæc tempora, ut cum in plerisque alijs artibus pauciores inuenias, qui possint cum antiquitate aliquo iure contendere, ita uel tyrones etiam modo proferre queas, qui facile priscum Musicorum eum superauerint. Itaque prius me charta, aut certe tempus deficeret, quàm nomina, si pergam illustres huius sæculi Musicos

ficos commemorare: tanti iam habetur, in re ingeniosissima excellere. Quum igitur neque facultas nobis suppetat, nec ocium, ueteranos artis componendi harmonias, & iam emeritos simul cum rentioribus, tanquam duces nostri instituti sequacibus proponere, sat nobis uisum est, si, ut bona pars Gentilitatis solem adorat orientem, ita nos nobilissimis huiusmodi ingenijs in lucem emergentibus, bene precemur. Xenophilum Musicum Plinius tradit centum & quinque annis, sine ullo corporis incommodo uixisse, atque id præter cuiusque alterius exemplum; nimirum (ut non paucis placet) artis suæ beneficio: quod si destinet Deus futurum salutare, nihil est quod magis optamus, ut illis contingat,

¶ Q V A E F V G I E N D A D I S S O N A N T I A H A R M O -
niarum compositor. CAP. VI.

Vgiat in primis dissonantes secum sonos, cui concors uocum compago cordi est, etiam si isthuc iam antea admonuimus: licebit enim rem cum primis necessariam crebrius inculcare. Naturam tum decebit eius toni, cuius harmoniam componendam plurifarijs uocibus susceperis, exacte rimari, quid ferre quasi genuinum possit, quid contra exhorreat: ita enim & arti inferuetur, & auribus. Sunt enim, qui maiore licentia, quam artificio, extra præscriptam tonorum melodiam exspacientur: quasi uero artis alicuius esse ui-

n 3 deatur,

deatur, ea quæ ars ipsa expostulet, corrumpere. Et quidem hîj mihi ad eos oratores q̃ proxime uidentur accedere, quales audiui ex alto suggesto uerba uendicare, quæ neq̃ loco apta erant, neq̃ temporî: ut recte prudentis illius iudicis elogium, cuius alicubi meminit diuus Hieronymus, in istos retorquere possis, Bene isthuc, & iterum bene. Sed quo illud tam bene? Facebant igitur mihi Musici, qui delectatione capere auditorem non possunt, qum illud potissimum in omnibus desyderemus, quâdo alioqui præstiterat (ut prouerbio uulgi dicitur) siluisse. Adimitur autem amœnitas compositioni primo, per usurpationem impertinentium clauium. Veluti si in tertio tono, aut quarto, quæ in E frequentius exeunt, præter solitū in b fa composueris: aut eo loci sedem carminis quæras in ipso progressu, ubi oīs ratio toni reluctetur: ut si in memoratis tonis in F clausulā facias. De quibus rebus in libello nostro, quem de Progymnasmatibus huiuscemodi, annos ab hinc ferme tres edidimus, abunde tractatur. Turbatur insuper non parū cantionis alicuius concinnitas, in compositis uocum motibus, puta in septimam, nonam, decimam, ac sic deinceps. Sed ne sextam quidē uideas peritos magistros frequentius uoces dimouere: ingerit enim hoc non mediocrem difficultatem parum exercitatis cantoribus: atq̃ ex eadem mox subrepit formido, qua præsentē, nihil recte geritur. Quamuis enim in plerisq̃ sic habeat, ut pulchra sint difficilia, non tamen mox difficilia quæq̃ sunt pulchra: id quod in Musicis obtinuit, in quibus primas habet coniuncta facilitati maiestas. Deniq̃, ut in historicis & poetis

tis præcipue defyderatur decorũ: ita et nos, quatenus fieri potest, singulas quasq; uoces uolumus motum obseruare q̃ maxime cõpositum: nam eiusce rei nisi ratio habeatur, ego quid inter argutam cantionem intersit, & molestum strepitũ, non admodum uideo.

¶ Q V A E O B S E R V A N D A. CAP. III.

X Musicis non parum multi extiterunt, qui Compositionẽ potissimũ probarint, quæ intra arctiores limites contineretur: tum quia minori labore cantorum intonaret, quãdo ijs nihil est molestius, q̃ acuminis simul & grauitatis in eadem cantionis parte opposita extremitas: tum quia consonantias sibi per uicinĩtatem quodammodo germanas, per interualla lōgissima alienas fieri iudicarent, reclamante, ne id fiat etiamdum uetustissimo Musicorum prouerbio, *δ'is δ'ia πασων*. Quanc̃q; conijcere nobis licet ex uetustissimorum compositione Musicorum, suas cuiusq; ætatis fuisse leges, suaq; placita: neq; nostris quicq; cum illis ferme cõuenire, qui annos ab hinc ducentos fuerũt modulati. Extant enim pleraq; id genus modamina, quæ nos adseruata passim uidimus, Dñj boni, q̃ frigida, si cum hĩsce nostris conferas: adeo, ut uix fidem mihi faciant recepti, & uno omniũ ore celebrati scriptores, qui talibus potuisse moueri animos, memorię prodiderunt: nisi decorũ, ut ad personas & loca, ita etiam ad tempora sua referas. Nam quod ex infinitis

nitis coniecturis deprehendere licebit, in Musicis longe aliter euenit, & in eruditione. Istic enim uel hoc potissimum laudatur, ut ad uenerandam illam uetustatem, quo propius fieri poterit, accedas: illic, nisi maiores superes, futurum est, ut ab omnibus rideare. In Muteto aut, Tota pulchra es, non parum feliciter mihi ueterum Musicorū instituta uisus est neglexisse Nicolaus Craen, uir me Hercle prestantis ingenij: atq; ex eo iam discere poterimus, quanta laude etiam priscas leges præterierit: tantū abest, ut uicio isthuc uerti alicui debeat, si modo decenter ex omni parte fiat. Est proinde, quod facile uiam componendi harmonias suppeditare queat, neq; adeo, quod uiderim, canonibus uulgatum, ut certior reddaris in tanta peruagandi licentia, quo sit enitendum: id quod hac uia assequeris. Principio te admonitum uolo, quando facilior respectus habetur ad pauciora, duas tantum uoces adnitaris coniungere: atq; illas, si continuato progressu feceris in sublime pergere, uox tertia apte contrario motu in decliue rapietur, cum qua & quarta eadem petet decliua. Tres enim simul uoces in huiusmodi progressu instituere non potes, nisi ea uia, quam indicauimus, ubi quatenus usurpanda sit quarta, expressimus. Obtinet igitur, qd in imperfecta consonantia par uocū apte ascendet, altero descendente: sic enim uocibus querendi sunt comites, ut dispar simul, & ex equo institutus in uniuersum motus inueniatur. Exemplo autē ueteris plane, sed non inconcinni Muteti, Quæ est ista, Henrici Isaac, sicubi alio non poterimus, id quo pacto fiat, ostendemus. In calce enim secundæ partis, uidelicet

delicet, Et uniuersi, ac ferme in medio, uides hoc quod docemus adamussim obseruatũ. Est insuper, quod iam artificiũ om̃e, & ipsum proinde decorum, de quo crebra nobis facta mentio, longo interuallo superet, a clarissimis magistris fidelissime obseruatũ: ut uidelicet, quatenus harmoniæ ratio patitur, sicubi opes immensas huius professionis ostentare uoles, uoces ipsas sese inuicẽ præuenire patiaris, siue id fieri malis, mox ab initio carminis, siue in ipsius concentus medio: undiq; enim summa laude id efficies: quanq; meo consilio, quo cõmodius, ac rarius, eo rectius. Inamœna enim fiunt, ac parum grata, etiam quæ sunt optima, sicubi fuerint intempestiua, atq; immodica: ut alicubi in præceptis Rhetoricis præclare admonuit Aristoteles. Ceterum in perfectis concordantijs præuentio, aut quo uerbo Musicorũ cohors utitur, fuga apte disponitur, quippe diapasõ, unisõ, diapente, & plerũq; etiã diatessaron. Neq; locus exigit, in hac re exempla proferre, qua adeo decenter uideas omnes luxuriari, ut nullẽ propemodum rei maior sit gloria proposita. Extant selectæ quẽdam cantiones, e quibus singulis, ueluti ex Duratẽo equo, q̃ plusculẽ prodeunt uoces. Tantum ualuit ingenium ne dicam, an exercitatio, ut nihil tam arduum sit, aut impeditum, ad quod nõ accedat ardor & sedulitas mortalium.

Acterum ad rem propius pergere bonis auibz uocamur, quo concors plurifariarũ uocum habitudo apertius explicetur. Geminæ uoces, ut paulo superius ostendimus, commodius sibi in aliqua consonantia primo copulabuntur, nũc quo ordine reliquas duas coniunxeris, ut concentus suis numeris absoluator, palam reddemus. Et primo, si lubeat, a uocum fastigio ordiamur, a Discanto uidelicet, & Tenore. Et quidẽ eas uoces concordi harmonia contrahas, necesse est: puta, aut in unisonum, tertiam, sextam, aut diapason: nam de quarta suo loco tractauimus. Item de decima, duodecima, & longius disitis, superuacaneum arbitror adhortari quippiam: quandoquidem intra eos fines Bassus Tenoris uice fungetur, & Tenor Bassi munerâ obibit: ita, ut nulla eiusce rei nouitas nobis negociũ facessere uideatur, quando probe omnia sibi ea quã diximus serie constabunt. Si igitur memoratæ uoces geminæ unisonum fuerint complexæ, Bassus unisonũ cum eisdem, aut certe tertiam sub Tenore occupabit, Altus autem, quando proprio loco nõ potest, in unisonum se alterius insinuet, necesse est, Bassus autem quintam, & sextam sub uocibus prædictis, non minus commode tenere potest, etiamsi quinta mihi magis probetur, uerum utraq; altum admittit in tertia supra Bassum. Ad tertiam propero

propero. In ea si Discantus & Tenor consistent, Bassus unisonum cum Tenore possidere potest; id quod illi nunc non uideo concessum, Itaque deinceps nihil de unisono dicemus. Proinde etiam sub Tenore tertiam arripiet Bassus: quo loco Altus unisonum cum una ex his tribus uocibus complectatur oportet, ex ea causa, quam indicauimus, Sextam aut si infra tertiam predictam Bassus teneat, Altus in tertia supra Bassum commode locabitur, nisi in unisono alicui ex tribus uocibus adiungi malit: quod cum alioqui semper illi sit permissum, de peculiaribus tantum Alti stationibus deinceps loquemur. Nec minus apte Bassus in huiusmodi compositione tenebit sub Tenore diapason, & supra eum Altus sextam: quamuis multis partibus prestat quintam admisisse, aut tertiam. In decima autem sub Tenore disponenda id obtinet, quod in tertia dictum est: quum nil aliud iam sit decima, quam tertia octaua: de duodecimis quoque pari opus est censura, aliusque deinceps: & in octauis nullam uideo nasci diuersitatem, quae alias leges tradi expostulet: quo consultius facturum nobis uidemur, si lectorem, uerborum prodigalitate non onerauerimus. Inuenias enim, qui rem facilem uerborum pelago difficiliorrem faciant: nos contra, difficilia paucioribus, quo fieri potest, perspicua reddere tentamus. Quod si uoces primariae ex quinta sese respexerint, Bassus sextam infra Tenorem, aptius autem octauam sortiatur, priori Altus concordantiae in tertia, aut octaua; alteri in tertia, quinta uel octaua accommodabitur. Iamque superest, ut de sexta dicamus. Et quidem in ea, si Discantus cum Tenore confederit,

o 2 Bassus

Bassus tertia sub Tenore gaudebit, quintaue, & quod certo sciam, rarius octaua. At tertia Bassi, Altum adiungi sinit in sexta, uel, quo magis afficior, in quinta. Quinta aut Bassi tertiam, aut sextam pro Alto efflagitat. Sic octaua Bassi tertiam, sextam, aut decimam. Cæterum in octaua, quam Discantus & Tenor concordi nonnunquam unione delegerint; nisi magis tibi arrideat, ut Bassum intra tam lata spacia earundem uocum colloces, quippe in tertiam, aut quod magis ex usu est, in quintam supra Tenorem: tertia certe, quinta, sexta, & octaua sub eodem non minus concinne quadrabit. Priori serie Altus uicissim cum Basso ea loca, quæ supra Tenorẽ sunt, partietur. Altera suæ cuique partes ex æquo respõdebunt, nempe tertiæ Bassi sub Tenore, quinta Alti, & octaua, rarius sexta. Quintæ insup Bassi ac sextæ tertia, Alti octaua & decima: Octauæ item decima, duodecima & tertiadecima Alti. Quamquam hoc posterius non admodum crebro eueniat.

¶ C O N C L U S I O.

HABES Lector humanissime, Commentarios hosce ceu prioris operis auxilium, quos alius pro ingenij & eloquentiæ magnitudine feliciore stylo exarasset, nos longe infra mediocritatem positi, benigne nobiscum actum duximus, si rei Musicę studiosis, fidem & diligentiam nostram quantolocumque labore probandam cõmendaremus. Et si uerum est, quod Græce uulgatum uideo, *μακάρῳ ὅστις μακαρίοις ὑπηρετῇ*, nonnulla officij nostri portio ad nos aliquando reditura est. V A L E.

INDEX EORVM, QVAE HAC
Musurgia continentur.

Altus,	83
Artis cuiusq; præstantia,	4
Bassus,	92
Bellorum detestatio,	26
Canones Compositionis,	100
Cantus quid,	92
Cythara,	12
Claui chordiorum Tabellatura,	37. & seq.
Concordantiæ uocum,	85
Compositio Faux bourdon,	91
Dissonantiæ,	87
Et earum usus ibid.	
Discantus,	92
Ficedulæ,	11
Fistularum Tabellatura,	38
Germanorum laus, & ingenia,	5
Hackbrett,	13
Instrumenta quæ plectra habent,	3. 9
	Instru-

I N D E X.

Instrumenta Musica Hebræorum.	29. & seq.
Instrumenta Musica ex ære.	25
Ligaturæ notularum.	69
Lutinae.	10
Lutinae Tabellatura	47. 48. & seq.
Musicae inuentum, & utilitas.	2. 15
Musicae item origo.	3
Musicae praxis.	82
Musicorum Catalogus.	15. 17
Musicorum proprietates, 56. & obseruationes.	97
Naturam suppetias prestare arti.	5
Notularum genera, & figurae.	65. & seq.
Notularum compagine.	69
Notularum passionem.	78. 79.
Organa uaria.	8
Organum Portatium.	17
Organum Positum.	18
Organum Regale.	ecc.
Organum diuini cultus.	10.
Organa spiritu hominis sonora.	19. 20. 21

Organa

I N D E X.

Organa ductilia.	23. 24
Pauli Hofhaymer excellentia.	15
Paufarum descriptio, & ualor.	68
Præceptore uno, & experto utendum.	45
Pfalterium.	12
Punctus quid.	76
Punctorum discrimen.	eod.
Quartæ usus.	91
Scala Guidonis Musici.	35
Signa Carminum.	73. 74. 75.
Systema quid, & eius ratio.	61
Tenor.	92
Tibicines Tyburtinorum sui iuris.	14
Tympana classica.	14
Vagans.	93

